

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Historický ústav

**Zemští poslanci za okres Jemnice v letech
1861 - 1914**

Magisterská diplomová práce

Lenka Kühtreiberová

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jiří Malíř, CSc.

Brno 2008

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma „Zemští poslanci za okres Jemnice v letech 1861 - 1914“ zpracovala samostatně a k jejímu vypracování použila jen v seznamu uvedené prameny a literaturu.

V Brně .....

Obsah

ÚVOD.....	s. 5 - 9
1. MORAVSKÝ ZEMSKÝ SNĚM.....	s. 10 - 14
1.1 Sněm do roku 1861	
1.2 Sněmu od roku 1861	
1.3 Volby do sněmu	
1.4 Národnostní a sociální příslušnost poslanců	
2. JEMNICE V LETECH 1848 – 1914.....	s. 15 - 19
3. SEZNAM POSLANCŮ ZVOLENÝCH ZA JEMNICKÝ OKRES V LETECH 1861 – 1914.....	s. 20 - 23
4. MEDAILÓNKY VYBRANÝCH POSLANCŮ ZA JEMNICKO.....	s. 24 - 78
HEIDLER FERINAND.....	s. 25 – 29
Osobní data, rodinné poměry a vzdělání	
Profesní kariéra a společenské aktivity	
Poslanecká kariéra na moravském zemském sněmu	
HEIDLER BEDŘICH.....	s. 30 - 32
Osobní data, rodinné poměry, vzdělání a profesní kariéra	
Poslanecká kariéra na moravském zemském sněmu	
Dílčí shrnutí	
SOBOTKA JOSEF.....	s. 33 - 37
Osobní data, rodinné poměry a vzdělání	
Profesní kariéra a společenské aktivity	
Poslanecká kariéra na moravském zemském sněmu	
Dílčí shrnutí	
PODBRDSKÝ JOSEF.....	s. 38 - 41
Osobní data, rodinné poměry a vzdělání	
Profesní kariéra a společenské aktivity	
Poslanecká kariéra na moravském zemském sněmu	
Dílčí shrnutí	
BUDÍNSKÝ JAROSLAV.....	s. 42 - 45
Osobní data, rodinné poměry a vzdělání	

Profesní kariéra a společenské aktivity	
Poslanecká kariéra na moravském zemském sněmu	
Dílčí shrnutí	
HELCELET JAN.....	s. 46 - 52
Osobní data, rodinné poměry a vzdělání	
Profesní kariéra a společenské aktivity	
Poslanecká kariéra na moravském zemském sněmu	
Dílčí shrnutí	
PURCNER JOSEF.....	s. 53 – 58
Osobní data, rodinné poměry a vzdělání	
Profesní kariéra a společenské aktivity	
Poslanecká kariéra na moravském zemském sněmu	
Dílčí shrnutí	
KANCNÝŘ BEDŘICH.....	s. 59 - 66
Osobní data, rodinné poměry a vzdělání	
Profesní kariéra a společenské aktivity	
Poslanecká kariéra na moravském zemském sněmu	
Dílčí shrnutí	
KUCHYŇKA ANTONÍN.....	s. 67 – 72
Osobní data, rodinné poměry a vzdělání	
Profesní kariéra a společenské aktivity	
Poslanecká kariéra na moravském zemském sněmu	
Dílčí shrnutí	
SVOBODA FRANTIŠEK.....	s. 73 - 78
Osobní data, rodinné poměry a vzdělání	
Profesní kariéra a společenské aktivity	
Poslanecká kariéra na moravském zemském sněmu	
Dílčí shrnutí	
ZÁVĚR.....	s. 79 – 82
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY.....	s. 83 – 87
PŘÍLOHA.....	s. 88 - 90

ÚVOD

V rámci mé magisterské diplomové práce jsem se rozhodla zmapovat a zpracovat politickou reprezentaci Jemnicka, tj. poslance zvolené v letech 1861 – 1914 do moravského zemského sněmu za jemnický volební okres. Činnost zemských poslanců představovala určité spojení jednotlivých regionů Markrabství moravského se zemskou politikou a do r. 1873 i s „vysokou“ říšskou politikou ve Vídni. Volby do říšské rady probíhaly do r. 1873 nepřímo prostřednictvím zemských sněmů a poté byla zavedena přímá volba.

Název práce Zemští poslanci za okres Jemnice v letech 1861 - 1914 je poměrně výstižná definice tématu, přesto bych měla upřesnit, jakou přesně vymezenou oblastí výzkumu se budu zabývat.

Časové ohraničení práce jsem zvolila období od přijetí tzv. Schmerlingovy ústavy¹ dne 26. února 1861, kdy došlo k znovuobnovení konstituční monarchie, do roku vypuknutí první světové války a konci ústavního života, tedy po rok 1914. Za války totiž již nedošlo ke svolání moravského zemského sněmu. Jiné časové vymezení by nemělo smysl a to také z toho důvodu, že jde o období, kdy měl zemský sněm určitou a více méně neměnnou funkci a pravomoc.

Hlavním obsahem práce má být seznámení se s politickými osobnostmi jemnického okresu na moravském zemském sněmu, domnívám se, že je ale nutné podat nezbytné informace o fungování moravského zemského sněmu a stručný nástin dějin Jemnice v druhé polovině 19. století a na počátku 20. století. Tudiž se v jednotlivých kapitolách v základních bodech věnuji dobové situaci v Jemnici, problematice fungování moravském zemském sněmu a způsobu volby do něj a teprve později biografii konkrétních poslanců.

Vesměs v práci půjde o medailonky poslanců, které by mohly mít význam z hlediska srovnávání a upřesňování některých mechanismů generování politických elit ve venkovském a maloměstském prostředí. Tato práce nepředstavuje všechny osobnosti,² jež byly za Jemnicko na moravském zemském sněmu aktivní. A to také z toho důvodu, že se

---

¹ Jádrem ústavy, zákon o říšském zastupitelství, předpokládal vytvoření parlamentu složeného z panské sněmovny a poslanecké sněmovny. Do panské sněmovny přicházeli zletilí princové rakouského domu, arcibiskupové, velkostatkářská šlechta a panovníkem navržení členové. Poslanecká sněmovna měla 343 členů volených nepřímo zemskými sněmy na základě tamních kurií.

² Jde o poslance Františka Kianka (v některých materiálech uváděn jako Kyanek), Karla Panovského (ve Sněmovních listech uváděn jako Panowsky) a Ondřeje Pecla (německá podoba jména je Petzl) a Antonína Leydolta (v publikaci Zemský sněm Markrabství moravského do r. 1861 až do konce roku 1885 je psán jako Leydold).

v archívech nedochovalo dostatečné a srovnatelné množství dat o jejich soukromém a profesním životě. Dochovaly se informace o jejich povolání a aktivitě na sněmu. Veškeré mnou zjištěné informace uvádím do poznámek pod čarou u seznamu poslanců za Jemnicko.

Ve své práci se navíc nebudu zabývat poslanci zvolenými za velkostatkářskou kurii tj. příslušníky šlechtického stavu, ale pouze poslanci zvolenými za kurii měst, venkovských okresu a od roku 1906 i poslanci zvolenými za všeobecnou volební kurii. Tak lépe mohu sledovat jejich sociální, národnostní, ekonomické a společenské postavení, tj. z jakých pocházeli poměrů, zda to byli lidé vzdělaní, politicky a národnostně uvědomělí, zda zastávali funkce v místní samosprávě, organizacích a spolcích. Dále se budu zabývat jejich vystupováním na sněmu, zda byli aktivní nebo pasivní.

Také budu ve své práci upřednostňovat poslance, kteří se v regionu narodili nebo se významně zasloužili o jeho kulturní nebo hospodářský rozvoj. Toto téma jsem si také zvolila proto, že mě zajímá jakým způsobem mohli zemští poslanci ovlivňovat život ve svých volebních okresech. Co konkrétně díky jejich iniciativě na sněmu ovlivňovalo společenský a hospodářský život v Jemnici popřípadě ostatních městech či vesnicích, jež zastupovali na sněmu. Jde o sledování témat, která místní poslanci vnímali jako důležitá pro veřejný život v okrese a která mohli svou sněmovní činností ovlivnit.

Chtěla bych tak zjistit nejen společenské postavení poslanců za Jemnicko a srovnat je např. s poslanci Blanenska či Břeclavska, ale i posoudit vliv jejich poslanecké činnosti na danou volební oblast.

Musím upozornit na skutečnost, že někteří poslanci byli na sněm zvoleni opakovaně, tudíž ve své práci upřednostním časovou posloupnost, a to podle roku, kdy byli poprvé na moravský zemský sněm zvoleni. Někteří níže popisovaní poslanci byli v příbuzenském vztahu a tento fakt jsem se rozhodla při struktuře textu zohlednit, a to z toho důvodu, že šlo o jednu z významných jemnických rodin a navíc jejich zvolení následovalo chronologicky za sebou.

Ke své práci jsem využívala různé druhy archiválií jako jsou dochované dobové materiály nebo články v regionálních dobových periodikách. Dokumenty se nacházejí v Moravské zemské knihovně, v Moravském zemském archivu v Brně, ve pobočce Moravské Budějovice Státního okresního archivu Třebíč a ve Státním okresním archivu v Jihlavě.

Ke zmapování problematiky a fungování moravského sněmu a Moravského paktu mi posloužily almanachy zemského sněmu Markrabství moravského a publikace Stanislava Balíka Politický systém českých zemí 1848-1989, Jindřicha Dvořáka Moravské sněmování roku 1848 – 1849, Zdeněka Tobolky Politické dějiny československého národa od r.1848 až do dnešní doby a sborník Moravské vyrovnání z roku 1905. Sociální strukturu poslanců moravského sněmu přibližují kromě publikace Jiřího Kořalky Češi v Habsburské říši a v Evropě 1815-1914 i články Petra Fialy v Časopise Matice moravské a Jiřího Malíře ve sborníku Andros probabilis apod. Ke srovnání s politickou reprezentací ostatních moravských regionů používám diplomové práce Petry Skotákové Politická reprezentace Blanenska na moravském zemském sněmu od 60. let 19. století do roku 1914 a Zdeňky Soldánové J. E. Kornyšl a čeští zemští poslanci za okres Břeclav 1861 - 1914.

V Moravské zemské knihovně jsem procházela noviny určené pro obyvatele Dačicka a Jemnicka (částečně i Telčska) Dačické listy (přejmenované na Obranu Podyjí) a základní bibliografické práce určené pro Moravu jako je publikace Mährens Männer der Gegenwart. Z regionálních biografických příruček jsou významné publikace Kdo byl kdo na jihozápadní Moravě a Kdo byl kdo z telčských osobností. Jelikož v rámci jemnického okresu byl delegován na sněmu poměrně velký počet právníků, tak mi jako zdroj posloužily almanachy českých a československých právníků. K zmapování osobnosti poslance Jana Helceleta mi nejvíce pomohla publikace Korrespondence a zápisky Jana Helceleta.

Ke zpracování politické činnosti poslanců na Moravském zemském sněmu mi posloužily Sněmovní listy o sezeních moravského zemského sněmu uložené v knihovně Moravského zemského archivu v Brně a almanachy vydávané ke zmapování činnosti Moravského zemského sněmu. Zde jsem také pátrala v matričních záznamech, ve fondu zemského výboru MZA B13, kde jsem zjišťovala výsledky voleb roku 1913, a ve fondu policejního ředitelství MZA B 26 jsem hledala informace o Národní jednotě (viz. níže).

V moravskobudějovické archivu jsem hlavně získala informace ve sčítacích operátech z Moravských Budějovic a Jemnice, v dochovaném dědickém zřízení osobnosti pocházející z Moravských Budějovic a z protokolů zasedání obecního výboru. Kromě těchto materiálů jsem využila informace z Pamětní knihy města Jemnice. Ve státním okresním archivu Jihlavě jsem procházela protokoly z jednání městské rady a dochované materiály z telčských spolků. Mezi nejvýznamnější spolky patřila Národní jednota pro jihozápadní Moravu. Více informací o tomto spolku se nachází v publikacích Pamětní spis k jubileu

25letého trvání Národní jednoty pro jihozápadní Moravu, Emila Navrátila Památník padesátileté práce a činnosti Národní jednoty pro jihozápadní Moravu v Brně a v diplomové práci Jana Bařinky Národní jednota pro jihozápadní Moravu.

Na počátku bádání jsem použila heuristickou metodu (shromažďování historických pramenů a literatury). Kromě toho jsem dále využila jak metodu přímou (zjištění potřebných údajů z archivních pramenů) tak nepřímou (využití ostatních informačních zdrojů). Z metodického hlediska jsem při psaní medailonků vybraných poslanců pracovala s biografickou metodou, kdy jsem zjišťovala a interpretovala informace o jednotlivých poslancích. Snažila jsem se poslance představit jak v jejich osobním tak v profesním a politickém životě. Na konci každého medailonku se snažím o dílčí shrnutí a zobecnění jejich činnosti.

V závěru práce jsem se pak snažím pomocí typologické metody nalézt na jedné straně společné a na druhé straně odlišné prvky v soukromém a veřejném životě jednotlivých poslanců. Také se pokouším zjistit, zda mnou sledovaný okres preferoval a delegoval na moravský zemský sněm určitý „typ“ poslance v rámci jednotlivých volebních kurií, či zda se lidé v okrese zajímali o práci poslanců na sněmu a zda jim posílali svoje požadavky, stížnosti nebo díky. Popřípadě srovnání s politickou reprezentací okresu Břec-lav a Blansko.

V rámci práce je též nutné popsat územní vymezení a správní proměny Jemnicka. Do r. 1849 byla Jemnice sídlem panství, které zahrnovalo Báňovice, Louku, Ostojkovice, Menhartice, Pálovice, Rácovice a Třebelovice. Od r. 1850 bylo město začleněno pod politickou pravomoc Podkrajského úřadu (okresní hejtmanství) v Dačicích a v Jemnici byl zřízen Okresní soud. Po zřízení smíšených úřadů s politickou a soudní pravomocí se stala Jemnice v letech 1855 - 1868 sídlem okresního úřadu. Když byla v r. 1868 veřejná správa a soudnictví odděleny, vrátila se Jemnice pod politickou pravomoc Okresního hejtmanství v Dačicích, ale v Jemnici zůstal Okresní soud a byl zde nově zřízen berní úřad. V roce 1896, kdy vzniklo nové Okresní hejtmanství v Moravských Budějovicích, byla jeho působnost rozšířena i na soudní okres Jemnice, takže se město stalo od listopadu 1896 součástí politického okresu Moravské Budějovice (a to až do r. 1949).

Jemnice byla hospodářským střediskem soudního okresu,³ kde byl soustředěn místní průmysl, řemesla, obchod a správa velkostatku. V období průmyslové revoluce

---

³ Baňovice, Bačkovice, Budkov, Dančovice, Dešná, Lhotice, Vratěním, Lovčovice, Mečovice, Menhartice, Oponešice, Pálovice, Plačovice, Police, Flandorf, Kdousov, Kostník, Lubnice, Jiratice, Chrlupy, Mladěnovice, Lou-

však ve městě nevznikl žádný větší průmyslový podnik, největším podnikem zůstával ve městě velkostatek markrabat Pallaviciniů s podniky potravinářského průmyslu. Pozdním pokusem o zavedení průmyslu do města bylo vybudování lokální dráhy Moravské Budějovice – Jemnice roku 1896. Železniční trať měla přispět k hospodářskému oživení města, ale ani tento podnět nevedl k výraznějšímu zprůmyslnění a Jemnice zůstávala svým charakterem městem malých řemeslníků a obchodníků. Také místní židovské obyvatelstvo, jehož počet stále klesal, uplatňovalo svůj kapitál jinde a v jiných oborech.⁴ Jemnický okres tak měl převážně agrární charakter a byl značně odříznut od civilizačních center habsburské monarchie. Jemnický okres je zajímavý z hlediska sídelní situací a soužití českého a německého etnika. Této problematice se budu blíže věnovat v druhé kapitole.

Doufám, že moje práce částečně přispěje k hlubšímu poznání regionální historie a pomůže doplnit společně s dalšími podobnými výzkumy dosud neprozkoumanou oblast naší minulosti.

---

ka, Slavíkovice, Lomy, Chvalkovice, Radotice, Rancířov, Rácovice, Hluboká, Třebelovice, Třebětice, Uherčice, Bělčovice, Ostejkovice, Županovice. Expozice muzea města Jemnice.

⁴ Moravskobudějovicko; Jemnicko. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost 1997, s. 285, 286, 701.

1. MORAVSKÝ ZEMSKÝ SNĚM

1.1 Sněm do roku 1861

V období raného novověku představovaly zemské sněmy v českých zemích shromáždění příslušníků privilegovaných vrstev. Zemské sněmy byly svolávány ve všech zemích českého státu, tedy v Čechách, na Moravě, Slezsku i Lužici. V moravském zemském sněmu zasedali páni, rytíři a třetí kurii tvořili společně preláti a zástupci královských měst. Význam moravského sněmu začal, stejně jako význam ostatních zemských sněmů, od 17. století postupně upadat, přičemž konec stavovského sněmovnictví nastal koncem 40. let 19. století po porážce revoluce v souvislosti s nástupem Františka Josefa I. na císařský trůn a zavedením neoabsolutistického zřízení.⁵

Na shromáždění moravského zemského sněmu, který zasedal ve dnech 30. března až 13. května 1848, se jednalo o tom, aby získali právo být voleni do sněmu i zástupci měst a venkova. Sněm přijal rozhodnutí, že do sněmu budou voleni zástupci sedmi moravských královských měst (a to 10 zástupců z Brna, 5 z Olomouce, 3 ze Znojma, 5 z Jihlavy, 2 z Uherského Hradiště, 3 z Uničova a 2 z Kyjova). Na schůzi sněmu bylo uzákoněno volební právo občanů měst a venkova. Na venkově na každých 15 000 obyvatel připadal jeden poslanec a ve městech na každých 3 000 občanů připadal jeden poslanec.⁶

V prvních volbách byl do moravského zemského sněmu⁷ za jemnický okres zvolen JUDr. Josef Beck, který byl považován za uvědomělého Čecha. Beck se stal také poslancem Říšského sněmu a zemského mandátu se vzdal. Místo něj do moravského zemského sněmu byl povolán Ferdinand Heidler. Dr. Beck se na sněmu téměř nevystupoval.⁸ Tento sněm, kterému je někdy nazýván selský, měl krátké trvání, a to od 31. května 1848 do 24. ledna 1849. Přesto se mu podařilo 9. června 1848 (s platností od 1. července) zrušit robotu i desátky za náhradu.⁹

Po porážce revoluce v 50. letech nastává éra tzv. Bachova neoabsolutismu, nazývána podle nejvýraznější osoby nového režimu, ministra vnitra Alexandra Bacha.

---

⁵ VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE Karel, KNOLL, Vilém: České právní dějiny. Plzeň 2008, s. 75 – 80.

⁶ DVOŘÁK, Jindřich: Moravské sněmování roku 1848 – 1849. Telč 1898, s. 31, 77 – 79, 237 – 241.

⁷ Jemnice patřila do znojemského volebního obvodu.

⁸ Moravskobudějovicko; Jemnicko. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost 1997, s. 283.

⁹ DVOŘÁK, Jindřich: Moravské sněmování roku 1848 – 1849. Telč 1898, s. 89, 143.

K postupnému odstranění neabsolutistického zřízení dochází v důsledku válečné porážky Rakouska v roce 1859. Vedení státu bylo shledáno jako neefektivní a vojenskou porážkou ztratilo politický kredit. To vedlo v roce 1860 k pádu Bachova neoabsolutismu. V únoru 1861 císař František Josef I. vyhlásil ústavu, která znamenala určité omezení zákonodárné moci císaře a návrat k zásadě konstitucionalismu.¹⁰

1.2 Sněm od roku 1861

Pod názvem zemský sněm působily v letech 1861 - 1918 samosprávné zemské orgány Čech, Moravy a Slezska, které již byly součástí politického systému Předlitavska.

Tradice zemských sněmů byla obnovena až počátkem roku 1861. Zákonodárná moc zemského sněmu byla vymezena zemským zřízením z téhož roku. Týkala se především věcí spadajících do zemského zákonodárství, mezi něž patřilo zemědělství, zemské veřejné stavby, dobročinné ústavy a zemský rozpočet. Také sem patřily záležitosti, ve kterých říšská rada ve Vídni stanovila jen základní rysy a sněmy tak vydávaly v mezích říšských zákonů podrobnější normy např. ve věcech obecních, církevních a školských. Z toho vyplývá, že zemský sněm byl vybaven poměrně omezenou zákonodárnou mocí pro Moravu.

Ústava z 21. prosince 1867 změnila zákonodárnou moc zemských sněmů tím, že vyjmenovávala přesně věci, které spadaly pod pravomoc říšské rady a ostatní ponechávala zemským sněmům. Tudíž od r. 1867 náležely zemskému zákonodárství zemské zřízení, volební řád do sněmu, věci obecní, věci okresní samosprávy, školství, zemědělství, národnostní a jazykové poměry apod. Prakticky ale zákonodárná moc zemského sněmu v průběhu doby upadala, protože ji oslaboval nejen vídeňský centralismus ale i česko-německé spory.

Pokud jde o moc výkonnou a správní, omezovala se na jednání a podporu zemědělství, zdravotnictví a péči o školství. Sněm projednával subvence zemědělcům živnostníkům, staral se o výstavbu zemských kasáren, řídil správu kontribučních fondů, kontroloval hospodaření obcí, usnášel se o záležitostech silničních a dopravních, rozhodoval a řídil práci zemských ústavů, archívů, muzea, nemocnic a jiných, podporoval stavbu železnic,

---

¹⁰ BALÍK, Stanislav a kol.: Politický systém českých zemí 1848-1989. Brno 2006, s. 23.

zřizoval zemské školy, gymnázia a reálky apod. Sněm vlastní politickou pravomoc neměl, neboť ta byla vyhrazena říšské radě.

Sněm se scházel pravidelně pouze dvakrát v roce na několik dnů a rozhodoval jen o zásadních věcech. Běžnou agendu projednával stálý výkonný orgán, zemský výbor a jeho správní aparát.¹¹

1.3 Volby do sněmu

Zemské zřízení ze dne 26. února 1861 stanovilo, že sněm Markrabství Moravského bude čítat 100 poslanců volených ve 3 kuriích. Jako první z nich byla zřízením stanovena I. velkostatkářská kurie čítající 30 poslanců a 2 virilisty (olomoucký arcibiskup a brněnský biskup), to znamenalo celkem 32 hlasů. Druhá kurie zahrnovala 31 poslanců volených samotnými městy a městskými skupinami a 6 poslanců z obchodních a živnostenských komor (3 poslance měla brněnská a 3 hlasy olomoucká komora), celkem tedy 37 poslanců. Poslední kurií byla III. kurie venkovských obcí čítající 30 členů, k nimž se připočetl jeden poslanec zvolený v Slezsku.¹² Volební právo bylo omezeno jak majetkovým censem, tak také věkovou hranicí, jež byla stanovena na 24 let. Naopak na sněm mohli být zvoleni poslanci starší 30 let.¹³

Pozdější úpravy volebního řádu z let 1869, 1870, 1871 a 1873 měly do roku 1906 pouze kosmetický charakter a neměnil se ani počet poslanců. Změna nastala až s přijetím tzv. moravského paktu¹⁴ z listopadu 1905, jehož součástí byl i nový volební řád pro volby do zemského sněmu.

Nový volební řád zavedl národnostní volební katastry a novou všeobecnou kurii, ve kterých pevně stanovil počet českých a německých poslanců. V rámci sněmu pak měli být poslanci rozděleni na českou a německou kurii, samostatně měly zůstat zachovány nerozdělené kurie velkostatkářská a obchodních a živnostenských komor.¹⁵ Nové složení sněmu vypadalo následovně: 30 poslanců bylo voleno v I. velkostatkářské kurii a 2 virilis-

---

¹¹ RADIMSKÝ, J.: Zemský sněm 1861 – 1914. Prozatímní inventární seznam 1960, s. II – III.

¹² SKOPALÍK, František: Zemský sněm Markrabství Moravského od roku 1861 až do konce roku 1885. Brno: 1886, s. 5.

¹³ BALÍK, Stanislav a kol.: Politický systém českých zemí 1848-1989. Brno 2006, s. 39.

¹⁴ Někdy je také nazýván moravským vyrovnáním. Pakt se skládal ze čtyř zákonů: 1. nového zemského zřízení, 2. nového volebního řádu pro volby do zemského sněmu, 3. tzv. Lex Parma, který upravoval problematiku jazykovou a autonomních úřadů, 4. tzv. Lex Perek, který reguloval moravské školství dle národnostního klíče.

¹⁵ BALÍK, Stanislav a kol.: Politický systém českých zemí 1848-1989. Brno: IIPS 2006, s. 41.

té, 46 poslanců bylo voleno v rámci II. kurii měst a obchodních a živnostenských komor (20 poslanců bylo voleno českým obyvatelstvem, 20 poslanců německým obyvatelstvem a zbylých 6 poslanců připadlo rovnoměrně na olomouckou a brněnskou obchodní a živnostenskou komoru), 53 poslanců bylo voleno v rámci III. kurie venkovských obcí (39 z nich volilo české obyvatelstvo a jen 14 obyvatelstvo německé) a 20 poslanců své mandáty získalo v rámci poslední IV. všeobecné kurii (14 poslanců volilo české obyvatelstvo a 6 německé).¹⁶ Přetrvávajícím problémem zůstávala skutečnost, že počet poslanců jednotlivých volebních kurií neodpovídal počtu voličů náležejících do těchto kurií.

Počet poslanců moravského zemského sněmu se tak navýšil z původních 100 členů na 150 a v čele sněmu stál nadále zemský hejtman. V roce 1908 se markrabství Moravské správně členilo na města s vlastním statutem (Brno, Olomouc, Znojmo, Jihlava, Kroměříž, Uherské Hradiště) a na 34 okresů.¹⁷

1.4 Národnostní a sociální příslušnost poslanců

Jednoznačné rozlišení zda poslanci moravského zemského sněmu reprezentují národně politickou příslušnost českou nebo německou je poměrně složité. Jak uvádí Jiří Kořalka v publikaci *Češi v Habsburské říši a v Evropě 1815-1914*: „Bádání z poslední doby upozornilo na to, že někteří zemští poslanci českého etnického původu se ještě v sedmdesátých letech 19. století hlásili k německé ústavověrné straně, ale současně se v řadách českých federalistů (...) vyskytovali poslanci pocházející z německého jazykového prostředí.“ Navíc kolísavý počet českých poslanců byl hlavně způsoben skutečností, že „státní úřady a německá správa velkých a středních měst ovlivňovaly některé volby v městské kurii“.¹⁸

Díky nastavení volebního řádu z roku 1861 národnostní rozdělení mandátů bylo až do roku 1905 ve prospěch německého liberálního tábora, s výjimkou extrémních výkyvů volebních výsledků v opakovaných volbách v letech 1867 a 1871, kdy moravský sněm byl převážně českým. Národnostní složení poslanců, tak bylo ve značném nepoměru k národnostnímu složení obyvatelstva, i když se tento nepoměr začal od poloviny 80. let pomalu vyrovnávat.

---

¹⁶ Jednací řád pro zemský sněm moravský a zřízení zemské markrabství Moravského. Brno: 1906, s. 40-41.

¹⁷ [online]. [cit. 2008-10-12]. <<http://moravia.euweb.cz/fakta.htm#uzemi>>.

¹⁸ KOŘALKA, Jiří: *Češi v Habsburské říši a v Evropě 1815-1914*. Praha 1996, s. 106.

Jednoznačně lze určit, která národnost dominovala v rámci jednotlivých volebních kurií. „Až do devadesátých let 19. století byli národně uvědomělí Češi vysíláni do moravského zemského sněmu převážně z volební kurie venkovských obcí. V obchodních a živnostenských komorách v Brně a Olomouci byli v této době voleni do zemského sněmu pouze poslanci německé národnosti, takže čeští poslanci – na rozdíl od Čech – pocházeli jen z volebních kurií měst a venkovských obcí.“¹⁹

Z hlediska sociální příslušnosti českých poslanců jsou na moravském sněmu nejvíce zastoupeni právníci a rolníci, např. v letech 1878 – 1884 bylo více jak 41% právníků. V následujícím období převaha advokátů klesala a to z důvodu nástupu rolnických poslanců ve venkovských volebních okresech. Situaci ovlivňovala i skutečnost, „že až do konce 80. let 19. století měli čeští kandidáti bezpečnou vyhlídku na zvolení pouze v kurii venkovských obcí, takže uznávané vůdce české národní strany na Moravě vysílali do zemských sněmů především rolníci.“²⁰ Stabilní zastoupení v moravském zemském sněmu měli také zástupci inteligence (lékaři, profesoři, žurnalisti,...) a katoličtí kněží. Čeští podnikatelé a živnostníci byli zastoupeni na sněmu poměrně slabě.²¹

Naopak němečtí podnikatelé byli na sněmu zastoupeni ve větším počtu než čeští. Další rozdíly mezi sociálním a profesním členěním českých a německých poslanců byly následující: 1. podíl německých vzdělanostních vrstev byl menší než v českém případě a postupně se snižoval, 2. němečtí zemští poslanci byli více než čeští personálně spojeni s městskou samosprávou (řada z nich byla zároveň starosty významných měst, kde zároveň zastávali důležité hospodářské posty a naopak čeští starostové byli voleni ve „venkovských“ městech), 3. menší počet a váha rolnických poslanců mezi německými členy sněmu, 4. mezi německými poslanci se nikdy nenacházeli žádní duchovní. Čeští poslanci geograficky pocházeli víceméně rovnoměrně ze všech regionů, němečtí zástupci byli voleni většinou z německy mluvících území.²²

---

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ KOŘALKA, Jiří: Češi v Habsburské říši a v Evropě 1815-1914. Praha: Argo 1996, s.111.

²¹ Tamtéž, s. 108.

²² MALÍŘ, Jiří: *Das deutsche und das tschechische Bürgertum in Mähren und seine Landtagsvertretung*. In: *Spojující a rozdělující na hranici*. České Budějovice 1992, s. 99, 101.

2. JEMNICE V LETECH 1848 - 1914

Z národnostního hlediska koncem 50. let 19. století soudní okres Jemnice čítal 15 041 obyvatel „se slovanskou řečí v severní a německou řečí v jižní části okresu“. V soudním okrese při sčítání lidu roku 1880 se k českému obcovacímu jazyku přihlásilo 10 020 obyvatel a k německému se přihlásilo 5 450 obyvatel, takže Němců zde bylo asi 35 % a Čechů asi 65 % (v roce 1930 bylo Čechů asi 83 % ku 17 % Němců). Obyvatelstvo v Jemnici bylo vesměs katolického náboženství, asi 1 100 osob se hlásilo k židovskému vyznání. V roce 1869 mělo město při sčítání 424 domů a 2 386 obyvatel, v r. 1880 450 domů a 2 710 obyvatel, z toho 2 338 Čechů a 201 Němců, z obyvatel bylo 2 787 katolického náboženství a 121 židovského a 5 evangelického, v r. 1900 bylo v Jemnici 475 domů a 2 913 obyvatel, z toho 2 699 Čechů a 167 Němců a 47 Židů, v r. 1910 bylo v Jemnici 492 domů a 3 082 obyvatel, z toho 2 907 Čechů a 159 Němců a 16 jiných.²³ Z uvedených údajů je patrný rasantní pokles židovského obyvatelstva, které se mohlo díky zákonům umožňující jejich emancipaci a přeměně feudální společnosti v občanskou stěhovat do větších měst a pronikat do té doby pro Židy zakázaných povolání. Vzhledem k tomu, že oblast jihozápadní Moravy patřila k chudším oblastem, tak Židé nejen z Jemnice ale i z okolních vesnic odcházeli a uplatňovali svůj kapitál jinde a v jiných oborech.²⁴

V revolučních letech 1848-49 podle vzoru Čech začaly být na Moravě zakládány první české spolky zvané Lípy slovanské nebo čtenářské spolky. V Jemnici vznikl také jeden z takovýchto spolků. Pamětní kniha města Jemnice uvádí, že to byla Lípa slovanská, v jejímž čele byl obecní písař a spisovatel Josef Stanislav Menšík a poté vrchnostenský šafař Jelínek. Spolek měl údajně i malou knihovnu. Podobně jako podobné národní organizace byl i tento spolek v důsledku nástupu neoabsolutismu brzy zrušen. K obnovení společenského života docházelo od počátku 60. let a to zejména po přijetí spolčovacího zákona v listopadu 1867.²⁵

V Jemnici opět jako mezi prvními moravskými městy vznikla Čtenářská jednota svatého Víta, a to pod vlivem nedaleké Telče. Stanovy spolku jsou datovány ke 13. březnu 1862, které místodržitelství schválilo 18. května 1862. Spolek měl po svém vzniku 36

---

²³ Moravskobudějovicko; Jemnicko. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost 1997, s. 287, 701.

²⁴ Více o židovských menšinách na jihozápadní Moravě v publikaci STEHLÍK, Michal: Židé na Dačicku a Slavonicku (1640 – 1948). Dačice: Městské muzeum a galerie v Dačicích 2002.

²⁵ Moravskobudějovicko; Jemnicko. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost 1997, s. 284, 287.

členů, kteří většinou pocházeli z „měšťanské třídy“ a byli to „nemajetní řemeslníci“. Jemnický spolek patřil k nejstarším českým kulturním institucím na Moravě. V roce 1862 bylo na Moravě 11 čtenářských spolků, dva spolky pěvecké a jeden tělocvičný, a mezi těmito spolky byla již jemnická Čtenářská jednota.²⁶

Přes působení českého čtenářského spolku nedošlo v Jemnici ke změně a němčina měla stále rozhodující postavení na veřejnosti. V roce 1862 zde byl založen německý pěvecký spolek Männergesangverein, který organizoval společenský a kulturní život ve městě. Stanovy tohoto spolku byly sice německo-české a tento spolek měl být utrakvistický, avšak jeho sbormistrem byl zdejší ředitel školy Matěj Živný (působil ve škole od r. 1856 do r. 1889), původem Čech, který prosazoval němčinu ve spolku i ve škole.²⁷ Členy spolku byli učitelé, úředníci a měšťané, a to jak čeští tak němečtí.

Spolky vzniklé v 70. letech ve městě jako od r. 1874 Hasičský spolek a Učitelská jednota jemnická a od r. 1879 Veteránský spolek měly německý ráz. Až v r. 1882 došlo v Jemnici k založení českého národního spolku, jenž měl prosazovat zájmy české většiny města a okolí. Iniciátory založení Československé besedy byli učitelé, kterým se nelíbili poměry v německy vedeném zpěváckém spolku. Na podzim r. 1882 místodržitelství schválilo stanovy Československé besedy, která měla spolkovou místnost nejprve v panském pivovaru a pak v hostinci u Eisnerů. Prvním jeho předsedou byl zvolen c. k. soudní adjunkt František Marek a druhým váženým členem byl farář Koudela. Adjunkt Marek však za to, že stál v čele českého spolku v poněmčeném městě, byl po dvou letech služebně přeložen do Rýmařova a pak dán předčasně do penze. Na počátku své činnosti uspořádala jemnická Beseda koncert ve prospěch vyhořelého Národního divadla v Praze. Konkurenční německý zpěvácký spolek ve městě se pak postupně dostával na stále nižší úroveň. Naopak počet členů Besedy se každým rokem zvětšoval a hudební vystoupení spolku se stala reprezentací města. Beseda sdružovala také české učitele z okolí Jemnice a díky jejich aktivitě se konaly akademie, plesy, přednášky, výlety a jiné zábavy, které byly hojně navštěvovány. Ještě v r. 1882 byla v Jemnici založena pobočka Vlasteneckého ženského pomocného spolku pro Moravu (něm.), v r. 1886 místní odbor Národní jednoty pro jihozápadní Moravu a židovský pohřební spolek Chevra kadischa.

---

²⁶ Tamtéž, s. 287, 702.

²⁷ Triviální škola byla r. 1869 přeměněna na školu obecnou a podřízena vlivu obecního zastupitelstva, které bylo v německých rukou. Teprve po převzetí radnice do českých rukou r. 1890 se čeština prosazuje i ve škole. Zatímco dvojjazyčnost škol v okolních českých městech byla zrušena již dříve, v Jemnici k tomu došlo až v r. 1910.

V r. 1873 došlo na radnici ke změně osoby, když se starostou stal poštovník Antoin Eisner. Na radnici se však nadále úřadovalo německy stejně jako za úřadování předchozího purkmistra Heidlera. Mezi léty 1870 až 1880 byl v Jemnici jediným zastáncem české národnosti místní farář Jan Koudela s několika občany z Podolí (nejstarší část Jemnice). K neúspěšnému pokusu svrhnout nadvládu německého zastupitelstva a starosty Eisnera v Jemnici došlo v r. 1883, kdy se do čela těchto snah postavil místní hostinský v panském pivovaru Vilém Augusta s několika pomocníky. Manipulací německé strany při volbách s hlasy volitelů se podařilo německé straně ještě na čas udržet ve městě nadvládu. V okolních městech Telči, Dačicích a Moravských Budějovicích se na počátku 80. let dostali do vedení měst představitelé české strany. Také poslanci zvolení do zemského sněmu byli koncem 80. let za města Dačice, Telč, Slavonice a Jemnici JUDr. Josef Sobotka z Telče a za venkov rada zemského soudu Bedřich Kancnýř z Dačic byli Češi. Proto i v Jemnici se od r. 1888 konaly přípravy k nastolení české správy města. Českou kampaň opět vedl Vilém Augusta. K úspěšnému českému převzetí radnice přispěl nepořádek ve financích na jemnické radnici, když při vybírání státních daní a přírůžek finanční správce František Bauer prováděl různé manipulace. Za tento zmatek v penězích byl odpovědný starosta Antonín Eisner, takže i německá strana chtěla změnu. Toho využila česká strana při volbách do obecního zastupitelstva v lednu 1890, kdy zvítězila a starostou byl přes odpor německé strany zvolen Josef Augusta, měšťan a řezník v Jemnici. Na radnici se tak začalo úřadovat česky. Německá strana ve městě se snažila udržet u moci alespoň v městské spořitelně. Avšak městské zastupitelstvo zvolilo české zástupce i do spořitelního výboru. Reakcí byl odchod německé strany a založení v r. 1891 konkurenčního ústavu Prvního spořitelního a záložního spolku v Jemnici, jenž se zaměřil na vklady občanů z pohraničních německých vesnic soudního okresu jemnického a židovského obyvatelstva z Jemnice. Aby bylo zamezeno německé převaze ve finančnictví, byla v r. 1896 založena ve městě česká Živnostensko-rolnická záložna.²⁸

Zajímavý je fakt, že Jemnici ovládala až do počátku 90. let poměrně málo početná německá menšina (jen 1/10 německých obyvatel ve městě). V polovině 80. let se snažili čeští obyvatelé města pod vlivem počestění okolních radnic o převzetí jemnické radnice, tento čin se ale nezdařil. Na druhou stranu se dokázal prosadit český kandidát do zemského sněmu v městské kurii, přičemž v této kurii byl velmi podobný vzorek voličů jako při

---

²⁸ Tamtéž, s. 702 -705.

volbách obecních. Proti kandidátem českého poslance Sobotky byl jemnický rodák, proto předpokládám, že věstěnu svých hlasů obdržel od jemnických občanů, což ale nestačilo ke zvolení. Rozhodující při zemských volbách nejspíše bylo pevné postavení českého obyvatelstva v Dačicích a Telči.

V důsledku změn na radnici bylo v r. 1890 také změněno velení hasičského sboru v Jemnici na české. Ke změnám došlo také v Československé besedě. Zejména studenti a mladší učitelé nebyli spokojeni se silným klerikálním zaměřením spolku, proto založili v r. 1892 v Jemnici tělocvičnou jednotu Sokol, jejímiž členy se stali nespokojení členové Besedy. Československá beseda se pak přetvořila v katolický spolek. V 90. letech vzniklo ve městě několik dalších spolků. V roce 1893 Zemědělský spolek pro německé obce okresu Jemnice, v r. 1895 německý Turnverein, Český hospodářský spolek a německý Střelecký spolek, v r. 1896 Sbor vojenských vysloužilců, v r. 1898 Židovský ženský spolek, v r. 1901 Odbor jubilejní jednoty na Moravě, v r. 1905 Okrašlovací spolek, r. 1906 Spolek divadelních ochotníků, r. 1909 místní skupina Sdružení venkovské mládeže Omladina, v r. 1910 Klub mládeže národně-sociální Havlíček, v r. 1911 Spolek českých sirotčích rad obecních v c. k. soudním okrese jemnickém a Verein der Deutschen Gemeindevorsteher im Gerichtsbezirke Jamnitz, v r. 1912 Včelařský spolek pro Jemnici a okolí, v r. 1912 místní odbor Ústřední matice školské, v r. 1913 Rybářský spolek.

Jemnice měla především agrární charakter, největším podnikem zůstával ve městě velkostatek markrabat Pallaviciniů s podniky potravinářského průmyslu (pivovar, lihovar a cihelna, kde hospodařili nájemci Alfréd Goldmann a Ludvík Khon). Ve městě byly jen malé provozovny na výrobu likérů a oplatků firmy F. Kaufried od r. 1873, mlýn a pila J. Kasárníka. Od r. 1878 výroby bičičšťat, holí a deštníků, od r. 1895 menší firma na výrobu součástek klavírů papírového zboží. Jedinou výjimku byla firma Matěje Pánka na výrobu hospodářských strojů od r. 1905. Většina obyvatel města Jemnice se tak živila živnostmi, řemesly a zemědělstvím. Ze živností a řemesel byly zastoupeny v r. 1911 tyto: 1 barviř, 1 bednář, 2 cihelny, 1 cukrář, 1 fotograf, 2 hodináři, 2 holiči, 13 hostinských, 1 hrnčič, 1 kavárna, 2 klempíři, 2 kloboučnice, 4 koláři, 1 kominík, 3 kováři, 1 kožešník, 17 krejčích a švadlen, 1 malíř a natěrač, 3 mlynáři, 1 nálevna kořalky, 5 natěračů, 46 obchodníků, 16 obuvníků, 5 pekařů, 3 podkováři, 1 pokrývač, 3 povozníci, 7 prodejců, 1 provazník, 8 řezníků, 3 sedláři, 2 sklenáři, 8 stolařů, 2 tesaři, 1 výrobce bičičšťat, 1 výrobce klavírů, 4 vý-

robci lihovin, 1 výrobce lučebních fotopreparátů, 1 výrobce sodové vody, 3 zámečníci a 2 zedníci.

Pozdním pokusem o zavedení průmyslu do města bylo také vybudování lokální dráhy Moravské Budějovice – Jemnice. Tato trať měla být původně součástí spojky mezi Rakouskou severozápadní dráhou a Dráhou císaře Františka Josefa, vedoucí z Moravských Budějovic do Jemnice, Dačic, Nové Bystřice a Třeboně, přičemž v Dačicích měly být připojeny tratě z Telče a z Waidhofenu an der Thaya. O tomto spojení bylo již jednáno od r. 1883. Když tento projekt pro nedostatek kapitálu, nedůvěru v zisk, nedostatek subvencí i rozporné lokální zájmy jednotlivých obcí padl, jednalo se od r. 1888 o spojení Jemnice s Moravskými Budějovicemi. Protože se proti postavil jemnický silniční výbor, ovládaný německými obcemi z jižní části soudního okresu, přes které by dráha nešla, nebyl ani tento projekt pro nedostatek financí a spory uskutečněn. Od roku 1893 pak bylo znovu jednáno o postavení místní dráhy z Moravských Budějovic do Jemnice, k čemuž byla založena akciová společnost v r. 1895. Stavební práce započaly 1. října 1895 a za 14 měsíců byla stavba hotova a slavnostně otevřena 8. listopadu 1896.²⁹

---

²⁹ Moravskobudějovicko; Jemnicko. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost 1997, s. 283-304, 701 – 705.

3. SEZNAM POSLANCŮ ZVOLENÝCH ZA JEMNICKÝ OKRES V LETECH 1861 – 1914

Podle volebních řádů mělo trvat jedno volební období moravského sněmu 6 let, ale ne vždy tomu tak bylo z důvodu rozpuštění sněmu a vypsání nových voleb. Během let 1861 – 1914 proběhlo celkem 12. sněmovních period (I. v letech 1861 – 1866, II.a r. 1866, II.b v letech 1867 – 1869, III. v r. 1870, IV. září až prosinec 1871, V. v letech 1871 – 1877, VI. v letech 1878 – 1884, VII. v letech 1884 – 1890, VIII. v letech 1890 – 1895, IX. v letech 1896 – 1902, X. v letech 1902 – 1905, XI. v letech 1906 – 1912, XII. v letech 1913 – 1914).³⁰

V průběhu prusko-rakouské války v roce 1866 zemské sněmy nezasedaly, až po uzavření pražského míru s Pruskem znovu začaly. Císař zanedlouho rozhodl o vypsání voleb do moravského zemského sněmu a také o datu příštího sezení tohoto sněmu, které bylo stanoveno na 19. listopadu 1866. Od posledního zasedání sněmu se poměr stran nezměnil a zůstal takový, jaký byl při posledním zasedání. V důsledku změn kursu jednotlivých vlád, byl moravský sněm rozpuštěn a vypsány nové řádné volby.³¹

V letech 1870 a 1871 dochází opět k vypsání hned několika voleb během dvou let. V této době bylo schválení vládních nařízení a zákonu závislé na složení říšské rady, resp. zemských sněmech, které do Vídně vysílaly své zástupce. A díky pasivní rezistenci českých a posléze německých poslanců dochází k pádu vlád Potockého a Hohenwarta a vypsání nových voleb do zemského sněmu.³²

Úpravou volebního řádu v r. 1873 dochází ke změně ve venkovských volebních okresech Dačice, Telč a Jemnice, a to tím že odpadá telčský okres.

Největší změny ve volebních okresech a sněmu přineslo přijetí Moravského paktu r. 1905, kdy byly na Jemnicku vytvořeny jak české tak německé volební okresy. K původním třem volebním kuriím přibyla IV. všeobecná volební kurie (česká a německá), čímž se zvýšil počet poslanců zasedajících na moravském sněmu.

---

³⁰ SKOPALÍK, František: Zemský sněm Markrabství moravského do r. 1861 až do konce roku 1885. Brno 1885, s. 45.

³¹ TOBOLKA, Zdeněk: Politické dějiny československého národa od r. 1848 až do dnešní doby, II. díl. Praha 1933, s. 123 – 124, 129.

³² Tamtéž, s. 226, 231 – 32.

II. VOLEBNÍ KURIE MĚST DAČIC, TELČE, SLAVONIC A JEMNICE

HEIDLER FERDINAND, purkmistr v Jemnici, zvolen dne 26. 3.1861 - 1866 a 26. 3.1867 – 1870.

KIANEK FRANTIŠEK, měšťan a purkmistr v Telči, zvolen dne 31.1.1867 - 4.3.1867 a 5.9.1871 – 1871.³³

LEYDOLT ANTONÍN, purkmistr ve Fünfhausenu u Vídně a čestný občan města Slavonic, zvolen dne 27.6.1870 - 1871 a 14.12.1871 – 1878.³⁴

PANOVSKÝ KAREL, majitel realit v Ivančicích, zvolen dne 11.9.1878 – 1884.³⁵

SOBOTKA JOSEF, Dr. advokát v Telči, zvolen dne 4.7.1884 – 1886.

PODBRDSKÝ JOSEF, Dr. zvolen 1890-96, 1896-1902, 1902-1906.

II. ČESKÁ VOLEBNÍ KURIE MĚST MORAVSKÉ BUDĚJOVICE, TŘEŠT, TELČ, DAČICE, SLAVONICE, JEMNICE, JAROMĚŘICE

PODBRDSKÝ JOSEF, Dr. zvolen ve volbách roku 1906.

BUDÍNSKÝ JAROSLAV, Dr. zvolen ve volbách roku 1913.

II. NĚMECKÁ VOLEBNÍ KURIE MĚST ZNOJMO, SLAVONICE, MORAVSKÉ BUDĚJOVICE, JEMNICE, DAČICE

OBERWIMMER EDUARD, c.k. soudní adjunkt v Holešově zvolen ve volbách roku 1906 1913.

---

³³ Dne 31. ledna 1867 se konala volba poslance v Dačicích pro města Dačice, Telč, Slavonice a Jemnici. Celkem odevzdaných hlasů bylo 511, z nich bylo pro pana Jozefa Langhalera 251, Františka Kianka 250, Antonína Fischera 8, A. Petzla 1 a J. Appeltauera 1. Jelikož v první volbě nikdo z kandidátů nezískal nadpoloviční většinu, mělo se přistoupit k druhému kolu voleb. Před tím člen volební komise Ferdinand Heidler učinil námitku ohledně placení daní 14 voličů. Po přezkoumání námitky byly výsledky znovu přepočítány, přesto na stavu volby nic nezměnily. V druhém kole Kianek obdržel z 497 hlasů 253 hlasů a tak obdržel potřebnou nadpoloviční většinu hlasů a stal se poslancem zemského sněmu do 4. března 1867. František Kianek byl znovu zvolen při volbách 5. září 1871 a poslancem byl pouze do listopadu 1871. Sněmovní list o seděních moravského sněmu zemského svolaného Nejvyšším patentem ze dne (...) – Landtagsblatt über die Sitzungen des, mit dem Allerhöchsten Patente (...) einberufenen mährischen Landtages (dále v textu jako Msl.), roč. 1867, s. 48, 56, 58. Msl. roč. 1871, s. 49, 50; SKOPALÍK, František: Zemský sněm Markrabství moravského do r. 1861 až do konce roku 1885. Brno 1885, s. 57.

³⁴ Poprvé zvolen v volbách dne 27. června 1870 - 1871 a podruhé 14. prosince 1871. K volbě se dostavilo 625 voličů, Anton Leydolt obdržel 320 hlasů a jeho protikandidát František Kianek 305 hlasů. Poslancem byl až do roku 1878. Také byl zvolen zástupcem do říšské rady, roku 1872 se snažil o změnu obecních stanov pro město Jihlavu a roku 1873 byl zvolen členem deputace k Jeho Veličenstvu. Msl. roč. 1871, s. 17, 81; roč. 1872, s. 487, s. 30; SKOPALÍK, František: Zemský sněm Markrabství moravského do r. 1861 až do konce roku 1885. Brno 1885, s. 57.

³⁵ K volbě poslance došlo dne 11. září 1878 v Dačicích a dostavilo se k ní 557 voličů, z nichž 301 volilo Karla Panovského, jeho protikandidáta Antonína Fischera volilo 255 voličů a Josefa Příhodu 1 volič. V roce 1878 se Panovský stává zapisovatelem odboru pro obecní záležitosti a roku 1883 je členem školního odboru. Msl. roč. 1878, příloha č. 37, s. 17; SKOPALÍK, František: Zemský sněm Markrabství moravského do r. 1861 až do konce roku 1885. Brno 1885, s. 57.

III. VOLEBNÍ KURIE VENKOVSKÝCH OBCÍ DAČICE, TELČ³⁶ A JEMNICE

HELCELT JAN, MUDr., prof. techniky v Brně, zvolen za venkovské okresy Dačice, Telč a Jemnice dne 23. 3.1861 – 1872 .

HEIDLER FERDINAND, purkmistr v Jemnici, zvolen za venkovské okresy Dačice a Jemnice dne 22.11.1873 – 1878.

HEIDLER BEDŘICH, Dr., c.k. notář v Jemnici, zvolen za venkovské okresy Dačice a Jemnice dne 9.9.1878 – 1884.

PURCNER JOSEF, majitel pozemků a starosta v Moravských Budějovicích, zvolen za venkovské okresy Dačice a Jemnice dne 30.6.1884 -1886.

PECL ONDŘEJ, rolník z Kostelního Vydří, zvolen za české venkovské okresy Dačice, Jemnice při volbách roku 1890-1896.³⁷

KANCÝŘ BEDŘICH, Dr., c.k. rada zemského soudu v Brně, zvolen za český volební okres v letech 1896- 1902, 1902 – 1906.

III. ČESKÁ VOLEBNÍ KURIE VENKOVSKÝCH OBCÍ DAČICE, JEMNICE, ZNOJMO A OKOLÍ, VRANOV, JAROSLAVICE

KUCHYŇKA ANTONÍN, mlynář a rolník z Horních Dunajovic u Znojma, zvolen ve volbách roku 1906 a 1913.

III. NĚMECKÁ VOLEBNÍ KURIE VENKOVSKÝCH OBCÍ JIHLAVA OKOLÍ, TELČ, TŘEBÍČ, VEL. MERIŘÍČÍ, BÝTEŠ, DAČICE, JEMNICE, NOVÉ MĚSTO, BYSTRICE NAD PERNŠTEJNEM, ŽDÁR, VRANOV

KÖTTNER FRANTIŠEK, starosta v Kostelci zvolen ve volbách roku 1906 a 1913.³⁸

---

³⁶ Venkovské okresy Dačice, Telč a Jemnice (změna 1873 - odpadá venkovský okres Telč).

³⁷ Gruntovník z Kostelního Vydří zvolen za české venkovské okresy Dačice, Jemnice při volbách dne 26. června 1890 v Dačicích. Při první volbě obdržel Pecl 50 hlasů a jeho protikandidát rolník z Dešné Jan Scheubrein 46 (počet voličů 97/ počet odevzdaných hlasů 96). V roce 1890 podává Pecl petici městské obce Dačice s několika obcemi tohoto okresu za podporu na stavbu silnice ze Starého a Nového Hobzí do Dačic jako stavbu z nouze. Do roku 1895 není členem žádné z komisi, až v letech 1895-96 je členem petičního odboru. Msl. roč. 1890, s. 621; NAVRÁTIL, Emil:almanach sněmu markrabství moravského (1896 – 1902). Plzeň 1899, s. 86.

³⁸ Za německý volební okres zvolen Köttner Franz, starosta v Kostelci (něm. Wolframs). Narodil se 20. ledna 1864 ve Kostelci (okres Jihlava), navštěvoval obecnu a měšťanskou školu a věnoval se národohospodářskému povolání. Köttner je obecním představeným ve Kostelci, členem okresní školní rady, předseda jihlavského zemědělského společenstva, církevního výboru (Kirchenkonkurrenzausschusses), velitelem dobrovolných hasičů v Kostelci, členem kulturní rady při zemském sněmu a další. Almanach moravského sněmu zvoleného od 11. listopadu do 7. prosince 1906. Brno 1906, s. 151; HELLER, Hermann: Mährens Männer der Gegenwart I. Brünn 1912, s. 131.

IV. ČESKÁ VŠEOBECNÁ VOLEBNÍ KURIE: DAČICE, ZNOJMO OKOLÍ, MIKU-
LOV, VRANOV, JAROSLAVICE, POHOŘELICE, KRUMLOV, MORAVSKÉ BUDĚ-
JOVICE, JEMNICE, HROTOVICE, NÁMĚŠT A MĚSTO ZNOJMO

SVOBODA FRANTIŠEK, redaktor v Brně zvolen ve volbách roku 1906 a 1913.

IV. NĚMECKÁ VŠEOBECNÁ VOLEBNÍ KURIE: město JIHLAVA a soudní okresy JIH-
LAVA OKOLÍ, VELKÉ MEZIRÍČÍ, BYTEŠ, BOSKOVICE, JEVÍČKO, KUNŠTÁT, MO-
RAVSKÁ TŘEBOVÁ, SVITAVY, NOVÉ MĚSTO, ŽDÁR, BYSTRICE NAD PERŠTEJ-
NEM, JEMNICE, DAČICE, TELČ, NÁMĚŠT, TŘEBÍČ, MOHELNICE

MÜLLER RUDOLF, úředník nemocenské pokladny v Jihlavě zvolen ve volbách
roku 1906 a 1913.³⁹

---

³⁹ Za německý volební okres zvolen Müller Rudolf, úředník nemocenské pokladny v Jihlavě. Narodil se 4. února 1853 v Jihlavě, navštěvoval gymnázium částečně v Jihlavě a částečně v Brně. Jeho úřednická kariéra: ředitel okresní nemocenské pokladny pro městskou oblast Jihlava. Müller je zakladatelem a předsedou „Zemského zastupitelstva německých okresních nemocenských pokladen Moravy a Slezska“; zakladatel a říšský zástupce předsedy německých nemocenských pokladen; stojí od r. 1898 v čele německého národního dělnického hnutí, založil v Jihlavě německý pracovní spolek „Eiche“, „Německé stavební odbory“, německý politický pracovní spolek pro Jihlavu a okolí a další. V roce 1906 byl zvolený za německou všeobecnou volební kurii jako zástupce německé Strany práce. V zemském sněmu byl zvolený do živnostenského komunikačního odboru. Od roku 1907 byl členem jihlavského zastupitelstva. Almanach moravského sněmu zvoleného od 11. listopadu do 7. prosince 1906. Brno 1906, s. 152; HELLER, Hermann: Mährens Männer der Gegenwart I. Brünn 1912, s. 125-26.

4. MEDAILÓNKY VYBRANÝCH POSLANCŮ ZA JEMNICKO

Ve své práci se budu zabývat poslanci zvolenými za kurii měst, venkovských okresu a od roku 1906 i poslanci zvolenými za českou všeobecnou volební kurii. Poslance zastupující velkostatkářskou kurii (většinou příslušníci šlechtického stavu) blížeji nepopisuji z toho důvodu, že bych chtěla sledovat u poslanců sociální, národnostní, ekonomické a společenské postavení, tj. jakých pocházeli poměrů, zda to byli lidé vzdělaní, politicky a národnostně uvědoměli, zda zastávali funkce v místní samosprávě, organizacích, spolcích, jaké vykonávali povolání apod. U příslušníků šlechtických rodin lze předpokládat, že pocházeli z majetné vrstvy a zaujímali v porovnání s poslanci ze II. III. a IV. kurie specifické postavení ve společnosti. Také se někdy zajímali o chod obecní samosprávy, ale nikdy nebyli do ní voleni apod. Jelikož existují rozdíly mezi těmito vrstvami společnosti, domnívám se, že by porovnání biografických dat poslanců velkostatkářské kurie a ostatních volebních skupin nebylo vhodné a není ani cílem mé práce.

Jelikož pro poslance z venkovské a městské volební kurie platí fakt, že mohli být zvoleni za Jemnicko bez ohledu na místo narození a pracovního působení, tak při dalším vymezení množiny poslanců upřednostním ty, jenž se v regionu narodili nebo zde po delší čas působili a zasloužili se o kulturní nebo hospodářský rozvoj kraje. Po vzniku českých a německých volebních okresů jsem blížeji zpracovala biografii českých poslanců. I když v jejich případě jsem neuplatnila kritérium týkající se místa narození či působení v regionu, jelikož je zajímavé sledovat, zda-li ve volbách uspěli stejní kandidáti nebo došlo ke změně a jaký kandidát byl zvolen za nově zavedenou všeobecnou volební kurii.

Při psaní medailonků jednotlivých poslanců jsem použila biografickou metodu a jejich životopisy jsem strukturovala následovně: nejdříve uvádím základní životopisná data (datum a místo narození, rodinný stav a vzdělání), poté sleduji poslancovu profesní či neposlaneckou politickou kariéru a jeho spolkovou činnost, v další části rozebírám jejich iniciativu na sněmu (jaká obecná témata považovali za důležitá k projednávání a jak ovlivňovali společenský a hospodářský život v městech či vesnicích, jež zastupovali) a na konci se snažím o dílčí shrnutí a zobecnění zjištěných údajů. Snažím se tak postihnout podobné či odlišné prvky v jejich profesní a politické kariéře a společenském životě a zjistit tak, zda okres delegoval na sněm určitý „typu“ politika.

HEIDLER FERINAND

Osobní data, rodinné poměry a vzdělání

Ferdinand Heidler st. se narodil roku 1811⁴⁰ ve Slezsku⁴¹ a do Jemnice přišel roku 1846 z Police, kde byl správcem velkostatku a do Jemnice se přiženil.⁴²

Ferdinand Heidler st. se svou manželkou Evou (narozena 1815) roz. Sušitzký měl 5 synů a jednu dceru Leontinu⁴³ (narozena roku 1842). První syn Bedřich (Friedrich) se narodil 7. dubna 1843, syn Artur se narodil roku 1845, syn Ferdinand ml. roku 1846, syn Wilhelm roku 1852 a syn Arnold roku 1856.⁴⁴ Rodina Heidlerova uváděla při sčítání lidu jako obcovací jazyk němčinu, vyznání katolické a domovskou příslušnost v Jemnici.⁴⁵ Ferdinand Heidler umírá dne 12. února 1880 v Jemnici ve věku 78 let na mrtvici.⁴⁶

Jeho syn Ferdinand ml. se oženil dne 12. října 1880 s Josefou Koudelovou,⁴⁷ sestrou poslance za českou národní stranu na Moravě JUDr. Josefa Koudely.⁴⁸ Manželům Heidlerovým se 8. prosince 1881 narodila dvojčata Ferdinand nejml. a Gustav a dne 7. září 1883 syn Jan a poté nejmladší syn Artur. Ferdinand ml. Byl správcem šternberského velkostatku v Polici od srpna 1883 do června 1884, z Police odešel do Hoštic u Zásmyk v Čechách, kde opět působil jako hospodářský správce⁴⁹ statků hraběte Šternberka. Zde záhy umírá a vdova společně s dětmi se stěhuje do Prahy, aby jim umožnila studovat.⁵⁰

Rodina Heidlerova se postupně počestila a to právě díky synům Ferdinandu Heidler ml. JUDr. Ferdinand Heidler nejml.⁵¹ a JUDr. Gustav Heidler⁵² patřili mezi přední

---

⁴⁰ Přesné datum narození není nikde uvedeno, pouze ve sčítacích operátech je zaznamenán rok narození. Archiv MB fond Okresní úřad Moravské Budějovice, inv. č. 714, fas. 463; inv. č. 822, fas. 571.

⁴¹ Sborník vlastivědných statí o politickém okrese mor.-budějovickém. Tiskárny Viktora Dvořáka v Mor. Budějovicích 1927, s. 216.

⁴² Moravskobudějovicko; Jemnicko. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost 1997, s. 325.

⁴³ Leontina, Friedrich, Artur a Ferdinand se narodili v Polici, ostatní děti v Jemnici.

⁴⁴ Datum narození 29. května 1856.

⁴⁵ Archiv MB fond Okresní úřad Moravské Budějovice, inv. č. 714, fas. 463; inv. č. 822, fas. 571.

⁴⁶ MZA E 67, matrika č. 10 445.

⁴⁷ Po matce pocházela ze rolnické rodiny (dcera celolánika Bartoloměje Koudely a jeho manželky Marie roz. Beneš) z Pokojova u Žďáru. MZA E 67, matrika č. 10 438.

⁴⁸ Působil nejdříve jako advokátní koncipient u předáků národní strany JUDr. Josefa Fanderlika a JUDr. Aloise Pražáka. Po rozštěpení národní strany se stal Koudela předákem katolické národní strany a byl i přisedícím Zemského výboru. Moravskobudějovicko; Jemnicko. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost 1997, s. 326.

⁴⁹ MZA E 67, matrika č. 10 438.

⁵⁰ Sborník vlastivědných statí o politickém okrese mor.-budějovickém. Tiskárny Viktora Dvořáka v Mor. Budějovicích 1927, s. 216.

⁵¹ Ferdinand Heidler nejml. Vystudoval práva na české univerzitě v Praze a roku 1906-09 působí jako profesor nár. hospodářství na Československé obchodní akademii v Praze, poté se věnuje organizační činnosti v oblasti

československé národohospodáře a organizátory cukrovarnického průmyslu⁵³ a historik PhDr. Jan Heidler⁵⁴, jeden z žáků profesora Jaroslava Golla a účastník domácího odboje za první světové války, byl roku 1921 jmenován prvním profesorem obecných dějin na Komenského univerzitě v Bratislavě.⁵⁵

Profesní kariéra a společenské aktivity

Ferdinand Heidler st. se přiznal do pekařské živnosti a stal se púlmistrem⁵⁶ a dále v Jemnici v domě č. 68 založil obchod se smíšeným zbožím.⁵⁷ Heidler st. díky svým schopnostem a postavení bohatého živnostníka brzy po svém příchodu ovládl Jemnici a stal se tak třetím německým starostou města.⁵⁸ Heidler zavedl na radnici jako jednacím řeč němčinu, tudíž i protokoly obecních zasedání byly vedeny v německém jazyce. Jako starosta Heidler jakékoliv snahy používat češtinu na veřejnosti považoval za směšné a marné a naopak podporoval německví.⁵⁹ V roce 1873 došlo na radnici ke změně, kdy se starostou stal místní poštmistr Antonín Eisner, ale starý Heidler nadále zůstal ve městě mocnou osobou, protože se stal ředitelem místní spořitelny, založené v roce 1871.⁶⁰ Na radnici ale

---

cukerného průmyslu obchodu. Za první světové války se zapojil do domácího odboje. Po vzniku republiky působil v letech 1918-19 v československé cukerní komise. V letech 1919-1920 se stává ministrem obchodu za národní sociální stranu. Heidler umírá roku 1928. Tomeš Josef a kol.: Český biografický slovník XX. Století. I. díl A-J. Praha 1999, s. 437.

⁵² Gustav Heidler studoval práva a národní hospodářství. Roku 1908 pracoval v Obchodní a živnostenské komoře v Plzni, kde také vedl národohospodářskou rubriku „Českého deníku“ a účastnil se kulturního i politického života. Roku 1912 se stává jednatelem Spolku pro průmysl cukrovarnický v Čechách a jako jeho bratr členem Československé cukerní komise, díky jeho úsilí vybudován Výzkumný ústav cukrovarnický. Za války jako člen Mafie organizoval zpravodajství do Nizozemí. Po vzniku republiky byl členem Národního shromáždění, bankovního výboru ministerstva financí, Národohospodářského ústavu u akademie věd a umění. Gustav Heidler umírá roku 1930. Sborník vlastivědných statí o politickém okrese mor.-budějovickém. Tiskárny Viktora Dvořáka v Mor. Budějovicích 1927, s. 216-17.

⁵³ Již roku 1848 se ke stejné problematice vyjadřoval jejich děd Ferdinand Heidler.

⁵⁴ Jan Heidler vystudoval historii a filozofii na české universitě v Praze, kde byl ovlivněn Josefem Pekařem i T.G. Masarykem. Studoval na univerzitách ve Vídni, ve Francii a v Anglii. Byl členem české akademie věd a umění a Královské společnosti nauk. Zabýval se především historií českého národního hnutí v 19. a na začátku 20. století. Za první světové války byl členem domácího odboje a roku 1917 se podílel na přípravě Manifestu českých spisovatelů. Jan Heidler umírá roku 1923 v Opatija (Jugoslávie). Tomeš Josef a kol.: Český biografický slovník XX. Století. I. díl A-J. Praha 1999, s. 348.

⁵⁵ Moravskobudějovicko; Jemnicko. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost 1997, s. 326.

⁵⁶ Korrespondence a zápisky Jana Helceleta. Vyd. Jan Kabelík. Brno 1910, s. 383.

⁵⁷ Sborník vlastivědných statí o politickém okrese mor.-budějovickém. Tiskárny Viktora Dvořáka v Mor. Budějovicích 1927, s. 216.

⁵⁸ Před Heidlerem úřadovali dva němečtí starostové Hanousek a Hoch. Pamětní kniha města Jemnice, s. 68.

⁵⁹ Pamětní kniha města Jemnice, s. 54.

⁶⁰ Tamtéž, s. 55.

tak nadále úřadovalo německy a to až do nástupu prvního českého starosty Josef Augusty v lednu 1890.⁶¹

O Heidlerovi se říkalo, že měl být oblíben u císaře Františka Josefa I. (pokud tomu tak bylo, tak se s císařem mohl setkat jako říšský poslanec). Když prý byl jednou císař na návštěvě v Moravských Budějovicích a starostové měst ho zde vítali, císař prý mluvil pouze s Heidlerem. Jeho oponenti naopak dávají k dobru historku o Heidlerově působení v říšské radě, kde „ani huby neotevřel“. Pouze jednou, když prý na zasedání říšské rady, nějaký poslanec kýchl, řekl Heidler „Pozdrav Pán Bůh“ a tak poprvé promluvil. Tato anekdota se měla dostat i do novin.⁶²

Poslanecká kariéra na moravském zemském sněmu

Ferdinand Heidler poprvé zasedal v moravském zemském sněmu již v roce 1848 a to jako náhradník za Dr. Josefa Becka. Díky chování znojenského krajského úřadu se stalo, že Heidler vstoupil do zemského sněmu až 14. listopadu 1848. Krajský úřad totiž vyžadoval instrukce, zda má být v jemnickém volebním okrsku uskutečněna nová volba. Heidler po svém vstupu do sněmu projevil jako iniciativní poslanec a diskutér, kdy v plénu sněmu vystoupil nejméně ve 32 případech.

Vystoupil v debatě k zásadám připravovaného řemeslnického pořádku s problematikou cukrovarnictví (poukazoval na ochranu cukrovarnického průmyslu ve Francii), požadoval zlepšení postavení učitelů, vystoupil několikrát s připomínkami k obecnímu zřízení a podomnímu obchodu, debatoval o volebním právu a o obecním jmění. Vystoupil také k otázce povinnosti ubytovávat vojsko, jenž tížila venkovské obyvatelstvo. Bojoval proti tomu, aby v orgánech obecní samosprávy mělo zajištěnou převahu nejbohatší obyvatelstvo. Právě díky odporu řady poslanců a mezi nimi i Heidlera se podařilo tento nedemokratický požadavek z obecního zřízení odstranit. Heidlerův argument byl ten, že při volbách do zemského sněmu nebyl činěn žádný rozdíl a že knížata, hrabata a preláti se snížili sedět vedle sedláků a společně se radit o blahu země. A když byla zavedena rovnost při volbách do sněmu, měla by být dodržována i v obcích. Zasloužil se i o

---

⁶¹ Moravskobudějovicko; Jemnicko. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost 1997, s. 703.

⁶² Pamětní kniha města Jemnice, s. 55.

zřízení brněnské techniky,⁶³ na jejímž založení se zemský sněm usnesl těsně před svých odročením.

Na samý závěr sněmu provolal Heidler za německou stranu slávu „slovanskému obyvatelstvu Moravy“ na oplátku poslanec J. Kudla za českou stranu slávu „německému obyvatelstvu Moravy“.⁶⁴

Po obnovení ústavního života Ferdinand Heidler je zvolen za volební kurie měst Dačic, Telče, Slavonic a Jemnice dne 26. března 1861 a na sněmu působil do r. 1866.⁶⁵ Po krátké pauze, kdy byl poslancem zvolen starosta Telče František Kianek,⁶⁶ je Heidler na sněm opětovně zvolen 26. března 1867 a působí zde do r. 1870. Voleb v březnu 1867 konaných v Dačicích se zúčastnilo 494 voličů, z nichž Ferdinand Heidler obdržel 273 hlasů, František Kianek 219, Moric Rambousek a Josef Appeltauer po 1 hlasu.⁶⁷

Heidler znovu kandiduje do zemského sněmu, ale tentokrát za venkovské okresy Dačicka a Jemnicka. Poslancem sněmu je ode dne volby 22. listopadu 1873 do r. 1878. Voleb se účastnilo 98 voličů a dali Ferdinandu Heidlerovi hlasů 64, panu Ondřejovi Peclovi z Kosteního Vydří hlasů 34.⁶⁸

Od počátku působení na Moravském zemském sněmu se Heidler dal na stranu poslance Karla Giskry,⁶⁹ jak to dokazují nejen zápisy ze sezení zemského sněmu ale i korespondence mezi Matějem Mikšíčkem a Janem Helceletem. Mikšíček v jednom svých dopisu navrhuje Helceletovi plán na demonstraci proti poslanci Heidlerovi, jelikož se Mikšíčkovi nelíbí, že Heidler „drží se stranou nám odpornou, a ne se stranou naší, národní, historickou“. Neuskutečněný plán počítá s podporou nespokojených voličů, kteří se přimlouvají za to, aby je Heidler na sněmu zastupoval svědomitěji. Také Alois Pražák v jednom z dopisů píše Helceletovi, že lidé „mají naříkat na Heidlera“.⁷⁰

V roce 1862 se Heidler stává členem Komise für das Strassenwesen (silniční výbor). V následujícím roce vystupuje na sněmu se žádostí řeznických živnostníků

---

⁶³ Vyslovil lítost nad tím, že se ozvaly hlasy proti zřízení technického ústavu. On sám by hlasoval i tehdy, kdyby ještě musel robotovat, odvádět desátky i ubytovávat vojsko, protože tento ústav bude ke prospěchu rovnou měrou rolníkovi, řemeslníkovi o obchodníkovi. Zemský sněm dlužil technický ústav „cti země“ a „blahu národa“.

⁶⁴ Moravskobudějovicko; Jemnicko. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost 1997, s. 284.

⁶⁵ SKOPALÍK, František: Zemský sněm Markrabství moravského do r. 1861 až do konce roku 1885. Brno 1885, s. 57.

⁶⁶ Došlo k rozpuštění sněmu a vypsání nových voleb.

⁶⁷ Msl. roč. 1867/68, s. 21.

⁶⁸ Msl. roč. 1873, s. 29.

⁶⁹ Karl Giskra (1820 – 1879), brněnský advokát, poslanec Moravského zemského sněmu, pozdější rakouský ministr vnitra, patřící k německým liberálům a „bojující“ proti sebeurčení českého národa.

⁷⁰ Korrespondence a zápisky Jana Helcelety. Vyd. Jan Kabelík. Brno 1910, s. 402-403, 454.

v Jemnici, aby jim bylo nahrazeno zrušení jejich práv, dále se žádostí některých obcí jemnického okresu týkající se změn v zákonu o doplňování vojska, zřízení hospodářské školy a začlenění velkých statků do obecního svazku. Také podává žádost představenstva obce Baňovic za schválení odprodeje a oddělení části obecních pastvin, prodaných Jiřímu Zeydovi.⁷¹

V roce 1864 předkládá návrhy o zrušení obilních kontribučních fondů⁷² a o zřízení záložen. Čte zprávy finančního odboru o zamítnutí daru pro dceru zesnulého c.k. výběřčího Jana Mayera Arnoštu a Adetu a příspěvek státní podpory Lužánkám.⁷³

V roce 1868 vystupuje s návrhy na zrušení politického povolení k sňatku, o volném nakládání s pozemky, o dělení spojených obcí a s žádostí Slavonic na zřízení zvláštního soudu.⁷⁴ Také čte zprávy finančního výboru např. o zvýšení příspěvku pro hospodářské školy, o převzetí invalidního fondu v zemskou správu atd.⁷⁵

V roce 1869 byl zvolen i do říšské rady. Na sněmovním sezení Heidler v roce předčítá zprávy finančního odboru (13) např. o podpoře technického brněnského spolku, o podpoře moravského včelařského spolku, o podpoře Františkova muzea atd.⁷⁶

Jako poslanec venkovských obcí (1873 – 1878), jak vyplývá ze zápisů sněmovních zasedání, již není tak aktivní. V tomto volebním období často žádá o dovolenou z důvodu nemoci. Ve sněmovních listech jsou zaznamenány pouze tyto Heidlerovy výstupy. V roce 1874 překládá žádost Uherčič (jemnický okres) o prominutí půjčky na stavbu školy, v r. 1876 čte zprávy odboru pro střední hospodářské školy o povolení subvence na stavbu školy ve Velkém Meziříčí a o zřízení a podporování rolnické školy v Olomouci, a v r. 1877 pouze podává petici na podporu vdovy po úředníkovi Marie Svobodové.⁷⁷

---

⁷¹ Msl. roč. 1882/83, s. 402, 579.

⁷² Heidler navrhuje, aby se povolila lhůta 10 let místo 4 let na splácení obilných dluhů.

⁷³ Msl. roč. 1864, s. 473, 710, 724, 1019.

⁷⁴ Jde i o petice Slavonic a 12 německých farních okresů. Heidler jako poslanec za tyto okresy vyjmenovává důvody, proč mají být slavonie odděleny od dačického okresu, a uznává, že by tak musely být nově určeny hranice okresních obvodů Telče, Dačic a Jemnice.

⁷⁵ Msl. roč. 1868, s. 254, 347, 348, 365, 423.

⁷⁶ Msl. roč. 1868, s. 61, 76, 141, 207, 254, 347 – 48, 365, 411, 413, 423, 439, 440, 441, 442, 444, 498, 517, 518, 715, 741.

⁷⁷ Msl. roč. 1874, s. 262, 1876 s. 143, 173 a 1877.

HEIDLER BEDŘICH

Osobní data, rodinné poměry, vzdělání a profesní kariéra

Bedřich Heidler byl prvorozeným synem Ferdinanda Heidlera st. a jeho manželky Evy (viz. výše).

Bedřich Heidler vystudoval práva (nepodařilo se mi zjistit kde, ale jelikož se hlásí stejně jako jeho otec k německému obcovacímu jazyku, vystudoval práva pravděpodobně ve Vídni) a stal se c. k. notářem v Jemnici.

Oženil se s Antonií, nar. 25. května 1855 v Neun Kirchen v Dolním Rakousku. S rodinou bydlí v Jemnici v domě č. 47.⁷⁸ Datum svatby ani rodné příjmení Heidlerovy manželky se mi nepodařilo zjistit, neboť se v jemnické matrice oddaných z let 1863 - 1910 nenachází žádný zápis. Pravděpodobně měli dvě děti syna Victora, narozen dne 24. května 1876,⁷⁹ a dceru Emmu, narozena r. 1884. Emma umírá v 13 letech dne 25. února 1897 a její otec Bedřich Heidler umírá náhle během noci dne 6. dubna 1897 ve věku 53 let.⁸⁰

Poslanecká kariéra na moravském zemském sněmu

Ve zprávě zemského moravského výboru r. 1878 o volbě poslance Bedřicha Heidlera, je uvedeno, že „byl zvolen při volbách do venkovských okresů dne 9. září 1878 konaných v Dačicích, ke kterým se dostavilo 96 voličů. Heidler obdržel 49 hlasů a jeho protikandidát František Fišer 47“.⁸¹ Tudíž byl Heidler zvolen nadpoloviční většinou hlasů a byl připuštěn do zemského sněmu.

Bedřich Heidler byl členem Verwaltungs-Auschutz (odbor pro správní záležitosti) a komunikačního odboru zemského sněmu.

V r. 1878 vystupuje na sněmu s interpelací na místodržitele ohledně zákona k provádění říšského zákona o upravení právních poměrů katolické církve. Jako vystudovaný právník se zabývá skutečností, že neexistuje zákon, jenž by prováděl v zákoně uve-

---

⁷⁸ Archiv MB, fond Okresní úřad Moravské Budějovice, inv. č. 822, fas. 571.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ MZA E 67, matrika č. 10 445.

⁸¹ Msl. roč. 1878, příloha č. 38.

denou zásadu. Na příkladu kostelníka z Kdousova (okres Jemnice), který špatně spravuje majetek kostela, vysvětluje dotýčnou problematiku. Zasazuje se o to, aby takový zákon vznikl, jelikož je to v pravomoci místodržitelství.⁸²

Za svého působení na sněmu především působí jako zpravodaj komunikačního odboru a čte zprávy komunikačního odboru. Řeší především otázky týkající se upravování, vybírání mýtného v jednotlivých obcích.⁸³

Jako právník na sněmu vystupuje proti zákonu, kterým se zavádějí honební lístky⁸⁴ a navrhuje zrušení zákona, jimž se zabezpečují dávky kontribučních záložen k účelům zdravotnictví.⁸⁵

Pokud jde o Heidlerovu činnost ve prospěch jeho volebního obvodu, našla jsem pouze zmínku, že v r. 1883 podává petici jemnické obce o subvenci k provedení regulování potoka Želetavky.

Dílčí shrnutí

Ferdinand Heidler byl jemnickým starostou a poslancem moravského zemského sněmu v letech 1848-49 a opětovně v letech 1861-1877, zastupující města Jemnice a Dačice nebo venkovské obce na Dačicku a Jemnicku. Stává se také říšským poslancem. Hlásil se k německým liberálům, podobně jako jeho syn notář JUDr. Bedřich Heidler, který byl rovněž poslancem Moravského zemského sněmu. Heidlerové byli jediní poslanci za tento volební obvod, kteří žili a působili v Jemnici.

Na počátku politického života v Jemnici se na radnici, při volbách do moravského zemského sněmu i do říšské rady prosazuje Němec Ferdinand Heidler. Heidler ovládá do r. 1873 jemnickou radnici a tím i chod města, brání tak prosazování českého živlu na veřejnosti. Jeho osobou dochází k propojení politické činnosti v říšské radě, na sněmu i v obecní samosprávě. Jako poslanec byl starosta Heidler oblíben, protože pomáhal lidem ve vyřizování žádostí a hlavně díky jeho protekci u vojenských odvodních komisí mnoho mladých mužů nebylo za peníze odvedeno.⁸⁶

---

⁸² Msl. roč. 1878, s. 124.

⁸³ Msl. roč. 1881, s. 152, 153, 154, 155; roč. 1882, s. 51, 52, 53; roč. 1883, s. 58, 59.

⁸⁴ Msl. roč. 1881, s. 196; roč. 1883, s. 56, 142.

⁸⁵ Heidler navrhuje resoluci, aby záložny na Moravě, které jsou povinny odvádět dotace, které byly až dosud dávány lékařům a porodním bábám, odváděly peníze c. k. berním úřadům. Msl. roč. 1882, s. 276.

⁸⁶ Pamětní kniha města Jemnice, s. 55.

Na sněmu spolupracuje s německými liberály, proto nedochází ke spolupráci s poslancem za venkovské obce Janem Helcelem, představitelem staročeků na Moravě. Jako poslanec žijící v Jemnici prosazuje na sněmu zájmy tohoto okresu. Jinak se zabývá především hospodářskými záležitostmi.

Heidler se prosazuje při volbách do sněmu za venkovské obce, kde poráží českého konkurenta rolníka Ondřeje Pecla. Není mi známo, z jakého důvodu již nekandiduje za městskou skupinu. Možná dochází k dohodě s německým kandidátem Antonínem Leydoldem, který ve stejném období vítězí v II. městské kurii. Tak se na sněm v 70. letech nedostal za jemnický volební okres žádný český kandidát. Navíc v následujících volbách ve venkovské kurii vítězí i Heidlerův syn. Němečtí poslanci se tak v 70. letech prosazují ve volební kurii, kde měli jedinou šanci na vítězství čeští kandidáti.

O Bedřichu Heidlerovi kromě informace o tom, že působil na jemnickém notářském úřadu, se v archivních materiálech města žádné jiné informace nenacházejí. Že byl na sněm zvolený, lze vysvětlit tak, že buď vynikal ve své notářské praxi nebo byl Bedřich Heidler zvolen na základě sněmovní činnosti svého otce. Spíše se přikláním k druhé možnosti a lze také předpokládat, že synovi pomáhá s kandidaturou do sněmu. Dle mého názoru měl ulehčenou situaci při volbách tím, že veřejný život v Jemnici dlouhou dobu ovlivňoval právě jeho otec jako starosta nebo jako předseda místní spořitelny. Bedřich Heidler vystupoval na sněmu především v záležitostech právních a poměrně málo se zabýval záležitostmi potřeb volebního okresu, navíc byl pasivní v obecních záležitostech. Možná proto nebyl zvolen při následujících volbách. Navíc se změnila v polovině 80. let situace na radnicích v okolích městech (Dačice, Telč, Moravské Budějovice), kdy se prosazují Češi do vedení měst.

SOBOTKA JOSEF

Osobní data, rodinné poměry a vzdělání

Josef Sobotka se narodil v rodině sedláka Jana Sobotky a jeho ženy Josefiny roz. Šilhánkové (dcera sedláka Benedikta Šilhánka ze Světcova, okres Žďár nad Sázavou) dne 7. března 1836 v Budči (okres Žďár nad Sázavou).⁸⁷

Sobotka studoval na gymnáziu v Jihlavě s vyznamenáním a roku 1858 vstoupil na právnickou fakultu ve Vídni (titul JUDr.). Věnoval se advokátské praxi a roku 1862 stal se auskultantem⁸⁸ v Jihlavě, r. 1863 přestoupil do kanceláře Dr. Mikyšky ve Valašském Meziříčí a r. 1871 stal se advokátem v Telči.⁸⁹

Ve stejné době, kdy se stal advokátem v Telči se ženil s Karolínou roz. Langrovou z Herálce u Humpolce,⁹⁰ se kterou vlastnil na náměstí v Telči dům č. 23. Jejich manželství bylo bezdětné. Josef Sobotka umírá ve věku 67 let dne 25. dubna 1906 Telči.⁹¹

Profesní kariéra a společenské aktivity

Kromě své advokátské praxe působil J. Sobotka na různých stupních občanské samosprávy. Když při volbě roku 1874 do obecního zastupitelstva byli Němci v Telči poraženi, byl Sobotka zvolen do čela nového českého zastupitelstva. Po dvě volební období byl starostou města Telče, a to od r. 1874 do r. 1880.⁹² Během svého starostování je zvolen do místní školní rady,⁹³ a tak v letech 1874 – 1876 prosazuje výstavbu české reálné školy v Telči. Uvolňuje dostatek financí z rozpočtu obce a žádá zemský výbor o půjčky na stavbu budovy a společně se zastupitelstvem města schvaluje udělování zakázek na výstavbu. V říjnu 1875 zřizuje i výbor, který se má na starost slavnostní otevření reálky. Pamětní kniha města Jemnice uvádí, že reálka na začátku svého fungování, neměla důvěru

---

⁸⁷ MZA, E 67, matrika č. 15 953, fol. 3.

⁸⁸ = Právník v soudcovské přípravné službě, tato praxe nutná i pro skládání advokátských zkoušek a získání oprávnění.

⁸⁹ Almanach československých právníků. Praha 1930, s. 411.

⁹⁰ Umírá 18. 12. 1929 v Telči.

⁹¹ SMUTNÝ, Bohumír: Kdo byl kdo na jihozápadní Moravě. Dačice 2000, s. 38. V regionální tisku jsem nenašla nekrolog J. Sobotky.

⁹² BEDNÁŘ, František: Kdo byl kdo z telčských osobností. Telč: Městský úřad 1999, s.79.

⁹³ SOKA Jihlava, AM Telče, protokoly z jednání městské rady, inv. č. 152, s. 99, V.; s. 142, IV.

místních občanů, kteří říkali, „že ze studentů, kteří nebudou uměti německy, budou leda tak zloději“.⁹⁴ Po založení školy se i nadále stará o chod školy, kdy se zabývá platem učitelů a osvobození některých žáků od školného.⁹⁵ Kromě této události se věnuje i místní obecné škole, které je schválena renovace.⁹⁶ V srpnu 1874 byly městským zastupitelstvem schváleny stanovy českého obecního hasičského sboru.⁹⁷ V r. 1875 Sobotka schvaluje zřízení sirotčince a ve stejném roce jedná o založení spořitelny, která začala fungovat od r. 1877.⁹⁸

V Telči se podílel na českém národním hnutí. Byl zvolen prvním předsedou „Občanské besedy“, která byla založena r. 1872 a která spojovala česky smýšlející občany Telče.⁹⁹ Jako předseda vyřizuje korespondenci v 80. letech s okresním hejtmanství v Dačicích ohledně pořádání a povolování divadelních her. Sobotka byl členem divadelního odboru Besedy a podílel se na pořádání divadelních představení např. r. 1886 veselohru „Únos Sabine“.¹⁰⁰

Stál také u počátků Národní jednoty pro jihozápadní Moravu, která podporovala české národní snahy ve školství a ve výrobním družstevnictví (matiční školy, svépomocná výrobní družstva). Roku 1886 se stal předsedou (starostou) jejího prvního ústředního výboru¹⁰¹ a v této funkci působil až do přenesení sídla organizace z Telče do Brna r. 1888. Ústřední výbor Jednoty, který se scházel v propůjčené místnosti od telčského zastupitelstva, v čele se Sobotkou předložil i přijal návrh, aby rubrika v časopisech Orlu a Orlici „Věstník Národní jednoty pro jihozápadní Moravu“ složila jako prostředník mezi ústředním výborem a místními odbory a členy Jednoty. Mezi dalšími přijatými návrhy jsou např. zřízení kamenické školy v Mrákotně. Místní Národní jednota stála i za založením městské veřejné knihovny, která byla otevřena 3. května 1891, „aby i nejchudšímu obyvatelstvu se dostalo dobré, vlastenecké, poučující a mravní četby“. A v r. 1901 ke knihovně přibyla veřejná čítárna.¹⁰² Přestože byl funkcionářem Národní jednoty, v jubilejních pub-

---

⁹⁴ Pamětní kniha města Jemnice, s. 54.

⁹⁵ Tamtéž, s. 97, I. – V.; s. 101, I. – III.; s. 105, III.; s. 111, I.; s. 122, V.; s. 106, IV.; s. 130, V.; s. 135, III.

⁹⁶ Tamtéž, s. 124, VIII.

⁹⁷ Tamtéž, s. 105, VIII.

⁹⁸ Tamtéž, s. 119, II.; s. 123, V.

⁹⁹ RAMPULA, Josef: Domy v Telči. Telč 1999, s. 106.

¹⁰⁰ SOkA Jihlava, AM Telče, Občanská beseda 1885 – 1898, kar. 170, inv. č. 802, fol. 4, 5, 6.

¹⁰¹ Pamětní spis k jubileu 25letého trvání Národní jednoty pro jihozápadní Moravu. Brno 1910.

¹⁰² SOkA Jihlava, AM Telče, Národní jednota pro jihozápadní Moravu 1886 – 1902, kar. 170, inv. č. 799, fol. 2, 3, 6, 8, 14, 16, 18, 20, 23, 24.

likacích tohoto spolku jsou uvedeny zmínky o Sobotkovi pouze jako o zakládajícím členu a předsedovi.

Dále se angažoval v akčním výboru pro stavbu lokální dráhy Kostelec-Telč od r. 1896 a r. 1897 byl zvolen předsedou správní rady Akciové společnosti místní dráhy Kostelec-Telč.¹⁰³

Poslanecká kariéra na moravském zemském sněmu

Sobotka byl zvolen za volební okres měst Dačice, Telče, Slavonic a Jemnice dne 4. července 1884, volba se konala v Dačicích a účastnilo se jí 610 voličů. Josef Sobotka obdržel 384 platných hlasů¹⁰⁴ a porazil tak dosavadního poslance za vesnické okresy Bedřicha Heidlera, který obdržel 224 hlasů, a Filipa Vincence (c. k. okresní sudí) s 1 hlasem.¹⁰⁵ Poslancem sněmu byl do roku 1890, tedy jedno volební období. V následujících volbách r. 1890 měl být poražen protikandidátem Josefem Podbrdským, který v té době stejně jako Sobotka žil a pracoval v Telči. Tuto informaci uvádí publikace Kdo byl kdo z telčských osobností. Avšak v Almanachu sněmu Markrabství moravského 1896 – 1902 není uváděn jako protikandidát Josefa Podbrdského.¹⁰⁶

V roce 1886 se stává členem v finančního odboru. Jelikož je členem zemské školní rady, tak se ve svých projevech zabývá především otázkou školství¹⁰⁷ např. řeční o školách národních a občanských na Moravě.¹⁰⁸ Popisuje obraz českého školství na Moravě, a to v okresech českých a smíšených, neboť z nich pocházejí jeho voliči a on se stará o jejich přání. Uvádí, že veškeré měšťanské školy na Moravě jsou více méně německé a vydržované ze zemských peněz, což je nespravedlivé vůči českým žákům.¹⁰⁹ Uznává, že české školství není tak rozvinuté jako německé. Proto se snaží, aby byly zakládány a podporo-

---

¹⁰³ SMUTNÝ, Bohumír: Kdo byl kdo na jihozápadní Moravě. Dačice 2000, s. 138.

¹⁰⁴ 1 neplatný hlas pro Sobotku, jelikož pan Jan Tuka hlasoval bez legitimačního lístku.

¹⁰⁵ Msl. roč. 1884, příloha s. 34, 35.

¹⁰⁶ SMUTNÝ, Bohumír: Kdo byl kdo na jihozápadní Moravě. Dačice 2000, s. 138. Almanach sněmu Markrabství moravského 1896 – 1902. Plzeň 1899, s. 40.

¹⁰⁷ Msl. roč. 1886, O národním školství s. 457, O počítání služebních let učiteli Janu Nevrovi, s. 559; Msl roč. 1887, s. 306; Msl 1889, s. 454, 543-544.

¹⁰⁸ Referuje o finanční situaci škol; o stavu škol a výsledcích, jakých se na školách dosáhlo; nedostatek učitelů lze podle jeho názoru vyřešit udělováním stipendií, aby se více mladých lidí stávalo učiteli a aby se provedly výstavby škol v chudých obcích atd. Msl. roč. 1885, s. 363 – 64.

¹⁰⁹ Na dokreslení situace vypočítává kolik stojí žák český (5 zl.), německý (12 zl.) a židovský (30 zl.) na celý školní rok.

vány české školy na Moravě. V oblasti školství dále podporuje žádosti učitelských jednot např. „Budeč“, „Hostín“ a spolku „Brněnské matice školské“.¹¹⁰

V rámci svého volebního obvodu hlavně podporuje výstavbu železničních tratí a okresních silnic.¹¹¹ Sobotka tak „jedná v prospěch měst, která zastupuje, a žádá tak o subvenci na stavbu dráhy, jenž je nutná z hospodářských a komunikačních důvodů, aby jihozápadní Morava nebyla odloučena od veškerého světa, ale aby byla spojena“.¹¹² Podporuje resoluci sněmu v příčině železničního spojení z Moravských Budějovic přes Jemnici a Slavonice s dráhou císaře Františka Josefa, pak přes Dačice a Telč k Horní Cerkvi. I přes Sobotkovu snahu a snahu jeho nástupců na zemském sněmu, nikdy nedošlo k železničnímu spojení Jemnice a Dačic, a tudíž ani ke spojení s dráhou císaře Františka Josefa. V silničních záležitostech podporuje např. stavbu okresní silnice od česko-moravských hranic přes Matějovec do Dačic apod.

Dílčí shrnutí

Josef Sobotka jako syn sedláka byl poslán na studia práv a jako advokát si v národnostně uvědomělem městě Telči získává příznivce díky své právní praxi a stává se prvním českým starostou města. V městě Telči se na rozdíl od Jemnice začíná české obyvatelstvo prosazovat již v sedmdesátých letech 19. století a stává se tak vzorem pro ostatní sousední města. Během starostování se zasazuje hlavně o výstavbu reálné školy v Telči, vzniku českého hasičského sboru a spořitelny.

Po ukončení starostování se stává činným ve spolkovém životě města, svůj volný čas věnuje ochotnickému divadlu a úspěšně kandiduje na moravský zemský sněm. Více českých poslanců-advokátů se rekrutovalo z venkovské kurie a němečtí poslanci-advokáti byli voleni spíše v městské kurii,¹¹³ přesto je Sobotka jako český poslanec-advokát zvolen za volební skupinu měst. Během jednoho sněmovního období vystupuje podobně jako v době starostenství v záležitostech školství a v rámci volebního obvodu o podporování dopravní sítě. V podporování železničního propojení regionu pokračuje i po ukončení svého působení na sněmu.

---

¹¹⁰ Msl. roč. 1884, s. 332; roč. 1888, s. 408.

¹¹¹ Msl. roč. 1884, s. 357; roč. 1885, s. 336; roč. 1886, s. 202, 559, roč. 1887, s. 99; roč. 1889, s. 286 -87.

¹¹² Msl. roč. 1884, s. 357.

¹¹³ MALÍŘ, Jirí: Advokát. Příklad JUDr. Václava Šíleného. In: Člověk na Moravě 19. století. Brno 2004, s. 106.

V posledních deseti letech svého života se nejspíše stahuje z veřejného života a odchází na odpočinek. Usuzuji tak z toho důvodu, že se z této doby nedochovaly žádné materiály a informace o jeho osobě.

PODBRDSKÝ JOSEF

Osobní data, rodinné poměry a vzdělání

Narodil se dne 17. února 1847 ve Vlašimi v Čechách (okres Benešov). Zde navštěvoval národní školu, na které vyučoval otec spisovatele Serváce Hellera. Gymnázium studoval v letech 1860 - 1868 v Jihlavě. Po té nastoupil na pražskou universitu, kterou absolvoval r. 1872 a kde také získal titul doktora veškerých práv.¹¹⁴ Podbrdský umírá dne 20. září 1930 ve Vlašimi, ale pohřben je v Jihlavě, odkud pocházela jeho manželka.¹¹⁵

Profesní kariéra a společenské aktivity

Roku 1872 vstoupil do soudní praxe a v r. 1873 je jmenován auskultantem, roku 1874 povolán ke krajskému soudu v Jihlavě. Roku 1875 následovalo jeho jmenování soudním adjunktem¹¹⁶ u c. k. okresního soudu v Břeclavi¹¹⁷ a od roku 1878 do 1886 u pracoval u c. k. krajského soudu v Jihlavě. V roce 1887 byl jmenován okresním soudcem a soudním přisedícím v Telči. Roku 1897 se dostal do Brna, kde byl jmenován vrchním radou zemského soudu, a posléze u příležitosti jeho odchodu do odpočinku mu byl propůjčen titul dvorního rady.¹¹⁸ Z Brna se poté vrátil na odpočinek do svého rodiště. A to nejspíše po uplynutí jeho čtvrtého volebního období roku 1913.

Za svého působení v Telči byl aktivním členem Občanské Besedy a byl před svých odchodem do Brna jejím předsedou. V r. 1897 pořádá na oslavu pětadvacetiletého trvání Besedy v Telči a zve na ni radní města Telče.¹¹⁹ V Telči byl také členem Národní jednoty pro jihozápadní Moravu. Po svém odchodu do Brna pracoval dále v Národní jednotě pro jihozápadní Moravu, v letech 1900 - 1905 byl jejím místopředsedou¹²⁰ a v r. 1905 byl zvo-

---

¹¹⁴ Almanach sněmu Markrabství moravského 1896 – 1902. Plzeň 1899, s. 74-75.

¹¹⁵ BEDNÁŘ, František: Kdo byl kdo z telčských osobností. Telč: Městský úřad 1999, s. 62-63. V regionálním tisku v Našich novinách a Horácku z r. 1930 se nenachází nekrolog J. Podbrdského.

¹¹⁶ = Soudní pomocný úředník.

¹¹⁷ něm. Lundenburgu

¹¹⁸ HELLER, Hermann: Mährens Männer der Gegenwart I. Brünn 1912, s.75-76.

¹¹⁹ SOkA Jihlava, AM Telče, Občanská beseda 1885 – 1898, kar. 170, inv. č. 802, fol. 7.

¹²⁰ SOkA Jihlava, AM Telče, Národní jednota pro jihozápadní Moravu 1886 – 1902, kar. 170, inv. č. 799, fol. 27, 28, 29. MZA B 26, Národní jednota pro jihozápadní Moravu, kar. 2479, sg. 196, fol. 1, 13, 200.

len předsedou, kterým zůstal pouze rok.¹²¹ Jako předseda vyřizuje korespondenci s brněnským policejním ředitelstvím a získává povolení pro zřizování místních poboček v Hrušovanech, Velkých Němčicích u Hustopeče atd.¹²²

Poslanecká kariéra na moravském zemském sněmu

Poslancem sněmu moravského byl od r. 1890 a 1896 za města Dačice, Telč, Slavonice, Jemnice a r. 1906 po moravském paktu zvolen za město české volební okresy měst Moravské Budějovice, Třešť, Telč, Dačice, Slavonice, Jemnice, Jaroměřice. Podbrdský byl členem Lidové strany.¹²³

Při volbách roku 1890 zvolen jako společný kandidát 352 hlasy (počet voličů 830/ počet odevzdaných hlasů 352 – Dačice 181/ 90, Telč 269/ 187, Slavonice/ - , Jemnice 172/ 75).¹²⁴ K volbě 30. října 1896 se dostavilo 349 voličů, z nichž Josef Podbrdský obdržel 348 hlasů, Bedřich Kancnýř 1 hlas. Tak byl znovu nadpoloviční většinou zvolen Podbrdský.¹²⁵ Ve volbách v r. 1902 byl opět zvolen poslancem, jak vyplývá z jeho činnosti na zemském sněmu. Bohužel se mi nepodařilo zjistit, kolik obdržel hlasů a kdo byli jeho protikandidáti. Při volbách roku 1906 zvolen jako kandidát strany lidové 680 hlasy (počet volitelů 1044). Jeho protikandidátem byl se 354 hlasy Stanislav Marak, učitel z Moravských Budějovic.¹²⁶ Voleb roku 1913 se již neúčastnil.

Od počátku svého působení na sněmu se Josef Podbrdský stává členem odboru pro obecní záležitosti. Od r. 1890 do r. 1906 je místopředsedou (náměstkem), a mezi léty 1906 – 1913 je v odboru pro obecní záležitosti za českou kurii. V letech 1896 – 97 je členem petičního výboru, v letech 1889 – 1900 a 1903 je předsedou imunitního odboru.

Jelikož je po celou dobu svého působení na sněmu místopředsedou nebo členem odboru pro obecní záležitosti často na sněmu přednáší zprávy tohoto odboru. Jde především o záležitosti vyloučení obcí z jednoho soudního okresu a přidělení do jiného soudního okresu a zřizování nových okresních soudů.

---

¹²¹ MZA B 26, Národní jednota pro jihozápadní Moravu, kar. 2479, sg. 196, fol. 560, 510.

¹²² Tamtéž, fol. 547 – 556.

¹²³ FIALA, Petr: Sociální struktura českého sněmovního zastoupení zvoleného v zemských volbách roku 1902. ČMM 111, 1992, s. 277.

¹²⁴ Almanach sněmu Markrabství moravského 1896 – 1902. Plzeň 1899, s. 40.

¹²⁵ Msl. roč. 1890, příloha č. 42.

¹²⁶ Almanach moravského sněmu zvoleného od 11. listopadu do 7. prosince 1906. Brno 1906, s.150.

Stejně jako jiní poslanci za Jemnicko se i Josef Podbrdský snaží o výstavbu železničních spojení v regionu a zlepšení spojení jihozápadní Moravy s Brnem. Tím chtěl dosáhnout dynamičtějšího rozvoje příslušných okresu v oblasti průmyslu a obchodu.

V roce 1892 vystupuje na sněmu v záležitosti železniční dráhy Třešť – Telč – Dačice – Slavonic.¹²⁷ V letech 1893 – 1894 podává na sněmu petici Dačic o subvenci na vystavění železnice přes Dačice k dráze císaře Františka Josefa a petici obyvatel města Telče o dožádání c.k. vlády, aby se zasadila o příznivější a rychlejší spojení mezi městy Dačicemi, Jemnicí a Telčí a mezi zemským hlavním městem Brnem.¹²⁸

Kromě železničních záležitostí se v rámci svého volebního obvodu snaží o zlepšení situace ve zdejší školské a tak se zasazuje např. na zasedání 21. prosince 1893 o zlepšení platů učitelů při zemské reálné škole v Telči apod. V roce 1894 podává petici hospodářského a lesnického spolku v Dačicích a města Dačice o subvenci pro hospodářskou zimní školu v Dačicích a o převzetí učitele při této škole na zemský fond. A v roce 1900 se zasazuje o zřízení zemské lesnické školy s českým vyučovacím jazykem v Jemnici.¹²⁹

V roce 1904 řeční jako zpravodaj menšiny sněmovního odboru pro obecní záležitosti ve speciální debatě o osnově zákona, jenž se týká vydání nového obecního řádu. Zasazuje se o to, aby se nevolilo v celém Brně jako v jednom volebním okrese, ale aby byly volby vykonány podle 4 okresů a v každém okrese zvlášť. Dále se přimlouvá za to, aby při povolování zvláštních dávek, které obci chtějí vybírat, zůstalo při starém způsobu, tj. aby v té příčině rozhodoval zemský sněm a nikoliv ministerstvo vnitra. Protože sněm je způsobilější posoudit, zda dávka má být povolena či nikoliv.¹³⁰

Ve stejné době také podává petici okrašlovacího a zalesňovacího spolku v Telči za subvenci k účelům zalesňování, v r. 1906 petici obce Telče a obcí tohoto okresu za zřízení sirotčince v Telči ze zemských prostředků a v r. 1907 petici hospodářsko-lesnického spolku v Dačicích o subvenci na odvodnění sklepních místností zimní hospodářské školy.¹³¹

V roce 1908 interpeluje společně s dalšími poslanci místopředsedu ohledně porušování zákona o jazykové rovnoprávnosti ze strany c.k. úřadu pro vybírání potravní daně v Brně. Tento úřad porušuje zákon, protože k zásilkám vždy vydává na zaplacenou po-

---

¹²⁷ Msl. roč. 1892, s. 224.

¹²⁸ Msl. roč. 1893/94, s. 37.

¹²⁹ Msl. roč. 1893/94, s. 806 - 807; 1900, s. 472.

¹³⁰ Msl. roč. 1903/1904, s. 773, 864.

¹³¹ Msl. roč. 1906/07, petice č. 420.

travní daň německou stvrzenkou a to i tehdy, když dotyčné nákladní listy jsou vyplněny úplně česky.¹³²

Dílčí shrnutí

Nepodařilo se mi zjistit o osobním životě Josefa Podbrdského nějaké bližší informace neboť, jak se zdá, příliš mnoho materiálů se o jeho osobě se v archivech nezachovalo. V jihlavském archívu jsou sice uloženy fondy soudů z Telče a Jihlavy, ale jde pouze o zápisy ze soudních jednání, a v Moravském zemském archívu v době psaní nebyl přístupněn fond vrchního zemského soudu, ve kterém mohou být uloženy informace o jmenování soudců. Další problémem je fakt, že se narodil v Čechách a matrika obce je uložena ve Státním oblastním archívu v Praze, kam se mi nepodařilo dostavit a nedostala jsem odpověď na žádost ohledně vyhledání zápisu v matrice obce Vlašimi.

Z dochovaných materiálů z jeho desetiletého působení v Telči lze říci, že se zapojil do společenského života a vstoupil do několika českých spolků. Dá se předpokládat, že i v Brně se pokračuje ve své spolkové práci, a to především v Jednotě pro jihozápadní Moravu.

Josef Podbrdský si u svých voličů získal důvěru nejspíše díky své soudcovské praxi a zapojením do telčského spolkového života. Tak se stává poslancem zemského sněmu a je jeho členem 23 let, po celou dobu je členem odboru pro obecní záležitosti. Jako právník se zabývá řešením právních situací týkajících se vyloučení obcí ze soudního okresu. I přes několikaleté působení na sněmu Podbrdský nevystupuje tak často s interpelacemi nebo návrhy v plénu sněmu. V rámci svého volebního okresu se snaží zlepšit železniční spojení v regionu a dále se angažuje ve školských záležitostech, společně s Bedřichem Kancnýřem se zasloužil o vznik lesní školy v Jemnici. Jelikož žil několik let v Telči, tak se ponejvíce zasazuje o záležitosti týkající se města Telče.

---

¹³² Msl. roč. 1908, s. 3107.

BUDÍNSKÝ JAROSLAV

Osobní data, rodinné poměry a vzdělání

Jaroslav Budínský se narodil dne 17. září 1865 v Chotoměřicích v Čechách. Vystudoval gymnázium v Německém Brodě (dnešní Havlíčkův Brod) a práva na univerzitě v Praze.¹³³ Jako advokát se usadil a působil v Brně. Z veřejného života odešel Jaroslav Budínský koncem roku 1922¹³⁴ a umírá ve věku 74 let na srdeční slabost v nemocnici Milosrdných bratří v Brně dne 12. května 1939.¹³⁵

Profesní kariéra a společenské aktivity

V 90. letech nastoupil do právní praxe na Moravě. Před správním soudem v Brně hájil v letech 1906 - 1913 stížnosti proti nezákonnému postupu německé radnice.

Nejvíce se angažoval v otázce českého školství. Hájil především české zájmy proti německým, vystupoval za svobodu školy a volnost učitele. Řadu let byl předsedou brněnské Matice školské.¹³⁶

Stal se členem nově vynikající lidové strany. Zabýval se především otázkami národními, osvětovými, pokroku a sociální spravedlnosti. Dopomohl ke sjednocení strany pokrokové s lidovou ve stranu Lidovou stranu pokrokovou na Moravě, stojící proti moravským klerikálům, konzervativním staročechům a moravským Němcům.¹³⁷ Jeho přičiněním také před novými říšskými a zemskými volbami mezi lety 1911-1913 vznikl tzv. Moravský pokrokový blok.¹³⁸

V době první světové války jako živnostenský referent byl členem různých válečných komisí a poradních sborů. Jelikož byl informován o české činnosti v Čechách i v zahraničí, byl vyslán Lidovou stranou pokrokovou 1917 do národního výboru v Praze, jehož členem zůstal až do 28. října 1918. Účastnil se všech schůzí Národního výboru, národních projevů a manifestací. Roku 1917 přešel s lidovopokrokovou stranou do Státo-

¹³³ Almanach československých právníků. Praha 1930, s. 50.

¹³⁴ Tamtéž, s. 51.

¹³⁵ Moravská orlice ze dne 13. května 1939, roč. 77, č. 110, s. 4.

¹³⁶ Almanach československých právníků. Praha 1930, s. 50.

¹³⁷ BUDÍNSKÝ, Jaroslav: Morava za války. Brno 1936, s. 12.

¹³⁸ MALÍŘ, Jiří: Od spolků k moderním politickým stranám. Brno: FF MU 1996, s. 123.

právní demokracie (přejmenována na Národní demokracii), kde byl zvolen místopředsedou strany jako zástupce moravského křídla. Na popud Národního výboru sestavil v červnu 1918 seznamy úředníků všech oborů státní správy na Moravě s návrhy na obsazení vedoucích míst. Při zasedání revolučního národního shromáždění se zasloužil o to, aby v Brně vznikla univerzita i odborné školství, výchovné ústavy a osvětové instituce. Během jednání revolučního národního shromáždění se rozcházel s vedením strany, proto roku 1921 odchází z Národní demokracie. Před odchodem na odpočinek se krátce věnoval činnosti na moravském zemském výboru a ve školské radě.¹³⁹

Poslanecká kariéra na moravském zemském sněmu

V roce 1906 byl zvolen do moravského zemského sněmu,¹⁴⁰ ale za III. kurii českých měst ve IV. zemském okrese hlavního města Brna. Při volbách v roce 1913 již byl zvolen za české městské volební okresy měst Moravské Budějovice, Třešť, Telč, Dačice, Slavonice, Jemnice a Jaroměřice. Dr. Budínský jako kandidát lidovopokrokové strany získal 1 809 hlasů (Moravské Budějovice 362 hlasů, Třešť 121 hlasů, Telč, Dačice, Slavonice 326 hlasů, Jemnice - - , Jaroměřice - -) Protikandidát Josef Jahoda, papírník a knih-tiskař z Moravských budějovic (nacionální socialista), získal 222 hlasů (Moravské Budějovice 145 hlasů, Třešť 141 hlasů, Telč, Dačice, Slavonice 63 hlasů, Jemnice - - , Jaroměřice - -). Protikandidát Karel Novotný z Brna získal 257 hlasů (Moravské Budějovice 129 hlasů, Třešť 46 hlasů, Telč, Dačice, Slavonice 82 hlasů, Jemnice - - , Jaroměřice - -) Dosavadní poslanec dr. Podbrdský nekandidoval.¹⁴¹

Ve sněmu zvolenému r. 1906 byl členem školského a zdravotního výboru, po dvě zasedání místopředsedou živnostenského výboru a na předposledním zasedání sněmu zvolen náhradníkem zemského výboru. Stal se také členem zemské školní rady a stálého vyrovnávacího výboru. Jako člen vyrovnávacího výboru se zabýval ústavním a jazykovým právem a revizí školských zákonů. Budínský se zasloužil o zřízení zemské živnostenské rady, ústavu pro zvelebování živností, snažil se o úpravy dodávkového řízení, spravedlivého dodržování klíče při zemských dodávkách, o levný živnostenský úvěr, podporu živností, zřízení výstaviště a podporoval pokračovací a odborné školství. V roce 1908 řídil

---

¹³⁹ Almanach československých právníků. Praha 1930, s.51.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 50.

¹⁴¹ MZA B13, fol. 49,55,121.

volby do obchodní a živnostenské komory v Brně, ve kterých poprvé čtvrtý obchodní sbor měl českou většinu. Za jeho práci v živnostenské oblasti byl jmenován čestným členem Zemské jednoty živnostenských společenstev, Okresních jednot a Odborových svazů na Moravě.¹⁴²

Na sněmu zvoleném roku 1913 byl zvolen stranami pokrokového bloku přisedícím zemského výboru, kde se snažil o ozdravení zemských financí.¹⁴³ Na sněmu se staral „o to, aby mocenské postavení pokrokového voličstva v zemi se zřetelem na hospodářské a sociální požadavky drobného a dělného lidu došlo patřičného výrazu i v autonomní správě země“.¹⁴⁴ V letech 1913 – 1914 nebyl členem žádného sněmovního odboru. Na sněmu v tomto období vystupuje pouze ve třech případech, a to v doplnění zákona ze dne 27. listopadu 1905 o užívání zemských jazyků při samosprávných úřadech na Moravě, v doplnění zákona ze dne 20. ledna 1870, který byl doplněn zákonem ze dne 27. listopadu 1905, týkající se školním dohledu a doplnění zákona ze dne 24. ledna 1870 a zákona ze dne 3. června 1906.¹⁴⁵

Dílčí shrnutí

Nepodařilo se mi zjistit o osobním životě a ekonomickém postavení rodiny Jaroslava Budínského nějaké bližší informace, jelikož se podobně jako Josef Podbrdský narodil v Čechách a matrika obce je uložena ve Státním oblastním archívu v Praze.

V Brně se Budínský aktivně zapojil do národní, kulturní a politické práce. Od 90. let 19. století začíná jako právník pracovat v Brně. Díky své veřejné činnosti je zvolen Budínský na sněm, kde často vystupoval s poměrně obsáhlými proslovy ve svém prvním sněmovním období 1906 – 1912, ale to nekandidoval za jemnický okres. V prvním volebním období aktivně vystupoval v otázkách školních a jazykových a byl členem sněmovního odboru. V dalším období již kandidoval za jemnický okres, ale nebyl tak aktivní a nevystupoval s návrhy a ani se nijak nestihl nezasazovat o jemnický okres. Budínský byl posléze aktivní v českém odboji v období První světové války, jak sám popisuje

---

¹⁴² Almanach československých právníků. Praha 1930, s. 50-51.

¹⁴³ Ze čtyř míst českých zemských přisedicích obsadila dvě místa Lidová strana pokroková. MALÍŘ, Jiří: Od spolků k moderním politickým stranám. Brno: FF MU 1996, s. 127; MALÍŘ, Jiří: „Vláda“ advokátů. K politické a socioprofesionální skladbě moravského zemského výboru v letech 1878-1918. In: Andros probabilis. Brno – Olomouc, Matice moravská a Univerzita Palackého 2005, s. 248.

¹⁴⁴ BUDÍNSKÝ, Jaroslav: Morava za války. Brno 1936, s. 17.

¹⁴⁵ Msl. roč. 1913-14, s. 20-21.

v publikaci Morava za války. Po 4 letech politické činnosti v období československé republiky odchází na odpočinek.

|

HELCELET JAN

Osobní data, rodinné a majetkové poměry

Narodil se 2. ledna 1812 v Dolních Kounicích v rodině soukeníka Františka Josefa Helceleta.¹⁴⁶ Nejstarší známí předkové rodiny pocházeli ze švýcarského města Porrentruy. To se ještě rodina psala „Hölzlet“, jméno Helcelet přijala asi v roce 1801. Ze Švýcarska přišla na Moravu a usadila se v Dolních Kounicích.¹⁴⁷ I když rodina byla francouzského původu, rodinnou řečí byla podle svědectví Helceleta čeština. Jan Helcelet ovládal několik světových jazyků, a to francouzštinu, italštinu a němčinu.

O školní vzdělání Helceleta v Dolních Kounicích se staral učitel J. Komárek. Poté navštěvoval gymnázium v Brně, kde se živil kondicemi v měšťanských a úřednických rodin. Tak se seznámil s rodinou Antonína Möllera a svojí budoucí manželkou Marií. Roku 1829/30 se Helcelet zapisuje na filosofii v Brně. Také se vyučil mlynářem u mistra Günthera v Březí u Nákla na Litovelstku. Jako tovaryš s řemeslnou knížkou vandroval po Slezsku a Čechách. Do Brna se vrátil roku 1834.

V letech 1834 – 1838 studuje na vídeňské univerzitě medicínu, aby uspíšil svůj doktorát odchází na rok do Padovy 1838/39. V roce 1840 získává doktorát ve Vídni a dne 11. října 1840 stává se i magistrem porodnictví. Poté asi rok praktikoval v brněnské nemocnici u sv. Anny.¹⁴⁸

Lékařská praxe ho však nelákala, proto zanechává lékařství a v roce 1841 přijal místo suplenta a o pět let později profesora na stoličce polního hospodářství a přírodních věd u Stavovské akademii v Olomouci. Helcelet přednášel polní hospodářství a přírodopis,¹⁴⁹ současně se stal redaktorem Olomouckých novin (Holomoucké noviny) a Slezských listů. Po zrušení olomoucké univerzity se v roce 1850 stal na nově zřízené technice v Brně řádným profesorem národního hospodářství.

Při studiích na brněnském gymnáziu se seznámil s rodinou adjunkta a později ředitele c. k. guberniální registratury v Brně Antonína Möllera, jehož nejmladší dceru Marii Johannu si roku 1841 vzal za ženu. Marie Johanna se narodila roku 1816 a byla vychová-

---

¹⁴⁶ HÝSEK, Miloslav: Literární Morava v letech 1849-1885. Praha 1911, s. 36.

¹⁴⁷ Korrespondence a zápisky Jana Helceleta. Vyd. Jan Kabelík. Brno 1910, s. XVI.

¹⁴⁸ SOUŠEK, Josef: MUDr. Jan Helcelet. Brno: Moravský legionář 1937, s. 5-8.

¹⁴⁹ Korrespondence a zápisky Jana Helceleta. Vyd. Jan Kabelík. Brno 1910, s. XXII-XXIII.

vaná v německy hovořící rodině, proto se ji Helcelet – český vlastenec - snažil naučit český jazyk.¹⁵⁰

Dospělosti se dožili tři děti. Syn Ctibor, advokát ve Vyškově a poslanec moravského zemského sněmu,¹⁵¹ dcera Božena, manželka advokáta v Uherském hradišti a poslance moravského zemského sněmu Josefa Fanderlíka (1839-1895), a dcera Miroslava, manželka dr. Jana Richtera ředitele c.k. českého gymnázia v Třebíči.

Nedlouho po složení poslaneckého mandátu Jan Helcelet 19. února 1876 umírá v Brně¹⁵² na rakovinu. Jehlanec z padovského mramoru, zhotovený sochařem Torellim podle uměleckého nákresu Hansenova, zdobí jeho hrob na brněnském ústředním hřbitově.¹⁵³

Profesní kariéra a společenské aktivity

Jan Helcelet byl už od gymnaziálních let nadšeným českým vlastencem, později se významně podílel na obrozeneckém hnutí. V revolučním roce 1848 se aktivně účastnil Slovanského sjezdu, kde jako zástupce Moravy pracoval v 1. sekci českomoravsko – slovenské. Na sjezdu jménem přítomných Moravanů podal Helcelet společně s Kláelem stížnost na útisk ze strany úřadů a Němců. Tato stížnost byla určena moravskému sněmu a národnímu výboru v Praze.¹⁵⁴ Po obnovení politického života se Jan Helcelet stává členem národní strany. Od počátku 60. let 19. století se vytvářelo oficiální vedení strany a mezi politiky, kteří se dostali do čela strany, patřil i Jan Helcelet. Ve straně zastával Helcelet liberálnější linii politiky, již se nelíbil důraz národní strany na vysokou politiku a snahu udržet spojení šlechty a podporu kléru a tím spojené ústupky katolicko-konzervativnímu křídlu.¹⁵⁵

---

¹⁵⁰ Korrespondence a zápisky Jana Helceleta. Vyd. Jan Kabelík. Brno 1910, s. XXI-XXII.

¹⁵¹ Advokát ve Vyškově, nar. 27. dubna 1844 v Olomouci, umřel 17. října 1904. Studoval gymnázium v Brně a Porrentruy ve Švýcarsku, práva v Praze a Krakově a promoval 27.června 1867. Věnoval se advokacii, byl v kanceláři Dr. Pražáka a r. 1874 usadil se ve Vyškově. Jeho syn Mg. Ph. Mojmir je zemským lékárníkem a redaktorem Bibliofila v Brně. V Brně byl náčelníkem Sokola. Vyškovský Sokol, hospodářský spolek a čtenářský spolek Haná ve Vyškově měly v něm obětavého činovníka. Zasedal v obecním zastupitelstvu Vyškova. Vyškovská spořitelna se jeho přičiněním povznesla. R. 1890 zvolen do rady říšské. Byl činným do r. 1897. Psal úvahy do Moravské Orlice, Hlasu Národa, Politik, Beobachtra a byl přispívatelem do Vyškovských Novin. Častými přednáškami v hospodářském spolku se osvědčil, jak mu šlo o vzdělání lidu. Byl čestným občanem několika obcí. Almanach československých právníků. Praha 1930, s. 130.

¹⁵² Ottův slovník naučný. Díl 11, Praha 1987, s.46.

¹⁵³ HÝSEK, Miloslav: Literární Morava v letech 1849-1885. Praha 1911, s. 38.

¹⁵⁴ SOUŠEK, Josef: MUDr. Jan Helcelet. Brno: Moravský legionář 1937, s. 14, 15.

¹⁵⁵ MALÍŘ, Jiří: Od spolků k moderním politickým stranám. Brno: FF MU 1996, s. 37, 38, 42.

Za svého působení v Olomouci se přidružil ke kroužku českých intelektuálů, mezi které patřili i Alois V. Šembera, prof. české řeči a literatury na Stavovské akademii, a dr. Ignát Jan Hanuš, prof. filozofie. Navázal také úzké kontakty a přátelství s ostatními významnými představiteli obrozeneckého hnutí, zejména s brněnským augustiniánem Františkem Matoušem Klácelem a Boženou Němcovou. Přátelství mezi Helcelem a Němcovou, založené zpočátku na živé korespondenci, přerostlo v 50. letech v intimní vztah. Ten však neměl dlouhého trvání a jak vyplývá z dopisů, Božena Němcová nesla rozchod velmi těžce.¹⁵⁶

V Brně se aktivně účastní společenského života; je členem v obnovené Brněnské Besedě, Slovanského čtenářském spolku, vzdělávacího a vydavatelského spolku Národní jednota (v r. 1853 přeměněn na Matici moravskou, Helcelet byl předsedou do r. 1856 a znovu v letech 1861 - 63). V Brně se také zasloužil o založení tělovýchovné jednoty Sokol (1862), jehož se stal prvním předsedou. Úspěchu dosáhl také jako redaktor národního kalendáře Koleda¹⁵⁷ (1852-1858) s naučnými i beletristickými články.¹⁵⁸

Poslanecká kariéra na moravském zemském sněmu

Prof. Jan Helcelet byl společensky respektovanou osobností. V roce 1861 vyzván za národní stranou, aby kandidoval na poslance moravského zemského sněmu. Základním organizačním akceschopnosti národní strany se stal tzv. důvěrnický systém, tj. síť přátel a lokálních činitelů, na něž politické vedení strany, volební výbor nebo jednotliví kandidáti obraceli s žádostmi o organizování různých akcí a s žádostmi o podporu kandidátů navržených volebním výborem v daném volebním obvodu. Důvěrnický systém se uplatňoval ve venkovské volební kurii, v níž probíhaly volby prostřednictvím volitelů a kde se ná-

---

¹⁵⁶ CHMEL, Zdeněk: Galerie brněnských osobností Díl I: A – K. Brno 1998, s. 83-84.

¹⁵⁷ „Koleda“ učinil jakýmsi vědeckým popularizačním sborníkem, který nahrazoval neuskutečněný časopis Jednoty; její ráz je vzdělávací, naučný, jako byla tehdejší literatura česká. Cenné jsou zvláště první ročníky, kam sám psal články místopisné a hospodářské a pro něž získal dobré spolupracovníky z Moravy, Slovenska i Čech: dějepisné články jsou od Chytila, Hurbana, Mikšíčka, Poka-Poděbradského, Sichy, Rittersberga aj. ; o hospodářství, průmyslu a přírodovědě přispěli pojednáními dr. Plucar, J. A. Pytlík, A. Skřivan, dr. J. Pečírka, Fr. Skalický; Klácel, Hanuš Fritz a Haněl psali do oddílu „Člověkovství a životospráva“, Hanuš, V. Dunder, H. Zapová, D. Sloboba, J. Kypta, Lepař do národopisného. HÝSEK, Miloslav: Literární Morava v letech 1849-1885. Praha 1911. s. 36 – 37.

¹⁵⁸ Korrespondence a zápisky Jana Helceleta. Vyd. Jan Kabelík. Brno 1910, s. LVII.

rovní strana mohla prosadit.¹⁵⁹ Kandidáti často přenechávali veškerou volební přípravu a agitaci na svých důvěrnících.¹⁶⁰

Právě tímto způsobem vedl Jan Helcelet svoji kampaň ve venkovském volební okrese Dačice, Telč, Slavonice a Jemnice. Z Helceletovy korespondence vyplývá, že mezi jeho důvěrníky patřily dačický měšťan Petr Mikšíček, telečský farář a děkan Josef Těšík a c.k. berním Eduardem Bloudek z Telče.¹⁶¹ Důvěrníkům zasílá kandidátní listinu a vlastní volební prohlášení,¹⁶² aby je rozdali voličům, kteří ho tak mohli poznat a získat v něj důvěru.

Matěj Mikšíček, bratr Petra Mikšíčka, Helceletovi v jednom z dopisů vyjmenovává jeho protikandidáty: Josef Bek z Telče, Hončík z Brna, který vlastnil pivovar v Telči, okresní Prokop, soudní písař Jop, jemnický purkmistr Heidler (ten ale byl zvolen za volební okres městský), Langthaler ze Slavonic, Breyt z Ciskrajova, Alexander Hanč z Velké Lhoty a Arnošt Šírek, prelát premonstrátského kláštera v nové Říši.¹⁶³

Helcelet uspěl ve volbách hlavně díky síti svých důvěrníků, jelikož se osobně své kampaně neúčastnil. Tak alespoň posílá své díky voličům za zvolení a oznamuje jim, že se chystá přijet osobně do volebního okresu.¹⁶⁴ Cestu nakonec uskutečnil v říjnu r. 1861, kterou popisuje v jednom ze svých dopisů (Korespondence a zápisky Jana Helcelety, dopis č. 214). V roce 1861 byl také vyslán do říšské rady ve Vídni, ale již v r. 1862 si stěžuje na život politika a únavné cestování z Brna do Vídně.¹⁶⁵

Při zahájení sněmu r. 1861 se Helcelet přidává ke státoprávnímu ohrazení dr. Aloise Pražáka. V témže roce podporuje prohlášení o rovnoprávnosti národů, plnění jazykových zákonů ve školách, na úřadech a ve veřejném životě.¹⁶⁶

Během své poslanecké činnosti se zaměřil na školské záležitosti. Byl předsedou školského odboru (Komise für das Schulwesen).

---

¹⁵⁹ A to z toho důvodu, že se strana spojovala s představiteli místních uvědomělých českých příslušníků svobodných povolání, dále úředníků a kněží či uvědomělejšími představiteli rolnictva, kteří díky své autoritě měli na místní voliče větší vliv než program strany.

¹⁶⁰ MALÍŘ, Jirí: Od spolků k moderním politickým stranám. Brno: FF MU 1996, s. 34, 35.

¹⁶¹ Korrespondence a zápisky Jana Helcelety. Vyd. Jan Kabelík. Brno 1910, s. 393-394, dopis č. 196.

¹⁶² Tamtéž, s. 391.

¹⁶³ Tamtéž, s. 383.

¹⁶⁴ Píše o svém zvolení: "Zvolili si člověka poctivého, nepředpojatého či střízlivého s bradou již šedivou. Nebyl jsem sám na bojišti, nýbrž jen jako Mazzini zdaleka dopisy osvědčoval jsem svůj vliv na volebnou operaci. I musím to pokorně za účinek nezasloužené důvěry několika tamějších mužů ve mne uznati." SOUŠEK, Josef: MUDr. Jan Helcelet. Brno: Moravský legionář 1937, s. 32.

¹⁶⁵ Korrespondence a zápisky Jana Helcelety. Vyd. Jan Kabelík. Brno 1910, s. 206.

¹⁶⁶ Msl. roč. 1861, s. 14-15, 26, 78.

V počátcích fungování zemského sněmu v letech 1862/3 podává žádost města Telče, aby při se při zřizování okresních zastupitelstev bral ohled na dosavadní politické okresy a aby bylo zřízeno sídlo okresního zastupitelstva v Telči. Kromě této záležitosti podává návrh na převzetí brněnské techniky za zemský ústav a návrh odůvodňuje, tím že by to bylo prospěšné pro žáky a pro moravský průmysl. Dále se zasazuje o to, aby ve výboru o obecních záležitostech byli zastoupeni zvláště poslanci za venkovské obce.¹⁶⁷ A to nejspíše z toho důvodu, že ve venkovských okresech byli voleni především čeští poslanci nikoliv němečtí.

Alois Pražák v jednom z dopisů z r. 1862, píše Helceletovi, že za ním byl Jan Herman z Jemnice, který hledal jeho a Helceleta, aby mu poradili ohledně jemnických lesů. V této záležitosti ho měl Helcelet zastupovat na sněmu. Pražák mu proto poradil, aby zajel do Brna za Helceletem, který mu má jako jeho zástupce na sněmu poradit.¹⁶⁸

V r. 1864 se zabývá školskými záležitostmi např. na sněmu vystupuje v záležitosti upravení služebného pro národní učitele a zařízení hospodářského vyučování,¹⁶⁹ o kterém se vyjadřuje i v korespondenci.¹⁷⁰

V jednom ze svých dopisů ze dne 12. října 1866 píše „nyní nás čeká zahájení sněmu a toužím jaksí po době a příležitosti, kdy bych se mohl z toho živlu na sucho dostat, na němž já nejsem ani vesta ani s kormidlo. Toužím po zátiší.“ V tomto období již ho začíná unavovat politický život a jeho činnost na sněmu se stává méně výraznou, přesto nadále kandiduje i v následujících volbách. V tomto roce na sněmu pouze žádá o zvýšení svého služebného platu.¹⁷¹

V roce 1867 byl zvolen hned dvakrát. Dne 28. ledna 1867 se konala volba poslance zemského sněmu v Dačicích k níž se dostavilo 167 voličů. Jan Helcelet obdržel 103 hlasů, statkář z Popelína Ludvík Kalina 63, kdousovský farář Antonín Stiasný 1 hlas. I v dubnu 1867 se k volbám dostavilo 165 poslanců, z nichž 114 hlasovalo pro Helceleta, 49 pro c.k. notáře Dr. Hofmanna z Telče a 2 pro Ludvíka Kalinu.¹⁷² Helcelet vítězí ve volbách r. 1870 i v prosinci 1871.¹⁷³ V tomto volebním období na sněmu nevystupuje.

---

¹⁶⁷ Msl. roč. 1863, s. 463-465.

¹⁶⁸ Korespondence a zápisky Jana Helceleta. Vyd. Jan Kabelík. Brno 1910, s. 454-455.

¹⁶⁹ Msl. roč. 1864, s. 371, 997.

¹⁷⁰ Hospodářské školy se mají rozdělovat na 1. vyšší hospodářské školy, 2. rolnické školy, 3. rolnické učení v národních školách. Korespondence a zápisky Jana Helceleta. Vyd. Jan Kabelík. Brno 1910, s. 494.

¹⁷¹ Finanční odbor navrhuje zvýšit mu plat ze 1260 zl. na 1400 zl. ročně. Msl. roč. 1866, s. 225.

¹⁷² Msl. roč. 1867/68, s. 24, 28, 41, 65.

¹⁷³ SKOPALÍK, František: Zemský sněm Markrabství moravského do r. 1861 až do konce roku 1885. Brno 1885, s. 57.

Dne 4. září 1871 se účastnil dalších voleb do zemského sněmu, kterých se účastnilo 146 volitelů ze 186. Všechny hlasy obdržel Jan Helcelet. Byl též zvolen za náhradníka do zemského výboru. V roce 1871 se zasazuje o podporování živnostenských a hospodářských výstav. Jako zpravodaj odboru národního hospodářství navrhuje zemskému sněmu, aby přijal do zemského rozpočtu finance na pořádání výstav rolnických, živnostenských a lesnických výrobků, které přispívají ke zvelebení země. Jelikož tyto výstavy nelze hradit pouze z prostředků účastníků výstav, mají být podporovány zemskými financemi.¹⁷⁴ Poslanecký mandát skládá r. 1872 a místo něj je zvolen Ferdinand Heidler.

9.4 Dílčí shrnutí

V archívu města Brna je uložena Helceletova pozůstalost, kterou jsem neprocházel, jelikož jsem se v jeho medailonku snažila vystihnout pouze ty nejdůležitější informace, které bych mohla porovnávat s ostatními poslanci, a k tomu mi stačily informace získané z vydaných publikací o jeho osobě, korespondence a jeho činnosti na sněmu.

Jde také o to, že se Helcelet vymyká možnému srovnání, jelikož jde o poslance, který jako jediný neměl bližší vztah k regionu, nenarodil se tu a ani zde nepůsobil. V porovnání s Heidlerem, jež byl zvolen na základě svého působení v kraji, Helceleta lidé volili na základě agitace a důvěry místních lidí v Helceletovy spolupracovníky. Také byl jediným profesorem působícím na Moravském zemském sněmu.¹⁷⁵ V porovnání s německým liberálním poslancem Heidlerem, který byl zvolen ve stejném časovém období, patřil mezi české poslance hájící české státní právo. V době počátků politického života na jihozápadní Moravě, kdy rozhodující slovo mělo německé obyvatelstvo, je poměrně významné, že byl zvolen český poslanec. Po jeho odchodu z politického života se ukázalo, že ve venkovské kurii, kde se mohli prosadit čeští kandidáti, se naopak prosazují Němci. Což nejspíše bylo zapříčiněno tím, že v jižní části jemnického soudního okresu převažovalo obyvatelstvo s německou řečí a města v této oblasti byla spíše česká a venkov více německý.

V porovnání s ostatními zvolenými poslanci patřil Helcelet k nejevzdělanějším osobnostem. Helcelet působil spíše v oblasti kulturní a vlastenecké. Jako poslanec příliš

---

¹⁷⁴ Msl. roč. 1871, s. 25-26, 65, 569.

¹⁷⁵ KOŘALKA, Jiří: Češi v Habsburské říši a v Evropě 1815-1914. Praha: Argo 1996, s. 108.

nevystupoval a jeho povaze, jak píše jeho současníci i on sám, byly cizí politické šarvátky a boje. Proto se ke konci své politické kariéry příliš neangažuje na sněmovních sezeních.

PURCNER JOSEF

Osobní data, rodinné a majetkové poměry

Narodil se 2. února 1839 v Pavlicích¹⁷⁶ v rodině hostinského Johanna. Jeho děd Josef byl řezníkem v Oblekovicích. Seznámil se s jedinou dcerou pololáníka Jana Urbánka¹⁷⁷ Antonií, narozenou 12. června 1847,¹⁷⁸ pocházející z Vísky (něm. Wiska, dříve předměstí Moravských Budějovic, dnes jejich součástí). Ke svatbě došlo 1. února 1866, ale svatební smlouva byla uzavřena již 23. ledna 1865. Podle ní novomanželé Purcnerovi dostali od rodičů nevěsty víseckou usedlost s párem koní, vozem a ořební náradí, v ceně 4 tisíce rakouských zlatých. Jelikož usedlost byla zadlužená, musel Josef Purcner odprodat 4 kusy polí a ještě roku 1868 byl na něm soudně vymáhán dluh 2 tisíce zlatých. Purcner jako rolník vlastnil pár valachů, až dva páry volů, býka, 15 telat, 10 krav, 4 vepře. Jelikož na svém statku zaměstnával dvě služky, dva čeledíny a pasáka,¹⁷⁹ zdá se, že se více věnoval veřejné a politické činnosti než práci na statku. Tchán Jan Urbánek vlastnil patrový dům na Horním rynku,¹⁸⁰ který odevzdací listinou z roku 1884 podstoupil své dceři Antonii. Urbánek i Purcnerovi tento dům dále pronajímali.¹⁸¹

Josefovi a Antonii Purcnerovým se dne 23. ledna 1867 na rodil první syn Josef.¹⁸² Ten se roku 1893 oženil s Vojtěškou Bertou Urbancovou, dcerou Jakuba Urbance. Studoval práva, později působil jako soudní auskultant v Přerově¹⁸³ a u zemského soudu v Brně dosáhl hodnosti náměstka. Také působil jako právnický spisovatel redaktor. Zemřel roku 1930 v Luhačovicích.¹⁸⁴

---

¹⁷⁶ Archív MB fond Okresní úřad Moravské Budějovice, inv. Č. 747, fas. 496; inv. č. 664, fas. 413; inv. č. 857, fas. 607.

¹⁷⁷ JENERÁL, Emil. Soupis biografii z Moravskobudějovicka. Moravské Budějovice 1994.

¹⁷⁸ Archív MB fond Okresní úřad Moravské Budějovice, inv. Č. 747, fas. 496; inv. č. 664, fas. 413; inv. č. 857, fas. 607.

¹⁷⁹ JENERÁL, Emil. Soupis biografii z Moravskobudějovicka. Moravské Budějovice 1994.

¹⁸⁰ Č.p. 47/49/, dům koupil 19. dubna 1856 za 4 600 zlatých.

¹⁸¹ Vdova Antonie prodala tento dům 14. října 1916 koňskému handlíři Židu Davidu Schwarzbartovi.

¹⁸² Archív MB fond Okresní úřad Moravské Budějovice, inv. Č. 747, fas. 496; inv. č. 664, fas. 413; inv. č. 857, fas. 607.

¹⁸³ Archív MB, fond okresní soud Moravských Budějovic, spis A 380/00.

¹⁸⁴ Almanach československých právníků. Praha 1930, s. 363, 542; Heller, Hermann: Mährens Männer der Gegenwart II. Staats- und Landesfunktionäre. Brünn 1912, s.139.

Jejich druhý syn Jan (něm. Johann) se narodil roku 1870¹⁸⁵ a vystudoval teologický seminář a roku 1894 byl vysvěcen na kněze a působil jako vojenský kurát v Blumově.¹⁸⁶ Zemřel 4. února 1913 jako vojenský polní kurát.¹⁸⁷

Podle sčítání lidu celá rodina Purcnerova má domovskou příslušnost v Moravských Budějovicích, je vyznání římsko-katolického a obcovací řeč uvádí český jazyk.

Zdá se, že Purcner trpěl vleklým zánětem ledvin. Ještě 30. září 1900 řídil zasedání městské rady. Josef Purcner zemřel dne 14. 10. 1900¹⁸⁸ bez zanechání poslední vůle, proto dle zákona byli určeni jako jeho dědicové synové a manželka. V dědickém řízení jsou vypsány movitosti a nemovitosti, které po sobě zanechal. Mezi movitostmi jsou jmenovány šactvo, „skvosty“, nábytek, tři krávy a čtyři vepři, v celkové ceně 450 korun. V nemovitostech je vyjmenováno spoluvlastnictví pozemku v Moravských Budějovicích (pole, pastvina, louka apod.) ve výměře 11 jiter a 2095 čtverečních sáhů v celkové hodnotě 6 135 korun. Na knížce v občanské záložně měl uloženo 1 450 korun. To vše ale bylo zatíženo dluhem 5 995 korun a 47 haléřů, který se zavázala zaplatit vdova po Josefu Purcnerovi.¹⁸⁹

Profesní kariéra a společenské aktivity

Vedle Purcnerů ve Vísece bydlel spřízněný rolník a vlastenec Antonín Urbánek s rodinou.¹⁹⁰ Josef Purcner se stal jeho obdivovatelem a následovníkem a jistě ho ovlivnil v jeho politickém smýšlení.

V naprosté většině významnějších moravských měst měla německá strana zajištěnou buď většinu ve všech třech volebních sborech, nebo aspoň v prvním a druhém sboru a českému obyvatelstvu se podařilo získat v krajním případě většinu pouze ve třetím voleb-

---

¹⁸⁵ Nar. 23. 9. 1870, Archív MB fond Okresní úřad Moravské Budějovice, inv. č. 747, fas. 496; inv. č. 664, fas. 413; inv. č. 857, fas. 607.

¹⁸⁶ Archív MB, fond okresní soud Moravských Budějovic, spis A 380/00.

¹⁸⁷ JENERÁL, Emil. Soupis biografii z Moravskobudějovicka. Moravské Budějovice 1994.

¹⁸⁸ V Letopisech obecné a měšťanské školy čteme: „Dne 14. října zemřel, raněn mrtvicí, starosta našeho města Josef Purcner, předseda místní školní rady, zakladatel naší školy a její příznivec nevšední. Zemřel v 62. roce věku svého. V úterý 16. října doprovodily jej žákyně a učitelský sbor na hřbitov. Odpočívej v pokoji - po boji!“ Dne 15. října 1900 v protokolu o mimořádné schůzi obecního výboru města, byla zemřelému starostovi projevena povstáním čestná památka a obecní výbor se shodl, že na pohřeb dostaví v plném počtu. Zápisník o sezeních výborových II., 1899-1909, inv. č. 65, nefol.

¹⁸⁹ Archív MB, fond okresní soud Moravských Budějovic, spis A 380/00.

¹⁹⁰ JENERÁL, Emil. Soupis biografii z Moravskobudějovicka. Moravské Budějovice 1994.

ním sboru. Podobně tomu bylo i Moravských Budějovicích,¹⁹¹ kde ačkoliv německá menšina byla téměř zanedbatelná, podařilo se Čechům ovládnout radnici teprve roku 1882. Do té doby byl posledním německým starostou Vojtěch Frey a prvním českým doživotním starostou se stal rolník Josef Purcner.¹⁹² Jako rok ovládnutí radnice se v publikacích uvádí r. 1882, ale v protokolu zasedání výboru z 19. června 1881 se již objevuje podpis Josefa Purcnera jako starosty.¹⁹³

Za Purcnera došlo k soupeření s německou radnicí, německá strana se snažila do konce století udržet svůj kulturní a ekonomický vliv. To vše podrobně popisuje František Jech ve svých Obrázcích z dějin Moravských Budějovic, kde vyzdvihuje význam Purcnera jako politika a Purcnerova spolupracovníka dr. Emila Špatinky v kulturní oblasti.

Purcner jako starosta měl na starost zastupování obce navenek, řídil kancelářské práce, zodpovídal za činnost policie týkající se čeledi a dělníků a mravnostní policie, do držování čeledního řádu, zodpovídal za chudinství, obecní dobročinné ústavy, školství, smírčí úřad, dobrovolnou licitaci, stavební policii a dohlížel na celou správu a obecní jmění.¹⁹⁴

Mezi události a stavby v Moravských Budějovicích, na jejichž uskutečňování se jako starosta podílel, patřily: slavnostní příjezd vlaku Znojmo-Jihlava z roku 1886, jernické lokálky 1896 a otevření hejtmanství téhož roku, r. 1888 postavení obecných a měšťanských škol, výstavba nové budovy okresního soudu, /atd./ Roku 1890 žádali němečtí hasiči o pozemek na stavbu depa. Purcner jim nabídl, že jim postaví obec skladiště zdarma, když se zřeknou protičeských výpadů, zavedou české povely a vstoupí do České hasičské župy. To však němečtí hasiči v Budějovicích odmítli.¹⁹⁵ Když později Purcner koupil zrušený mýtní domek vedle hřbitova (dnešní park před gymnáziem), postavil tam

---

¹⁹¹ Voleb, zejména ve třetím sboru, se však zúčastňovala menšina oprávněných voličů. V Moravských Budějovicích tak v roce 1874 z pěti set voličů třetího sboru volilo jen 128, ve druhém sboru 55 a v prvním 17. každý sbor volil osm členů obecního výboru a čtyři náhradníky. Starostou byl 7. června 1874 zvolen měšťan a zámečnický mistr Vojtěch Frey a dále byli zvoleni dva radní. Později se volilo 30 členů obecního výboru a 6 radních. Roku 1877 volilo v prvním sboru 14, ve druhém 29 a ve třetím jen 68 voličů. Roku 1892 se voleb zúčastnilo ve třetím sboru 143 voličů z 620 oprávněných, ve druhém sboru to bylo 47 z 99 a v prvním 13 ze 30 voličů. Dějiny Moravských Budějovic. Třebíč 1997, s. 177.

¹⁹² Dějiny Moravských Budějovic. Třebíč 1997, s. 177.

¹⁹³ Archív MB, Zasedání obecního výboru, inv. č. 136, nefol. Ohledně protokolů ze zasedání obecních výborů musím poznamenat, že se fond archívu města Moravské Budějovice momentálně reinventarizuje, proto inventární čísla, která uvádím nemusí v budoucnu odpovídat. Archívní materiály lze snadno dohledat dle uváděného názvu knih.

¹⁹⁴ Archív MB, Zápisník o sezeních výborových II., 1899-1909, inv. č. 65, nefol.

¹⁹⁵ Hlavně ve sborech ve městech se tvrdošíjně trvalo na německém velení, takže vedle starších německých hasičských sborů byly zakládány novější sbory české.

hasičské depo (žádost o výstavbu podána dne 13. září 1897) a dětskou opatrovnu. Při depu byl r. 1899 ustanoven český hasičský sbor.¹⁹⁶

Dále jako starosta v srpnu 1896 navrhuje zavedení místních policejních opatření a žádá o jednoho policejního strážníka více, jelikož dosavadní policejní službu považuje za „mizernou“; v červenci 1896 poukazuje na nutnost zřízení kanalizace od budovy školy a hejtmanství; v prosinci r. 1897 zřizuje chudinský fond pro město; v květnu 1898 kladně vyřizuje žádost bruslařského družstva k propůjčení sádky k účelu zřízení veřejné plovárny, /atd./¹⁹⁷

Po příchodu do Budějovic Purcner r. 1865 vstoupil do čtenářského spolku Budi-voj,¹⁹⁸ r. 1870 se stal jeho předsedou a zůstal jím až do smrti.

Stal se také předsedou místní školní rady a r. 1887 koupil jménem obce půl zahrady patřící A. Kneslovi, kde už bývala první česká mateřská školka a později r. 1901 (po jeho smrti) byla postavena budova Okresního soudu.¹⁹⁹ Roku 1889 podpisuje Purcner jako první pozvánku na založení Sokola.²⁰⁰ Postavení sokolovny se již nedožil, to už ho zastoupil jeho syn právník Josef.

Poslanecká kariéra na moravském zemském sněmu

K volbám dne 30. června 1884 konaných v Dačicích se dostavilo se 99 voličů, z nichž se 97 voličů voleb zúčastnilo. Purcner obdržel 56 hlasů a jeho protikandidát Jan Benna z Plačovic dostal 41 hlasů, jelikož Purcner obdržel nadpoloviční většinu hlasů, tak se stal poslancem zemského sněmu.²⁰¹ Josef Purcner kandidoval v r. 1890 za národní stranu. Na místo něj byl zvolen rolník Ondřej Pecl. A to při užší volbě, kdy ho volili všichni voliči národní strany, aby nebyl zvolen Němec.²⁰²

Nejspíše není členem žádného odboru zemského sněmu. Pouze čte návrhy komunikačního odboru.

---

¹⁹⁶ Archív MB, Protokoly o výborových sezeních od roku 1889 – 1899 I., inv. č. 64, nefol.

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ Jeho stanovy schválilo místodržitelství 11. srpna 1864. Patřil mezi první spolky na Moravě. Členy Budiwoje se stali příslušníci inteligence, živnostníci a rolníci z města a okolí.

¹⁹⁹ JENERÁL, Emil. Soudis biografii z Moravskobudějovicka. Moravské Budějovice 1994.

²⁰⁰ Dějiny Moravských Budějovic. Třebíč 1997, s. 182.

²⁰¹ Msl roč. 1884, příloha s. 42.

²⁰² Moravské volby sněmovní roku 1890. Politická úvaha. Olomouc 1890, s. 13 a16.

Na sněmu Purcner vystupuje v letech 1884/5 a v r. 1889. V letech 1884/85 vystupuje s návrhem na vystavení okresní silnice od česko-moravských hranic přes Matějovec, Český Rudolec do Dačic.²⁰³

V roce 1889 opět přednáší petice týkající se výstavby silnic. A to především v jeho volebním obvodu např. doporučuje petici o stavbu silnice z Markvarce do Studené; urguje petici obce Heřmanice za zřízení okresní silnice z Markvarce do Studené, předkládá žádosti silničních výborů za podporu v příčině škod povodněmi způsobenými v r. 1889 atd.²⁰⁴ Dále navrhuje resoluci stran nového vyměřování daní, aby tak přednesl stížnosti a přání svých voličů, jenž z největší části náleží k rolnickému stavu. Mluví o zvyšování zemského rozpočtu a o stoupající zemi přírážce, a je proti tomu, protože tímto břemenem je nejvíce zatížen rolník, který dle nesprávného bernictví platí nejvyšší daně. Obává se o budoucnost našich rolníků, kdy jim bude konkurovat levnější zámožské obilí. Dle Purcnera ke špatnému stavu přispívá podporování dovozu uherského obilí, prasat a mouky, ale za hlavní příčinu úpadku rolnictva vidí v Německu (vysoká cla na naše hospodářské výrobky a německý trh je tak pro naše obilí uzavřen). Uvádí, že se pro rolnický stav dosud nic neudělalo. Poukazuje na to, že je ztížen přístup nižších tříd obyvatelstva na studia. Pokud rolník chce poslat syna na studia na gymnázium potřebuje finance na výpravu, cestu, zápisní, knihy a školné cca 100 zl. A to vydá před tím než vůbec vstoupí do školy. Sice je možné získat stipendium, ale často se prý stává, že děti úředníků žijících ve městech jsou od školného osvobozeni a děti pololáníků nikoliv. Zasaduje se o to, aby na všechny stavy obyvatelstva byla berní břemena stejnoměrně rozložena a aby se daně vyměřovaly na základě skutečných příjmů. Proto vládu vyzývá, aby říšské radě předložila zákon o všeobecné důchodové dani.²⁰⁵

Dílčí shrnutí

Josef Purcner jako syn živnostníka se vypracoval vlastním úsilím z místního rolníka na prvního českého starostu města Moravských Budějovic. Dá se předpokládat, že díky svému úspěchu na obecní úrovni byl zvolen i poslancem zemského sněmu. Purcner byl podpořen na sněmu českým kandidátem Josefem Sobotkou zvoleným za kurii městskou.

---

²⁰³ Msl. roč. 1884/85, s. 335.

²⁰⁴ Msl. roč. 1889, s. 76, 186, 528, 529.

²⁰⁵ Msl. roč. 1889, s. 420.

V 80. letech se tak na sněm poprvé dostávají v rámci II. a III. kurie dva čeští poslanci a v následujících letech již nebude zvolen žádný německý kandidát (změna jen díky tzv. moravskému paktu, kdy jsou vytvořeny německé volební obvody). Podobně jako Heidler (i když byl Němec), Sobotka a Kianek (první zvolen po svém starostování a druhý na sněmu jen krátkou dobu) byl úzce propojen s místní obecní samosprávou, a to jako starosta zdejšího významného města. V tomto regionu je poměrně obvyklé, že jsou poslanci spojeni s obecním zastupitelstvem.

Jako rolník pravděpodobně dosáhl pouze základní vzdělání (nepodařilo se mi v archivu zjistit, jaké školy navštěvoval), ale předpokládám, že se nadále sám vzdělával. Aby zajistil svým synům lepší postavení a budoucnost, možná i v rámci prestiže starosty města, poslal oba své syny na studia – na teologickou a právnickou fakultu.

Na půdě zemského sněmu se staral a zasazoval zejména o problematiku rolnictva, jelikož pocházel ze stejné třídy. Snažil se tedy o vylepšení jeho postavení formou zavádění nových zákonů či jejich úpravu. Jeho zájem nebyl omezen pouze na rolníky. Staral se v rámci svého volebního obvodu o zlepšení dopravní situace, silniční sítě a propojení této části Moravy s českým královstvím.

KANCNÝŘ BEDŘICH

Osobní data, rodinné poměry a vzdělání

Bedřich Kancnýř se narodil 5. prosince 1851 v Náměšti nad Oslavou jako druhý ze čtyř dětí Františka Kancnýře, soukeníka a podruha, a jeho manželky Anny roz. Svobodové. Rodiče Kancnýře pracovali v textilní továrně v Náměšti a vlastnili domek a pozemek o výměře 7 měřic.²⁰⁶

Kancnýř navštěvoval v letech 1858-1864 dvouřídni národní školu v Náměšti na Oslavou, ve školním roce 1865-1866 se soukromě vzdělával u kaplana K. Bobrovského (třetí a čtvrtou tzv. gramatikální třídu). V roce 1866-1867 navštěvoval první, druhou a třetí třídu gymnázia, ze kterých složil zkoušku a mohl tak vstoupit na podzim r. 1867 do IV. třídy právě založeného českého gymnázia v Brně.²⁰⁷ Roku 1872 složil maturitní zkoušku a šel studovat práva a politická studia do Vídně a Krakova. Státní zkoušky skládal v létě roku 1876.²⁰⁸ Při studiích si přivydělával doučováním žáků středních škol a jako stenograf v advokátní kanceláři.²⁰⁹

Bedřich Kancnýř se oženil dne 18. srpna 1879 v kostele sv. Karla ve Vídni s Marií Annou Julianou (1859-1931), dcerou Johanna Schobera, vedoucího c. k. skladu ve Vídni, a jeho manželky Anny roz. Haubner. Manželé Kancnýřovi měli celkem 4 děti. V Blansku se jim dne 16. ledna 1883 narodila nejstarší dcera Olga, která se poprvé provdala za lékárníka Onze v Brně a po jeho smrti si v roce 1935 vzala železničního úředníka Jana Huebera. Z prvního manželství se narodily dvě dcery, Karla (1912) a Olga (1915). Syn Karel Kancnýř se narodil v Kroměříži dne 18. září 1886, vystudoval stavební inženýrství v Brně a poté se stal vrchním odborovým radou na ministerstvu veřejných prací v Praze. Dcera Irena se narodila 11. prosince 1887 v Kroměříži a provdala se za JUDr. Theodora Nussbauma, právníka, který se později stal senátním prezidentem Nejvyššího soudu

---

²⁰⁶ GRUNDA, Blahomil: Vondráček, Kancnýř. Blansko 2003, s. 30. Autor knihy vychází z písemné pozůstalosti po Bedřichu Kancnýřovi, kterou uchovala jeho dcera Olga, z rodinných písemností ve vlastnictví jeho vnučky PhDr. Olgy Peckářové, právnicka Ing. Miloslava Neckáře a pravnučky Olgy Pillichové. V tomto medailonku, na rozdíl od publikace, jsem se více zaměřila na Kancnýřovu činnost na Dačicku jako jeho volebního okresu a na moravském sněmu. Z knihy jsem hlavně čerpala životopisná data.

²⁰⁷ Almanach sněmu Markrabství moravského 1896 – 1902. Plzeň 1899, s. 61- 62.

²⁰⁸ HELLER, Hermann: Mährens Männer der Gegenwart I. Brünn 1912, s. 71.

²⁰⁹ GRUNDA, Blahomil: Vondráček, Kancnýř. Blansko 2003, s.31.

v Brně. Nejmladší dcera Anna se narodila v Dačicích dne 19. července a stala se odbornou učitelkou a následně místoředitelkou ústavu pro výchovu dívek „Vesna“ v Brně. Provdala se za chemika RNDr. Vladimíra Morávka, profesora Masarykovy univerzity v Brně.²¹⁰

Bedřich Kancnýř za svého života coby státní zaměstnanec u soudů stěhoval se svou rodinou do řady moravských měst např. do Blanska, Kroměříže, Dačic,... (viz. níže). Kancnýř se po smrti manželky v roce 1931 nastěhoval ke své nejstarší dceři do Žabovřesek v Brně. V roce 1940 se u něj začaly projevovat záchvaty slabosti, proto ho rodina nechala převést do soukromého sanatoria v Tišnově. Přes tuto péči Kancnýř dne 23. srpna 1940 umírá na stařeckou sešlost.²¹¹

Profesní kariéra a společenské aktivity

Po státních zkouškách vstoupil 2. srpna 1876 do soudní praxe ve Vídni (praktikant u zemského soudu).²¹² Dne 2. října 1876 byl jmenován auskultantem pro Moravu a Slezsko a sloužil do 4. srpna 1877 ve Znojmě, do 2. července 1878 v Náměšti u okresního soudu, do 6. listopadu 1878 u přestupkového soudu v Brně, do 6. února 1879 u okresního soudu v Blansku jako auskultant. Zde byl jmenován adjunktem a zůstal zde do 5. ledna 1884. Na vlastní žádost byl přeřazen do Kroměříže.²¹³ Dne 20. září 1891 se stal okresním soudcem v Dačicích,²¹⁴ odkud se dostal na místo c. k. rady zemského soudu v Brně. Jmenován byl 27. června 1898 a 13. července 1909 mu byl propůjčen titul vrchní zemský soudní rada. Na konci března 1911 mu byl přiznána stálá penze a odešel na odpočinek.²¹⁵

V Blansku založil s přáteli první český okrašlovací spolek, pomocí něho vznikl chodník vedoucí z nádraží do Blanska zvaný „Kancnýřka“, různé sady, zavedl plynové osvětlení ve městě, pomáhal při zřízení obecné knihovny a hasičského sboru. V roce 1879 byl zvolen do obecního zastupitelstva, kde pracoval tři roky. Díky svému působení byl po svém odchodu do Kroměříže jmenován čestným občanem Blanska.

---

²¹⁰ Tamtéž, s. 35, 44-45.

²¹¹ Tamtéž, s.45.

²¹² HELLER, Hermann: Mährens Männer der Gegenwart I. Brünn 1912, s. 71.

²¹³ Uvedená data jsou uvedena v publikaci Almanach sněmu Markrabství moravského 1896 – 1902. V publikaci HELLER, Hermann: Mährens Männer der Gegenwart I. jsou uvedena tato data: od 19. září 1876 auskultantem u okresního soudu v Znojmě, 6. února 1879 jmenován adjunktem okresního soudu pro Blansko, 8. listopadu 1883 na vlastní žádost přeložen k okresnímu soudu do Kremseir (Kroměříže).

²¹⁴ Původně žádal o místo okresního soudce v Kroměříži, ale nebylo mu vyhověno. Rakouská vláda to nevolila z národnostních důvodů.

²¹⁵ HELLER, Hermann: Mährens Männer der Gegenwart I. Brünn 1912, s. 71.

V Kroměříži založil rovněž okrašlovací spolek, jehož předsedou byl od r. 1877 až do svého odchodu do Dačic roku 1892. Pomocí spolku bylo vysázeno na všech hlavních ulicích a na náměstí Komenského lípové stromořadí. Jeho iniciativa se projevovala nejen v oblasti kulturní, ale i v oblasti sportovní. Aktivně se angažoval především cyklistice. Dne 27. února 1877 se konala ustavující valná hromada cyklistického spolku. Bedřich Kancnýř tak založil s dalšími 12 odvážlivci²¹⁶ cyklistický spolek. Kancnýř se stal členem představenstva spolku i smírčím soudcem. Dne 4. září 1887 měl hlavní referát na prvním sjezdu českých velocipedistů na Moravě (mluvil o stavu české cyklistice na Moravě, vypočetl stávající kluby, počet členů a kol klubů, doporučil, jak se mají kluby organizovat, vybízel kluby ke stavbě letních i zimních cvičišť a vyzval kluby ke vstupu do Ústřední jednoty českých velocipedistů v Praze, apod.²¹⁷ Roku 1888 na oslavu 40 letého panování císaře Františka Josefa I. založeno z jeho podnětu na městském pozemku ve výměře 3 jiter studentské „rejdiště“ s hřištěm a budovami pro mládeže, místo, kde bylo možné pořádat národní slavnosti.²¹⁸ Stal se také předsedou „Družstva pro vystavení závodní dráhy velocipedistické“, proto zde také byla upravena jménem českého cyklistického klubu 420 metrů dlouhá a 8 metrů široká závodní dráha,²¹⁹ na níž se konalo několik národních i mezinárodních závodů. Kancnýř se účastnil organizování mezinárodních závodů v roce 1890 (místopředseda závodního komitétu) a v roce 1891 (předseda závodního komitétu). Kancnýř tak stál za všemi akcemi klubu a sám i přispíval finanční pomocí (v roce 1892 věnoval 30 zlatých a v roce 1893, kdy už byl v Dačicích, 15 zlatých), které bylo třeba, protože klub měl dluhy kvůli pořádání mezinárodních závodů. Za svou činnost v klubu se stal 19. února 1892 jejím čestným členem.²²⁰

Také v Dačicích zasahoval do společenského života města i okresu. Na valné hromadě spolku Měšťanská beseda dne 11. listopadu 1893 podal návrh na zřízení veřejné knihovny pro lid v Dačicích a r. 1896 byl založen Spolek pro zakládání lidových knihoven ve městě a okolí (kromě něj stáli u zrodu veřejné knihovny v Dačicích ředitel měšťanské školy K. Kamenář, učitel A. Kesner, knihtiskař A. Kasalý). Z besední knihovny bylo vy-

---

²¹⁶ 10 z Kroměříže a 3 z Chropyně např. Tomáš Mazánek, Antonín Němeček, Karel Vrbeč, Antonín Zajíček, František Karkas, /atd./

²¹⁷ FIŠER, Zdeněk: Když jízda na kole vyžadovala celé muže aneb počátky cyklistiky v Kroměříži. In: Zpravodaj muzea kroměřížska 1194/1. Kroměříž 1994. s. 11-28.

²¹⁸ Almanach sněmu Markrabství moravského 1896 – 1902. Plzeň 1899, s. 61 – 62.

²¹⁹ Kromě dráhy vybudováno i zázemí: tribuny, soudcovské lóže, lóže pro magistrát, obvaziště, převlékárna a úschovna kol.

²²⁰ FIŠER, Zdeněk: Když jízda na kole vyžadovala celé muže aneb počátky cyklistiky v Kroměříži. In: Zpravodaj muzea kroměřížska 1194/1. Kroměříž 1994. s. 11-28.

bráno 250 knih, které byly svázané, byl vypracován knihovní řád a od 1. 2. 1894 se začalo s pravidelným půjčováním knih. Spolek postupně založil knihovny v okolních obcích - Valtínov, Peč, Bílkov, Dolní Radíkov, Markvarec, Staré Hobzí. Kancnýř dále inicioval založení veřejné čítárny v Dačicích v r. 1898.²²¹ Kromě těchto aktivit zřídil v Dačicích český bruslařský klub a z jeho podnětu bylo vysázeno druhé lipové stromořadí na Dolním náměstí. V roce 1895 uspořádal národopisnou výstavu z Dačicka a Jemnicka, která byla určena pro Národopisnou výstavu v Praze.²²² V listopadu 1895 zvolen byl za člena utrakvistického spolku hospodářského a přičinil se o jeho přeměnu v český. Na základě jím vypracovaných stanov byla v březnu 1896 konána první valná hromada, při níž byl zvolen prvním místopředsedou. Na návrh B. Kancnýře z 10. 11. 1895 byla založena zemská hospodářská škola v Dačicích.²²³ Hospodářský spolek v uznání zásluh při zřízení hospodářské školy ve valné hromadě dne 28. března 1897 jmenoval Kancnýře čestným členem. Od roku 1896 pořádal jako místopředseda hospodářského spolku 11 přednášek v různých obcích a tímto způsobem získal během roku cca 200 nových členů.²²⁴ Kancnýř byl také členem dačického obecního zastupitelstva a po r. 1918 byl oceněn čestným občanstvím města Dačice. Dne 9. 9. 1936 byla po něm pojmenována alej na Palackého náměstí názvem Kancnýřův sad.²²⁵

Poslanecká kariéra na moravském zemském sněmu

Kancnýř kandidoval za český volební okres ve voličské třídě venkovských obcí Dačice a Jemnice v roce 1896, 1902 a 1906. Při volbách r. 1896 vystupoval jako společný kandidát ústředního výboru a „přívřzencem strany národní“.²²⁶ Při dalších volbách vystupuje jako kandidát Lidové strany.²²⁷ V moravském zemském sněmu působil po dvě funkční období v letech 1896 – 1906.

---

²²¹ Spolek se v r. 1897 přejmenoval na Knihovni a muzejni spolek a v letech 1898 až 1949 řídil činnost muzea.

²²² Nainstalována na výstavě jako „podhorácká výměnkářská jizba“.

²²³ Almanach sněmu markrabství moravského uvádí: „K jeho návrhu založil hospodářský spolek dačický r. 1896 česku zimní hospodářskou školu v Dačicích.“

²²⁴ Almanach sněmu Markrabství moravského 1896 – 1902. Plzeň 1899, s. 29, 62.

²²⁵ SMUTNÝ, Bohumír: Kdo byl kdo na jihozápadní Moravě. Dačice 2000, s. 73.

²²⁶ NAVRÁTIL, Emil: Almanach sněmu markrabství moravského (1896 – 1902). Plzeň 1899, s. 61 - 62.

²²⁷ Dačické listy, 1. listopad 1906, roč. XII. č. 10; FIALA, Petr: Sociální struktura českého sněmovního zastoupení zvoleného v zemských volbách roku 1902. ČMM 111, 1992, s. 277.

Při volbě 26. října 1896 byl zvolen 63 hlasy (obdržel 55 hlasů českých volitelů a 8 hlasů německých). Jeho německo-nacionální protikandidát Jan Scheubrein z Dešné získal 29 hlasů. Posavadní poslanec Ondřej Pecl již nekandidoval.²²⁸

Po uplynutí druhého volebního období byla Kancnýřovi opět nabídnuta kandidatura do moravského sněmu. V roce 1906 kandidoval ve III. kurii za české venkovské obce okresu Dačice, Jemnice, Znojmo a okolí, Vranov a Jaroslavice. Tentokrát zvítězil Antonín Kuchyňka, mlynář z Horních Dunajovic. Celkem bylo odevzdáno 20 123 hlasů a to následovně: Antonín Kuchyňka 1 298 hlasů, B. Kancnýř 816 hlasů, Chalupa 5 hlasů, Vaníček 1 hlas, Šamalík 1 hlas, Kuchyňka (další kandidát stejného příjmení) 2 hlasy.²²⁹

Během svého desetiletého působení na půdě zemského sněmu Dr. Bedřich Kancnýř předstoupil s několika návrhy a interpelacemi a byl od roku 1896 členem klubu českých poslanců a verifikačního, imunitního, železničního a živnostenského odboru při moravském zemském sněmu a v letech 1898 – 99 zapisovatelem odboru pro zákon o kontribučních fondech.

Jako poslanec zemského sněmu se věnoval otázkám českého a živnostenského školství (interpelace k místodržiteli ohledně stejného provádění zákona o vyučování druhého zemského jazyka; návrh na předložení nového organizačního plánu pro hospodářské zimní školy a na jejich rozmnožení; návrh v záležitosti zařízení obecných škol na venkově, hospodářských škol a hospodářského kočovního vyučování; návrh ohledně odborně rolnického neb živnostenského vzdělávání mládeže na venkovských školách národních; návrh, aby při obsazování definitivních míst přednost dána byla s renumerací působícím učitelkám industriálním atd.), otázkám sociálním (návrh ve příčině vydání zákona k zamezení opilství a ve příčině zřízení zemského ústavu pro léčení pijáků; návrhy na zřízení zemského nalezince, okresních sirotčinců, asylu pro hluchoněmé, zemského ústavu pro slepé, zemského ústavu pro slabomyslné a epileptiky atd.), zřizováním dobročinných a výchovných ústavů (návrh nařízení jednoho či více ústavů zemských pro slepce s odděleními dle stáří chovanců a řemeslná dílna pro slepce; návrh na zřízení potřebného počtu vychovávacích ústavů pro opuštěné a ve vychování zanedbané dívky atd.) i v otázkách jazykových (interpelace na zemského hejtmana v příčině germanizačního způ-

---

²²⁸ Almanach sněmu Markrabství moravského 1896 – 1902. Plzeň 1899, s. 61 - 63, 29 - 30.

²²⁹ Dačické listy, 22. listopadu 1906, roč. XIII (XV.) č. 12.

sobu podávání žalob a vedení exekucí proti českým stranám ze strany hypoteční banky atd.).²³⁰

V jeho projevech na zemském sněmu vždy zaznívá důraz na zlepšení postavení rolnického a živnostenského stavu. Hájí zájmy rolníků a drobných řemeslníků a snaží se je podporovat např. zřizováním hospodářských škol a tím přispět ke zlepšení vzdělávání rolnické mládeže; různými subvencemi pro společenstva řemeslníků a hospodářské školy atd. Řeší otázky zadlužování rolnictva, klesání cen zemědělských výrobků, nedostatečného zájmu vlády o rolnictvo; pojišťování majetku rolníků atd. V otázkách sociálních se zabývá problémem alkoholismu u rolníků, dělníků a řemeslníků či vyjmenovává nedostatky v péči o slabomyslné, chudé, sirotky či alkoholiky a bezdomovce. Za důležité také považuje zavedení všeobecného nuceného pojišťování pro případ chudoby, staroby a neschopnosti práce.

Od začátku roku 1900 řeší fungování nového domovského zákona za účelem předložení osnovy zákona chudinského. Chtěl, aby se obcím dostalo poučení o provádění domovského zákona a s ním spojenou chudinskou péčí, kdy opatření o chudinství uvaluje zvláště velká břemena na venkovské obce (dle zákona z roku 1863 dělník z velkého města, který z nějakého důvodu – nemoc, ztráta práce - nemohl pracovat, měl být poslán do své domovské obce na zaopatření, proto obce odporovaly propůjčování domovského práva a tak rostl počet nepříslušníků). Podle nového zákona domovská obec již nebude zaopatřovat příslušníky, kteří mají v jiné obci pevné zaměstnání. Bude se ale nadále muset starat o ty příslušníky, kteří trvalé zaměstnání nemají. Proto žádá, aby zemský výbor statisticky zjistil, jaký vliv má nový zákon na upravení domovských poměrů a s tím spojeného chudinského opatření.²³¹ Sám poté vypracoval osnovu nového chudinského zákona, ale jelikož ve volbách roku 1906 neuspěl a nikdo jiný Kancnýřův návrh neprosadil, tak jeho návrh chudinského zákona nebyl přijat.

Kancnýřovo postavení poslance za Dačicko a Jemnicko zaručovalo určité výhody pro tyto okresy. Zejména se jednalo o získávání zemských subvencí pro zimní hospodář-

---

²³⁰ Msl. roč. 1896/97, s. 251, 438, 431, 619, 638; roč. 1898, s. 47, 185, 553 – 559, 260, 261, 378, 759, 828-829; roč. 1889/1900, s. 194 – 195, 358 – 366, 331, 332, 645, 670, 751, 752, 777, 778, 780, 799; roč. 1900/1901, s. 293 – 295, 520, 656, 720; roč. 1901/1902, s. 218 – 219, 381 – 382, 480, 620 – 623, 685, příloha č. 472; roč. 1902, s. 1058, 1292 – 1293, 1479; roč. 1904, s.14, 168, 514, 718, 917, 1000, 1244, 1251; roč. 1905/06, s. 268, 522, 760, 761, 522, 909, 1078, 1079, 1084.

²³¹ Msl. roč. 1900-1901, s. 294, 703, 795.

ské školy, lesnickou školu v Jemnici, na stavbu železničních tratí a pro oblasti postižené živelnými katastrofami. Z jeho návrhů je možné uvést např.

- Zřízení české zimní hospodářské školy v Dačicích 1896-1897, převzetí platu služného ředitele za zemský fond od 1. října 1897, vymožení ročního příspěvku 500 korun na udržování pomocných sil a získání zemské a státní subvence na stavbu vlastní budovy 21 200 korun.
- Získání zemské subvence 600 000 korun na stavbu železnic z Telče přes Dačice do Slavonic v délce 29 km a vymožení záruky státu za 74 % stavebního nákladu na dráhu. Dne 7. září 1902 byl zahájen provoz na dráze Telč-Dačice-Slavonice.
- Vymožení zemské subvence 174 000 korun pro dačický kraj na podporu dělnictva v letech 1898-1900, když Dačicko a Telčsko bylo postiženo živelnými pohromami. V Dačických listech dne 27.7.1898 vyšel článek B. Kancnýře vyzívající k příspěvkům pro poškozené živelnou pohromou.²³²
- Vymožení postavení budovy české měšťanské školy v Jemnici a české zemské lesnické školy v Jemnici a dvou třetin stavebního nákladu na tuto školu od země i státu. V r. 1907 byla zřízena české lesnické školy, která měla být na Moravě protiváhou německé lesnické školy v Hranicích. Škola byla původně jednoletá a posléze dvouletá a nakonec tříletá s názvem Zemská lesnická škola pro výuku výkonného lesnického zaměstnanectva. Byla pro ni postavena jednopatrová budova a kolem ní park s lesnicko-botanickou zahradou se školkami, vše nákladem zemského výboru. Škola působila v Jemnici až do r. 1921, kdy byla přeložena do Hranic.²³³
- Získání tisícových zemských subvencí na rozšíření a stavbu nových obecných škol v Olšanech, Norovicích, Šachu, ve Velkém Pičínu na Dačicku a v Lovětíně (7 000 korun) na Telčsku.
- Vymožení zemské a státní subvence 16 000 korun na stavbu silnice 5 km dlouhé z Heřmance přes Olšany a Jeníkov k Strmilovu.
- Záchrana české měšťanské spořitelny v Jemnici roku 1905 před likvidací.²³⁴

---

²³² Dačické listy ze dne 27. 7. 1898.

²³³ Moravskobudějovicko; Jemnicko. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost 1997, s. 705.

²³⁴ Dačické listy ze dne 4. ledna 1907, roč. XIII., č. 16.

Dílčí shrnutí

K osobě Bedřich Kancnýře se dochovalo dostatečné množství informací, jelikož byl aktivní jak ve společenském a spolkovém životě jednotlivých obcí, tak na moravském zemském sněmu. Bedřich Kancnýř patří mezi řadu právnícky vzdělaných osob, které byly zvoleny na zemský sněm. Během svého života prošel politickou kariérou od veřejně činné osoby (obecní samospráva a četná spolková činnost) až k poslanci zemského sněmu.

Důvěru svých voličů si získával právě svojí častou veřejnou aktivitou v okresech, za které kandidoval do sněmu. V každé obci, kde působil, se zapojoval do společenského života a staral se o prosazení českého živlu v regionu. Z toho vyplývá i snaha Kancnýře o pozvednutí školství, budování železnic a získávání zemských podpor obcím poškozených živelnými pohromami ve svém volebním okrese. Díky Dačickým listům (od 15. října 1907 přejmenovány na Obranu Podyjí) se dozvídáme, že v předvolebním období navštěvoval volební okresy a setkával se svými voliči a informoval je o své sněmovní činnosti. K tomuto místnímu periodiku musím poznamenat, že bylo silně antiklerikální, protiněmecký a výrazně podporovalo vybrané poslanecké kandidáty. A to právě lidovce Kancnýře a Františka Staňka, který kandidoval za sousední telčskou oblast. Listy uveřejňovaly Kancnýřovy proslovy na zemském sněmu a průběh setkání s voliči v jednotlivých obcích regionu. Ostatním kandidátům nebyl dán prostor na vlastní volební kampaň. V novinách docházelo i k napadání protikandidátů např. hanění Antonína Kuchyňky za lživou kampaň, předvolební manévry apod. a napadání listu Selský hlas, který podporoval právě Antonína Kuchyňku.

Dr. Bedřich Kancnýř působil na zemském sněmu 16 let a během této doby předložil několik desítek návrhů a resolucí, informoval o činnosti odborů, jejichž byl členem (hlavně šlo o odbor živnostenský, v jehož rámci se staral o zlepšení postavení rolnictva a živnostníků). Častokrát vznášel dotazy a interpelace k místodržiteli v záležitostech jazykové rovnoprávnosti. Na sněmu byl aktivní zejména v oblasti sociální, školské a dobročinné. Na sněmu se snažil prosadit nový zákon upravující oblast chudinství na Moravě, ale jelikož nebyl na sněm v následujícím období zvolen, zákon nebyl prosazen. Dokonce byla vydána tiskem řeč poslance Kancnýře ze dne 19. října 1904 Chudinství vůbec a na Moravě zvlášť.

KUCHYŇKA ANTONÍN

Osobní data, rodinné poměry a vzdělání

Antonín Kuchyňka se narodil dne 8. dubna r. 1869²³⁵ v Horních Dunajovicích (něm. Ober Dannovitz) u Znojma rodině místního mlynáře Matěje Kuchyňky a jeho manželky Františky roz. Kohl. Podle záznamu v matrice Horních Dunajovic měl dva bratry, Rudolfa soukromníka v Králově Poli a Krištofa katechetu v Brně, a dvě sestry. Starší sestra Antonie se r. 1884 provdala za Arnošta Růžičku, kupce ze Znojma a syna měšťana a barvíře z Dačic, a mladší sestra Žofie se r. 1899 provdala za Františka Karla Josefa, lesníka v Biale Cerkvi a syna učitele v Hoděticích.²³⁶ Strýc Antonína Kuchyňky († 1900), téhož jména, mlynář v sousedních Domčicích, byl poslancem na ústavodárném sněmu v Kroměříži.²³⁷

Kuchyňka navštěvoval českou obecnou školu v Horních Dunajovicích a ve Znojmě školu německou. Dalšího vzdělávání na znojemské reálné škole musel pro onemocnění otce zanechat a věnovat se otcovu řemeslu, mlynářství. Při tom se nadále soukromě vzdělával. Po smrti otce r. 1890 se ujal správy mlýna a polního hospodářství. Z toho důvodu byl zproštěn stálé vojenské aktivní služby.²³⁸ V roce 1898 se oženil, ale v matrice oddaných z Horních Dunajovic z let 1880 – 1904, se žádné údaje o svatbě nenalézají.

12.2 Profesionální kariéra a společenské aktivity

Od té doby, co převzal po otci mlýn (kromě mlýna i majitel asi 100 měřic pozemků²³⁹), se začal zajímat o rozkvět svého rodiště a účastnil se veřejného života. Roku 1891 založil v Horních Dunajovicích sbor dobrovolných hasičů a od jeho založení se stal jeho náčelníkem.²⁴⁰ Postupem času jeho přičiněním nebo spolupůsobením byly založeny hasičské sbory v okolních českých obcích: ve Tvořihrázi, Výrovicích, Kuchařovicích, Únanově a Křepicích. Stal se členem výboru hasičské župy č. 20, resp. č. 30 a 37, později její pře-

²³⁵ HELLER, Hermann: Mährens Männer der Gegenwart I. Brünn 1912, s. 65.

²³⁶ MZA E 67, matrika č. 13 722, pag. 126, 165.

²³⁷ Almanach moravského sněmu zvoleného od 11. listopadu do 7. prosince 1906. Brno 1906, s. 173-174.

²³⁸ Tamtéž, s. 173-174.

²³⁹ Dačické listy ze dne 4. ledna 1907, roč. XII. 4. 16.

²⁴⁰ HELLER, Hermann: Mährens Männer der Gegenwart I. Brünn 1912, s. 65.

hlížitel a místopředsdou. Kuchyňka dal podnět k založení Čtenářského spolku v Dunajovicích a staral se o pořádání prvních divadelních přestavení, při nich také sám účinkoval. Roku 1895 se zapřičinil o znovu založení Okresního spolku hospodářského a se stal jeho předsdou. V roce 1901 také uspořádal hospodářský kurz.

Kuchyňka byl také předsdou místní Národní jednoty pro jihozápadní Moravu (založena 1899) a pořádal v Dunajovicích přednášky a divadelní představení a podporoval místní knihovnu.²⁴¹

Roku 1896 byl zvolen do obecního výboru v Horních Dunajovicích a přestože byl nejmladším členem výboru, byl zvolen starostou obce. Starostou obce byl tři volební období (od r. 1896 - 1906). Za svého starostování vymohl obci zřízení poštovního i telegrafního úřadu. Po uplynulém třetím období byl r. 1906 opět jednohlasně zvolen starostou obce, ale volbu již nepřijal a stal se druhým radním.²⁴² Byl také zvolen předsdou znojemského starostenského sboru, na jehož podnět byl založen.

Roku 1898 založil v Dunajovicích rolnickou Raiffeisenku (založil také Raiffeisenku v Mikulovicích). Také se snažil zřídít mlynářské společenstvo pro znojemský okres. Byl místopředsdou řádového živnostenského společenstva pro Mikulovice a okolí. Jeho přičiněním v Mikulovicích byla pořádána od 2. do 19. srpna 1906 první učňovská a řemeslnická výstavka, spojená s tržnicí. Roku 1901 založil v Dunajovicích parostrojní rolnickou mlékárnu.²⁴³

Poslanecká kariéra na moravském zemském sněmu

Do podzimu r. 1905 byl důvěrníkem Lidové strany, ale ve volbách r. 1906 již kandiduje za Katolickou národní stranu (klerikál).²⁴⁴ Znojemský starostenský sbor prohlásil Kuchyňku za svého kandidáta pro zemské volby na Znojemsku. Proto v roce 1906 kandidoval Antonín Kuchyňka ve III. kurii za české venkovské obce okresu Dačice, Jemnice,

---

²⁴¹ SOKA Jihlava, AM Telče, Národní jednota pro jihozápadní Moravu 1886–1902, kar. 170, inv. č. 799, fol. 29.

²⁴² Pokud jde o Kuchyňkovo působení v Horních Dunajovicích, jsou potřebné archivní dokumenty uloženy ve Státním okresním archívu ve Znojmě, kde se nachází fond Obecního úřadu Horní Dunajovice (protokoly obecního zastupitelstva 1892-1906), fond Spořitelního a záloženského spolku Horní Dunajovice (založen v roce 1898, stanovy, protokol o ustavující schůzi a doklady k jednání valných hromad 1898-1949) a fond Mlékárenského družstva Horní Dunajovice (zápisy ze schůzí ředitelstva, dozorčí rady a likvidačního výboru z let 1905-1923). Výše uvedené archivní materiály jsem z časových důvodů neprocházela.

²⁴³ HELLER, Hermann: Mährens Männer der Gegenwart I. Brünn 1912, s. 65; Almanach moravského sněmu zvoleného od 11. listopadu do 7. prosince 1906. Brno 1906, s. 173-174.

²⁴⁴ Dačické listy ze dne 4. ledna 1907, roč. XII. 4. 16.

Znojmo a okolí, Vranov, Jaroslavice a zvítězil. Celkem bylo odevzdáno 20123 hlasů a to následovně: Antonín Kuchyňka 1 298 hlasů, B. Kancnýř 816 hlasů, Chalupa 5 hlasů, Vaníček 1 hlas, Šamalík 1 hlas, Kuchyňka (další kandidát stejného příjmení) 2 hlasy.²⁴⁵

V roce 1913 opět kandidoval za české venkovské obce. Opět zvítězil Kuchyňka, který celkově získal 1 565 hlasů (Dačice a Slavonice 380, Jemnice 408, Znojmo, Vranov a Jaroslavice 777). Protikandidát František Chalupka, vlastník pozemků v Radkovicích (český agrárník), získal 998 hlasů (Dačice a Slavonice 475, Jemnice 219, Znojmo, Vranov a Jaroslavice 304).²⁴⁶

Kuchyňka byl v prvním volebním období za českou kurii členem odboru pro obecní záležitosti a odboru pro pojišťování a v druhém volebním období členem komunikačního a pojišťovacího odboru.

Jako poslanec za venkovských obcí Dačic, Jemnice, Znojma, Vranova a Jaroslavice a později jako člen komunikačního odboru se zasazuje o výstavbu silnic, železnic v rámci svých okresů. Dále se snaží i o zřizování škol a získávání dotací pro jmenované okresy. Řeční při debatě o podporách na silniční potřeby na rok 1907 a podává resoluci, aby zemský výbor urychlil jednání ohledně stavby spojovací silnice okresu znojemském, v okresu vranovském a v okresu dačickém.²⁴⁷ V stejném roce podává návrh na udělení podpory v nouzi obcím v politickém okresu dačickém v důsledku krupobití. Proto žádá o 10 000 korun na nákup osiva, které má být rozděleno mezi poškozené rolníky.²⁴⁸ Při zasedání sněmu 1907 – 1908 žádá o subvenci na stavbu silnice z Budiškovice přes Louku do Jemnice (jako důvod uvádí, že obec Budiškovice nemá potřebné finance na stavbu silnice, po které by rolníci mohli své výrobky vozit na trh do Jemnice) a dvou silnic ve znojemském okresu.²⁴⁹ V roce 1908 se zasazuje o výstavbu nouzových silnic v okresu moravskobudějovickém a hrotovickém a podává dotazy na důvody, proč není stavěna silnice spojující Moravu s českým královstvím z Dačic do Jindřichova Hradce²⁵⁰ a proč není zařazen dačický soudní okres do nouzového obvodu.²⁵¹ V letech 1909-12 společně s dalšími poslanci zasazuje ve svých okresech o získání podpory obcím stíženými živelnými pohro-

²⁴⁵ Dačické listy, 22. listopadu 1906, roč. XIII (XV.) č. 12.

²⁴⁶ MZA, B13 zemské místodržitelství - gubernium, sig. 2/9, karton 939, fol. 53,61,204.

²⁴⁷ Msl. roč. 1906/07, s. 1207, 1208.

²⁴⁸ Msl. roč. 1907/08, s. 74.

²⁴⁹ Msl. roč. 1907/08, s.584,585,586.

²⁵⁰ 'odpověď' na dotaz: stavba vážne na nezájmu jindřichohradeckého okresu a moravský výbor nemá pravomoc nutit okres ke stavbě silnice.

²⁵¹ Msl. roč. 1908, s.2553, 2826.

mami v okrese telečském a vyhořelým v Rácovicích (okres. Mor. Budějovice), odstranění některých nedostatků na drahách v soudních okresích Mor. Budějovice, Jemnice a Třebíč, požadavek na zavedení nového vlaku odpoledního z Brna do Okříšek, nouzové podpory pro okres Znojmo, Vranov, Jemnice a Dačice následkem živelných pohrom, nouzové podpory na stavbu silnic a úpravu cest v okresech Třebíč, Jihlava, Třešť, Telč a Dačice apod. Snaží se na sněmu prosazovat zájmy zemědělců ve svých volebních okresech. V těch chudších jde o podporu lnářství (okresy Dačice a Jemnice) a na Znojemsku o vinařství.²⁵²

Častokrát se zasazuje o dodržování jazykové rovnoprávnosti a zastává se práv českých občanů a spolků, a to především v německém znojmském okrese. Jen v letech 1907/8 jde o 3 dotazy na místodržícího. V první případě jde o zakázání slavnosti konané Maticí školskou ve Znojmě městskou znojmskou radou. Matice chtěla poukázat na potřebu české střední školy ve Znojmě a na slavnosti mělo dojít k vybírání příspěvků na školu. Proti aktivitě spolku se začala stavět německá strana a městská rada toho využila a slavnost zakázala. Dále jde o dotaz ohledně porušování jazykové rovnoprávnosti ze strany poštovní úřednice v Želeticích (znojmský okres), kdy úřednice jedná pouze v německé řeči, prodává výhradně německé poštovní tiskopisy apod. A dotaz stran zákazu vydaného znojmskou městskou radou proti vyvěšení praporů v českých barvách při návštěvě arcivévody Bedřicha ve Znojmě. Čeští občané ve Znojmě byli nuceni sejmut prapory v českých barvách a na zemských budovách byly zase vyvěšeny prapory ve velkoněmeckých barvách.²⁵³ V roce 1909 Kuchyňka společně s dalšími poslanci podává dotaz na místodržitele ohledně sejmutí praporu barev císařského rodu a barev české země z nádražní budovy v Moravském Krumlově, ve stejném roce se ptá na důvod, proč jsou ve Znojmě vydávány pouze německé lístky platící pro jízdu do českých měst, čímž je porušována jazyková rovnoprávnost.²⁵⁴

Jako mlynář se zasazuje o zlepšení postavení tohoto povolání prostřednictvím svého působení na sněmu. V roce 1907 dává návrh týkající se pomoci mlynářů v nouzi. Ve stejném roce se zasazuje o zavedení přímého nákupu mlecích výrobků pro státní a zemské potřeby od venkovských mlynářů a tak částečně omezit konkurenci uherských velko-

---

²⁵² Pilným návrh stran lepší péče o české vinařství na Moravě, např. navrhuje převzetí réвовých školek z rukou státních do rukou zemských, zřizování a rozšiřování českých vinařských škol apod. Msl. 1907/08, s. 38-39. Návrh na zvelebení lnářských poměrů na Moravě (lnářství v nejchudších krajích je v úpadku a jeho záchranu vidí ve spravedlivé úpravě cen lnu, celní ochraně a v zřizování a dotování společných sušičů a třeňů, také žádá, aby pro zemské a státní ústavy byly opatřovány lněnými výrobky a nikoliv bavlněnými) Msl. 1907/08, s. 573.

²⁵³ Msl. roč. 1907/8, s. 127, 558, 1775.

²⁵⁴ Msl. roč. 1909, s. 3652, 3815.

mlýnů. Žádá vládu, aby se výrobky kupovaly od venkovských malomlýnářů a ceny odpovídaly plné hodnotě výrobku. Tím se snažil zamezit úpadku menších mlýnů a mlynářského stavu.²⁵⁵ Dále v r. 1909 podává návrh na zakoupení vyhořelého mlýna u Plavče za účelem umožnění stavby přehrady na řece Jevišovce nad obcí Výrovicemi a na přeměnu mlýna v zemský ústav pro léčení tuberkulózy.²⁵⁶

Kuchyňka jako člen výše jmenovaných zemských odborů společně s dalšími poslanci se zabývá opravou silničního zákona z r. 1877, bezplatného rozepisování obecních přírážek a bezplatného vydávání předpisů o daních pro účely obecní c. k. berní úřady. Také se zajímá o předpisy osobní daně z příjmů, kdy rolníkům a živnostníkům je předpisována osobní daň z příjmů, které rolník nemá. Proto podává dotaz na zástupce vlády, zda je ochoten zakročit, aby c. k. berní referáty braly při vyměrování osobní daně z příjmů zřetel na skutečné poměry rolnictva a živnostníků a na jejich příznání.²⁵⁷

Kuchyňka v druhém volebním období 1913 – 1914 vystupuje v podobných situacích jako v předešlém období např. podává návrh na stavbu silnice na spojení z Lomů do Budče v okrese Dačice a stavbu silnice u Horních Dunajovic na Znojemsku, podává interpelace na místodržícího ohledně zkrácení českých obcí znojemského okresu při rozdělování koní z hřebčínů v okrese znojemském či zanedbávání českých obcí ze strany okresního silničního výboru ve Znojmě.²⁵⁸

Dílčí shrnutí

Po rozdělení volebních okresu na české a německé došlo rozšíření volebního obvodu o obce Znojmo, Vranov a Jaroslavice a ve volbách do nového sněmu uspěl kandidát právě těchto „nových“ okresů proti stávajícímu poslanci Bedřichu Kancnýřovi. Poslanec Antonín Kuchyňka pocházel z mlynářského rodu na Znojemsku.

Kuchyňka se aktivně účastní veřejného života v Horních Dunajovicích. Zakládá ve svém rodišti hasičský sbor. Hasičské spolky vznikaly z potřeby zajištění bezpečnosti majetku obyvatel vesnice ohrožovanými častými požáry. Členství a funkce v hasičských spolicích byla prestižní záležitostí. Často se z hasičských kruhů rekrutovali starostové nebo

---

²⁵⁵ Msl. roč. 1907/08, s. 574.

²⁵⁶ Msl. roč. 1909, dod. 507.

²⁵⁷ Msl. roč. 1906/07, s. 452, 1545; roč. 1907/08, s. 650.

²⁵⁸ Msl. roč. 1913-14 s. 1083, 1003, 1004.

radní na vesnici, což je případ i Antonína Kuchyňky.²⁵⁹ Kromě hasičského spolku je spoluzakladatelem Čtenářského spolku a je předsedou místní Národní jednoty.

Podobně jako někteří předchozí poslanci byl i on personálně spojen místní samosprávou a v letech 1896 – 1906 byl starostou obce. I po r. 1906 je mu nabídnut post starosty, ale Kuchyňka odmítá. Možná také z toho důvodu, že byl zvolen poslancem zemského sněmu a chtěl se plně věnovat práci na sněmu. Kuchyňka patří mezi aktivní poslance, je členem několika sněmovních odborů (především je činný v komunikačním odboru, ve kterém nezapomíná na svůj volební okres a podporuje výstavbu komunikací v této části Moravy). Dále vystupuje na půdě zemského sněmu s několika návrhy na zavádění nebo úpravu stávajících zákonů, a to především v oblasti zlepšení postavení mlynářů na jižní Moravě. Také často vystupuje s interpelacemi ohledně porušování jazykové rovnoprávnosti, což byl aktuální problém především v německém Znojmě. V rámci svého volebního obvodu předkládá na sněmu více návrhů týkající se znojemského či jaroslavického okresu, což nejspíše je podmíněno jeho původem.

Mlynáře Antonína Kuchyňku jsem chtěla porovnat s mlynářem Vinzenzem Handlingerem z Jaroslavic.²⁶⁰ Ale komparace je složitá, a to hned z několika důvodů. Kuchyňka patřil k menším mlynářům, Čechům a navíc k jiné generaci než Handlinger. Ten naopak náležel k vrstvě bohatých velkomlynářů, hlásil se Němcům a politicky činný byl v letech 1848 – 49, poté se již i po obnovení politického života věnuje spíše hospodářským aktivitám.

---

²⁵⁹ Člověk na Moravě 19. století. Brno 2004, s. 193.

²⁶⁰ MAKREL, Martin: Mlynář. Příklad Vinzenze Handlingera. In: Člověk na Moravě 19. století. Brno 2004, s. 152-166.

SVOBODA FRANTIŠEK

Osobní data, rodinné poměry a vzdělání

Narodil se dne 4. února 1876 v Šakvicích u Hustopeče na jižní Moravě jako syn domkaře Františka Svobody (syn pololánika Františka Svobody a jeho manželky Majdaleny roz. Bernard) a jeho manželky Františky roz. Ján (dcera France Jána pololánika z Rakvic a jeho manželky Kateřiny roz. Ernest).²⁶¹ Celkem měl osm sourozenců. Navštěvoval dvoutřídní obecnou školu v Šakvicích, kde ho učil řídící učitel Jan Černý. Sám si obstaral učení v Brně, kde se vyučil v kovodělníkem. Navštěvoval pokračovací průmyslovou školu a odborné kurzy v Brně a tak si zvyšoval svoji kvalifikaci.²⁶²

Profesní kariéra a společenské aktivity

Šestnáct let pracoval jako kovodělník v maloživnostenských a strojírenských závodech. Dne 28. listopadu 1905 stal se spoluredaktorem a později redaktorem „Rovnosti“ v Brně.

V mladém věku vstoupil do Československé sociální demokracie, kde se mu dostalo vzdělání v oblasti agitační a organizační. V době organizování hnutí kovodělníků byl činným v oblasti zkrácení pracovní doby na devět hodin v kovoprůmyslu, kdy nejdříve bez stávkových bojů smírnou cestou docílilo dělnictvo výhod a ústupků od zaměstnavatelů, kteří tehdy také uznali kovodělnickou odborovou organizaci na Moravě za právoplatného zástupce kovodělníků.²⁶³

Organizování českých sociálních demokratů na Moravě zpočátku naráželo na nepochopení pražského ústředí, takže uznání zemského předsednictva a vedení strany muselo být vybojováno. Do čela zemské exekutivy českých sociálních demokratů se po r. 1897 dostali odboroví předáci R. Merta, F. A. Jura a právě František Svoboda.²⁶⁴

---

²⁶¹ MZA E 67, matřka č. 3 398.

²⁶² HELLER, Hermann: Mährens Männer der Gegenwart I. Brünn 1912 , s. 65; Almanach moravského sněmu zvoleného od 11. listopadu do 7. prosince 1906. Brno 1906, s. 100; Almanach moravského sněmu zvoleného od 11. listopadu do 7. prosince 1906. Brno 1906, s. 194-195.

²⁶³ Almanach moravského sněmu zvoleného od 11. listopadu do 7. prosince 1906. Brno 1906, s. 194-195.

²⁶⁴ MALÍŘ, Jiří: Od spolků k moderním politickým stranám. Brno: FF MU 1996, s. 179.

Kromě toho, že je poslancem zemského sněmu, je zvolen r. 1907 za městskou skupinu Dačice, Telč, Jemnice, Jaroměřice, Náměšť atd. říšským poslancem. Fr. Svoboda při první volbě získal 2 874 hlasů a jeho protikandidát Vilem Veleba, advokát ze Znojma 2 381 hlasů, Alois Jakubský, obchodník z Třebíče 1 525 hlasů. Při užší volbě mezi Fr. Svobodou a Velebou zvolen Svoboda.²⁶⁵ V následujících volbách r. 1911 byl opětovně zvolen do říšské rady.²⁶⁶ Po roce 1918 byl vyslán do Národního shromáždění²⁶⁷ a podává na schůzi Československé strany sociálně demokratické v Dělnickém domě v Brně referát o volbách do Národního shromáždění.²⁶⁸ Nepodařilo se mi zjistit, kdy a kde Svoboda umírá, neboť matriky zemřelých jsou uloženy na obecních úřadech. Navíc existuje více míst, kde mohl Svoboda zemřít - mohl se vrátit zpět do rodiště nebo do Brna nebo zůstat v Praze.

Poslanecká kariéra na moravském zemském sněmu

Svoboda se účastnil volby do české všeobecné kurie v roce 1906. Díky regionálnímu tisku víme, že místní voliči byli informováni o předvolebním vystoupení Františka Svobody v Dačicích v sále městské spořitelny, kde veřejnosti představil svůj program.²⁶⁹ V prvním kole František Svoboda získal 5 297 hlasů. Protikandidáti katolicko-národní Josef Chalupa, c. k. okresní soudce v Dačicích, získal 6 726 hlasů, lidový dr. Vilem Veleba, říšský poslanec a advokát v Znojmě, získal 4 503 hlasů. Svoboda tak byl zvolen až v užší volbě, kdy získal 9 774 hlasů proti 8 338 hlasům Chalupovým.²⁷⁰

Volby do české všeobecné kurie v roce 1913 dopadly následovně. Protikandidáti: Josef Adámek, majitel pozemků v Hirschenau za stranu katolicko-národní, Adolf Tihelka, sekretář národně sociální strany z Brna, Franz Goldhammer, vrátník a učitel ze Zerkovitz (Zvěrkovice), Antonín Votava, agrárník (Lidovo-pokroková strana) z Hrotovic a Vojtěch Zaharda, sekretář strany soc. dem. centralistické z Brna. Do užší volby se dostali Fr. Svoboda a Jos. Adámek. Zvítězil Fr. Svoboda s 11 360 hlasy (Dačice, Slavonice 1 472, Znojmo a okolí, Vranov, Jaroslavice 1 777, Pohořelice, Mikulov 0, Moravské Budějovice,

²⁶⁵ Dačické listy, 20. května 1907 a 15. června 1907.

²⁶⁶ BUDÍNSKÝ, Jaroslav: Morava za války. Brno 1936, s. 16.

²⁶⁷ Almanach Národního shromáždění. Praha 1919, s. 167.

²⁶⁸ MZA, B 26, fond policejního ředitelství Brno, kar. 2206a, inv. č. 36, č. j. 1089/20, fol. 2.

²⁶⁹ Dačické listy ze dne 13. října 1906, roč. XIII., č. 8.

²⁷⁰ Almanach moravského sněmu zvoleného od 11. listopadu do 7. prosince 1906. Brno 1906, s. 139. Dačické listy ze dne 13. listopadu 1906, roč. XIII. č. 11.

Hrotovice 2 602, Jemnice 3 551, Náměšť 1 958). Jos. Adámek získal 10 696 hlasů (Dačice, Slavonice 1 151, Znojmo a okolí, Vranov, Jaroslavice 1 900, Pohořelice, Mikulov 61, Moravské Budějovice, Hrotovice 3 307, Jemnice 3214, Náměšť 1 033).²⁷¹

Ve sněmovním období 1906 – 1912 se Svoboda stává členem petičního odboru, živnostenského odboru a odboru pro honební záležitosti za českou kurii. V následujícím sněmovním období je členem živnostenského, nouzového odboru a odboru pro elektrifikaci země (již v letech 1911/12 se na sněmu zabývá projednáváním půjčky pro stavbu projektovaných údolních přehrad a elektráren na Dyji²⁷²).

Svoboda díky své řečnické schopnosti za svého osmiletého působení na sněmu vystoupil s řadou návrhů a interpelací.

Jako člen sociální demokracie vystupuje na sněmu jako obhájce práv nejchudších vrstev společnosti a snaží se o zlepšení ekonomického, společenského postavení dělníků a zvýšení jejich životní úrovně. Ve svých návrzích vystupuje např. na změnu honebního zákona, kdy rolníci trpí tím, že se jejich osetá pole stávají „zákonem chráněnou spížirnou zvěře“. Podává návrh na zavedení povinného nemocenského a pojištění zemědělského a lesního dělnictva. A to z toho důvodu, že pokud je dělník postižen nemocí nebo úrazem, postrádá zákonnou ochranu a jeho bída je zmírněna pouze chudinskou podporou domovské obce. Podává několikrát společně s dalšími poslanci pilný návrh proti zdražování věci denní potřeby pro nejširší a nejchudší vrstev. Prostřednictvím zemského sněmu vyzývá c. k. vládu, aby při zasedání říšské rady navrhla osnovu zákona, kterou zruší či snižují cla z obilí a potravin, daně z cukru a potravin vůbec.²⁷³ V rámci řečnění o nouzových akcích upozorňuje na znevýhodňování chudých zemědělců a chalupníků na venkově při nouzových akcích, které jsou rozděleny mezi majetnější rolníky. Další problém je, že odškodnění dostane ten, kdo pole pronajímá a nikoliv nájemník. Proto by se dle Svobody měly sestavit nouzové komitety rozhodující o podporách, které by každoročně sněmu předkládaly zprávu o výši odhadnutých nebo zjištěných škod živelnými pohromami v jednotlivých okresích společně se zprávou o udělených nouzových podporách.²⁷⁴ V rámci dalších projevů na sněmu odůvodňuje návrh na úpravu mzdových poměrů cestářů a všech zaměstnaných osob při okresních silnicích na Moravě, navrhuje lacinější hypoteční úvěr pro rodinné dělnické domky nebo vykoupení půdy velkých statků na Moravě a vytvoření ze-

²⁷¹ MZA B13, zemské místodržitelství - gubernium, sig. 2/9, karton 939, fol. 49, 50, 194.

²⁷² Msl. roč. 1911-12, s. 1686.

²⁷³ Msl. roč. 1907/08, s. 130, 164, 239, 422- 28.

²⁷⁴ Msl. roč. 1908, s. 2693.

mědělských družstev, kterým by byla tato půda pronajímána apod.²⁷⁵ Jako sociální demokrat je proti zavedení dvouleté vojenské služby, zmírnění výdajů na vojsko a zkrácení vojenské služby.²⁷⁶

Dále často vystupuje na téma změny a demokratizace volebního řádu do zemského sněmu a do obecních zastupitelstev.²⁷⁷ Při debatě o návrzích poslance Žáčka a d'Elverta ohledně volby sněmovních odborů, souhlasí s návrhem Žáčka, aby finanční odbor byl rozšířen na 24 členů. Také hodlá žádat o to, aby i školní odbor byl rozšířen na 24 členů, čímž by zástupci malých stran, kteří zastupují určitý počet voličů, mohli prosadit své vlastní požadavky. Při debatě o pilných návrzích na změnu zemského držení a volebního řádu do sněmu Svoboda poukazuje na to, že při změně volebního zákona byly sice rozmnoženy mandáty, ale neznamenalo to rozmnožení opravdového zastoupení pracujícího lidu. Uvádí nespravedlivou volební geometrii, kdy bylo IV. kurii poskytnuto pouze 20 mandátů proti 131 mandátů zbývajících kurií. Proto nadále bude bojovat za všeobecné rovné, přímé a tajné volební právo do sněmu. Staví se proti zastaralému kuriovému systému, který rozděluje lid na 4 kategorie, a to v době, kdy bylo uznáno rovné hlasovací právo do říšské rady. Volební řád do sněmu je založen na majetkové hodnotě a nikoliv na právech člověka. Kromě nespravedlnosti tříd existuje i ve volebním zákoně nespravedlnost národnostní. Při debatě o pilném návrhu poslanců Svobody, Habeše, Prokeše a spol. na změnu volebního práva do obecních zastupitelstev, chce Svoboda změnou zákona zabránit zneužívání obecního jmění ke stranickým a osobním účelům. Dále poukazuje na utlačování radnice české menšiny nebo hospodářsky slabší většiny. Uvádí příklad na školních poměrech, kdy jsou děti nuceny navštěvovat školy s jiným vyučovacím jazykem, kterému nerozumějí. Podává tento návrh, jelikož chce ozdravit tyto poměry na základě poměrného zastoupení a zákonité ochrany národních menšin.²⁷⁸

V rámci rokování o zemském rozpočtu mluví o hospodářských problémech na Moravy, jejím zadlužení a růstu zemských dluhů či zneužívání obecního jmění a navrhuje ozdravení zemských financí.²⁷⁹

V rámci svého volebního okresu se zasazuje o poskytování nouzových podpor jednotlivým okresům (moravskobudějovický, jemnickému, dačickému, hrotovickému, krum-

²⁷⁵ Msl. roč. 1908, s. 2175; roč. 1909/10, s. 5574.

²⁷⁶ Msl. roč. 1909, s. 4660-61, 3707-08.

²⁷⁷ Msl. roč. 1907/08, s. 347; 1911-12, s. 1940; 1913/14, s. 462-66.

²⁷⁸ Msl. roč. 1906/07, s. 14, 341-46, 721-25.

²⁷⁹ Msl. roč. 1908, s. 2789-96; 1911/12, s. 294, 1714-75.

lovskému a znojenskému) v důsledku živelných pohrom či požárů nebo výstavbu silnic v dačickém okrese.

Zabývá se i otázkou školství na Moravě²⁸⁰ a přimlouvá se zato, aby při zřizování škol bylo pamatováno na jihozápadní Moravu, jelikož je tato oblast ze strany sněmu „kulturně zanedbávána“. Proto také podává návrhy na zřízení celoroční hospodyňské školy v Moravských Budějovicích,²⁸¹ aby se dívky mohly naučit všem domácím pracím, nebo na subvenci průmyslové pokračovací kamenické školy v Mrákotně.

V oblasti dobročinné podává pouze návrhy na zřízení ústavu pro léčení tuberkulózy a řeční na téma budování ústavů pro slepce a hluchoněmé.²⁸²

Dílčí shrnutí

I když František Svoboda pocházel z poměrně chudých poměrů, dokázal se díky své píli a agitační schopnosti vypracovat až na vrcholnou politiku - poslanec moravského zemského sněmu, říšské rady a po r. 1918 poslancem Národního shromáždění. Chudé poměry, ze kterých pocházel, a povolání strojírenského dělníka určily jeho levicovou politickou orientaci.

Zřízení všeobecné kurie umožnilo sociální demokracii poprvé kandidovat v zemských volbách, tak se mohl stát Svoboda poslancem moravského sněmu. Svoboda na moravském zemském sněmu působil pouze 8 let, ale během této doby předložil několik desítek návrhů, resolucí, interpelací a peticí. Právě díky své schopnosti skvělého řečnění, jež se naučil díky členství v sociální demokracii, je nejaktivnějším poslancem zvoleným za Jemnicko.

Jako zemský poslanec plnil svoji funkci zodpovědně. Stal se členem hned několika odborů sněmu a v záležitostech jemu blízkých vystupoval s dlouhými a propracovanými řečnickými projevy. Staral se a zasazoval se na půdě zemské sněmu zejména o problematiku dělnictva – tedy o co možná nejlepší vylepšení jeho postavení formou různých výhod a zavádění nových zákonů či jejich úpravu. Jeho zájem však nebyl omezen pouze na dělníky. Zabýval se otázkou hospodaření a finančními problémy země a obecních zastupitelstev, problematikou zdemokratizování volebního práva do sněmu (zavedení přímého, rov-

---

²⁸⁰ Msl. roč. 1908/07, s. 36, 496, 780; 1908, dod. 173 a 272.

²⁸¹ Msl. roč. 1908, s.2326-28, roč. 1909/10, s. 609.

²⁸² Msl. roč 1907/08, s. 505, roč. 1913/14, s. 694-95.

ného a tajného hlasovacího práva do zemského sněmu) a dále školskou, dopravní a sociální problematikou. V rámci svého volebního okresu se zasazoval o podporu vylepšení dopravní sítě a zřizování škol.

Dá se předpokládat, že právě na základě své poslanecké aktivitě, byl po první světové válce vyslán do Národního shromáždění. Ohledně další jeho politické kariéry se mi nepodařilo získat žádné informace.

ZÁVĚR

Většina poslanců, kterým jsem se v této práci věnovala, pocházela z jihozápadní Moravy nebo je do tohoto regionu přivedly pracovní povinnosti. Nově příchozí se však brzy po svém příchodu zapojili se do veřejného a společenského života měst. Podle toho usuzuji, že postupem času získali i osobní vztah k regionu. Kromě výjimek Jaroslava Budínského, Jana Helceleta a Františka Svobody, kteří se nenarodili ani nepůsobili v této části Moravy. Advokáti J. Budínský a J. Podbrdský pocházeli z Čech, ale jejich povolání umožňovalo značnou teritoriální mobilitu a advokátní kariéra rodáků z Čech na Moravě nebyla nic výjimečného. Součástí úspěšného profesního působení advokátů se staly jejich aktivity ve spolcích, samosprávě, politice a hospodářství.²⁸³ Takže předpoklad delegování poslance na sněm kvůli jeho osobní vazbě k okresu je u většiny poslanců oprávněný. U osoby Helceleta navíc připomínám, že byl zvolen na základě agitace a podpory místních důvěrníků národní strany, kteří získávali voliče na základě důvěry v ně samotné než v kandidáta.

Z hlediska vzdělanosti a profese poslanců je na sněmu zastoupen poměrně velký počet právnicky vzdělaných osob, a to polovinou zvolených poslanců (2 advokáti, 2 soudci a 1 notář). Soudce a notář se lišil od advokáta tím, že vstoupil do služeb státní justice a stal se tak příslušníkem právnicky vzdělané na státu závislé profese.²⁸⁴ Co se týká sociálního původu právníků, nemohu vyvodit žádný závěr, jelikož dva z nich pocházeli z Čech a nepodařilo se mi zjistit potřebné informace, jeden pocházel z rolnické rodiny, druhý z rodiny dělníků v textilní továrně a další byl synem starosty a živnostníka. K vysokoškolsky vzdělaným poslancům zvoleným za Jemnicko patřil také MUDr. Jan Helcelet. Další zvolení poslanci náleželi k nižším vrstvám obyvatel – rolník, mlynář a dělník. I když mlynáři náleželo na vesnici již od raného novověku specifické postavení, a to díky kombinaci osobní svobody a provozu mlýna jako podnikání.²⁸⁵

Shoduje se věkové hledisko úspěšného poslaneckého kandidáta, neboť zkoumaní kandidáti byli při svém prvním funkčním období na sněmu přibližně ve věku od 40 do 50 let. Při srovnání se statistickými daty z voleb r. 1902, kdy celkový průměrný věk české

---

²⁸³ Z advokátů působících na Moravě se narodilo jen 50 % na Moravě, 38 % v Čechách a 14 % ve Slezsku. MALÍŘ, Jiří: Advokát. Příklad JUDr. Václava Šíleného. In: Člověk na Moravě 19. století. Brno 2004, s. 88, 99.

²⁸⁴ Tamtéž, s. 81.

²⁸⁵ MAKREL, Martin: Mlynář. Příklad Vinzenze Handlingera. In: Člověk na Moravě 19. století. Brno 2004, s. 152.

politické reprezentace se zvýšil na 50 let,²⁸⁶ existuje analogie s věkem poslanců zvolených za jemnický okres (Kancnýř 51 let a Podbrdský 55 let). Což lze vysvětlit tím, že oba dva poslanci úspěšně kandidovali již v předchozích volbách a patřili tak v Lidové straně k politické elitě. Ve volbách r. 1906 byl průměrný věk sociálnědemokratických poslanců 41 let, poslanců Katolicko-národní strany 43 let a poslanců Lidové strany 48 let.²⁸⁷ František Svoboda (v době zvolení 30 let), kandidát sociální demokracie na Jemnicku, patřil k nejmladším poslancům zasedajícím na sněmu. I klerikál Antonín Kuchyňka patřil na sněmu k mladším poslancům, jelikož mu v době zvolení bylo 37 let. V roce 1906 opět kandidoval lidovec Josef Podbrdský (60 let), který tak převyšoval průměrný věk poslanců Lidové strany o 12 let.

Z hlediska jejich společenských aktivit byli poslanci často zapojeni do spolkového dění v daných městech či vesnicích. Řada poslanců byla nedílnou součástí spolkového života obcí a jako členové či předsedové místních spolků (zvláště Národní jednoty pro jihozápadní Moravu, dále to byly hasičské, čtenářské, tělocvičné či hospodářské spolky) tak snadněji navazovali kontakty s občany a získávali potřebné společenské konexe.

Pokud budu hovořit o jejich politické činnosti, rozdělila bych poslance, kteří působili v obecní samosprávě a kteří nikoliv. Někteří mnou vybraní poslanci neměli s politikou nic společného, pokud vynecháme jejich poslaneckou činnost na moravském zemském sněmu. Mezi takovéto poslance patřil Bedřich Heidler, Jaroslav Budínský (jelikož pocházel z Čech a přišel do Brna až v 90. letech, neměla jsem možnost zjistit nic o jeho případné politické činnosti v Čechách), Jan Helcelet (byl aktivní v revolučních letech 1848-49 a do oblasti jeho zájmu patřilo probuzení národního uvědomění Moravanů), František Svoboda (jako člen sociální demokracie byl školen v rámci agitace dělníků a zapojen do odborového hnutí, čímž získal potřebnou politickou zkušenost pro vystupování na sněmu a v říšské radě) a Josef Podbrdský (částečně spolupracuje s telčskou městskou radou), což byla zhruba polovina vybraných poslanců. Druhá polovina poslanců působila v místní samosprávě jako starostové (Ferdinand Heidler, Josef Purcner, Josef Sobotka, Antonín Kuchyňka) nebo jako členové zastupitelstva (Bedřich Kancnýř). Jelikož jihozápadní Morava patřila mezi oblast poměrně zaostalou a „venkovského“ charakteru bez většího průmyslového centra, potvrzuje se mi předpoklad, že čeští starostové zvoleni na moravský

---

²⁸⁶ Způsobeno nepatrnými změnami v personálním zastoupení stran. FIALA, Petr: Sociální struktura českého sněmovního zastoupení zvoleného v zemských volbách roku 1902. ČMM 111, 1992, s. 278.

²⁸⁷ FIALA, Petr: Sociální skladba české politické reprezentace na Moravě na počátku 20. století. ČMM 106, 1987, s. 54.

sněm pocházeli na rozdíl od německých poslanců-starostů z hospodářsky slabších oblastí Moravy.

Volební okres, za nějž byli ve venkovské a městské kurii mnou sledovaní poslanci zvoleni, netvořil pouze jemnický okres, ale byl tvořen okresy dalších obcí, tak do sněmu byli zvoleni pouze dva poslanci pocházející z Jemnice. Tito dva poslanci byli v příbuzenském vztahu, hlásili se k německé národnosti a byli zvoleni v počátku fungování sněmu a v době, kdy i radnice v Jemnici byla v německých rukou. Češi úspěšně kandidující do sněmu za Jemnicko pocházejí většinou z okolních měst. Z Jemnice navíc nepochází žádný další, český ani německý, kandidát na poslanecký post. Což je nejspíše ovlivněno skutečností, že jemnickou radnici ovládli Češi poměrně pozdě v porovnání se vývojem v okolních městech. Z těchto faktů lze vyvodit domněnku, že ve druhé polovině 19. a počátku 20. století nežil v Jemnici větší počet politicky významných a uvědomělých osob. A to ani po převzetí radnice do českých rukou. Na rozdíl od Jemnice působily v okolních městech, jako byly Dačice, Telč a Moravské Budějovice, výraznější osobnosti schopné uspět ve volbách do sněmu. Někteří poslanci působící nebo pocházející ze jmenovaných měst dokonce byli zvoleni hned několikrát za sebou.

Ze sněmovních listů lze vyčíst, že poslanci zvoleni za jemnický okres jsou na zasedání sněmu poměrně aktivní. Nezapomínají na zájmy okresů, které na sněmu zastupují, a kromě nich se zasazují o záležitosti jim blízké nebo důležité pro jejich voliče. Pokud zastupují rolníky, živnostníky, dělníky či jiné vrstvy obyvatelstva vždy se snaží o zlepšení jejich životní úrovně a postavení ve společnosti. Všechny návrhy nových zákonů nebo změny stávajících zákonů jsou ale omezeny poměrně malou působností moravského zemského sněmu. Ze zasedání sněmu také vyplývá, že poslanecká aktivita upadá vzhledem k rostoucímu věku poslanců. Nejaktivnějšími poslanci na moravském zemském sněmu za Jemnicko byli František Svoboda, Bedřich Kancnýř a Antonín Kuchyňka.

Na základě všech zjištěných informací o sledovaných poslancích lze stanovit určitý model úspěšného kandidáta na post poslance moravského zemského sněmu. Kandidát by měl pocházet nebo alespoň určitý čas působit v daném regionu, absolvovat právnickou fakultu, zapojit se do spolkového života nebo rovnou se ucházet o post v obecní správě a být ve věku od 40 do 50 let.

Srovnání s poslaneckou reprezentací Blanenska²⁸⁸ je poměrně složité, neboť jde především o příslušníky šlechtického stavu. Pouze dva blíže popsaní poslanci byli zvoleni za městskou a venkovskou kurii. Jeden z poslanců byl advokátem, což není nijak neobvyklé ani v jemnickém okrese, a druhý byl knězem, jenž se v seznamu poslanců zvolených za mnou vybraný okres nevyskytuje ani jeden.

Lépe mohu provést porovnání s politickou reprezentací okresu Břeclav.²⁸⁹ Většina poslanců za tuto oblast pocházela z jižní Moravy. Na rozdíl od mnou vybraného regionu jsou více zastoupeni poslanci ze zdejších vesnic než z městského prostředí. V porovnání s poslanci z Jemnicka není zde zastoupena žádná právnický vzdělaná osoba a naopak se zde více prosazují rolníci, což je dáno úrodností a bohatostí zdejších zemědělských usedlostí v porovnání s chudými rolníky z podhůří Vysočiny. Společným rysem volených poslanců je jejich zapojení do obecních zastupitelstev a místních spolků.

---

²⁸⁸ SKOTÁKOVÁ, Petra: Politická reprezentace Blanenska na moravském zemském sněmu od 60. let 19. století do roku 1914, bakalářská diplomová práce Brno: Masarykova univerzita 2008.

²⁸⁹ SOLDÁNOVÁ, Zdeňka: J. E. Kornyšl a čeští zemští poslanci za okres Břeclav 1861 – 1914, bakalářská diplomová práce Brno: Masarykova univerzita 2008.

POUŽITÉ PRAMANY A LITERATURA:

PRAMENY:

- Archív MB fond Okresní úřad Moravské Budějovice, fas. 496, inv. č. 747.
- Archív MB fond Okresní úřad Moravské Budějovice, fas. 413, inv. č. 664.
- Archív MB, fond Okresní soud Moravské Budějovice, spis A 380/00.
- Archív MB fond Okresní úřad Moravské Budějovice, fas. 463, inv. č. 714.
- Archív MB, fond Okresní soud Moravské Budějovice, fas. 571, inv. č. 822.
- Archív MB, fond Okresní soud Moravské Budějovice, fas. 607, inv. č. 857.
- Archív MB, fond Okresní úřad Moravské Budějovice, inv. č. 822, fas. 571.
- Archív MB, Protokole o výborových sezeních od roku 1889 – 1899 I., inv. č. 64.
- Archív MB, Zápisník o sezeních výborových II., 1899-1909, inv. č. 65.
- Archív MB, Zasedání výboru obecního, inv. č. 136.
- Archív MB, Městský národní výbor Jemnice, Pamětní kniha města Jemnice (1924 – 1960).
- MZA B 13, Zemské místodržitelství - gubernium, sig. 2/9, karton 939, fol. 49, 50, 53, 55, 121, 194, 204.
- MZA B 26, Policejního ředitelství Brno, karton 2206a, inv. č. 36, č. j. 1089/20.
- MZA B 26, Národní Jednota pro jihozápadní Moravu (1894 – 1913), karton 279, sg. 196.
- MZA E 67, římskokatolický farní úřad Jemnice, matrika č. 10 438.
- MZA E 67, římskokatolický farní úřad Jemnice, matrika č. 10 445.
- MZA E 67, římskokatolický farní úřad Šakvice, matrika č. 3 398.
- MZA E 67, římskokatolický farní úřad Horní Dunajovice, matrika č. 13 718.
- MZA E 67, římskokatolický farní úřad Budeč, matrika č. 15 953.
- SOkA Jihlava, archív města Telče, Protokoly z jednání městské rady 1874 – 1880, inv. č. 152.
- SOkA Jihlava, archív města Telče, Občanská besedy, karton 170, inv. č. 802.
- SOkA Jihlava, archív města Telče, Národní jednota pro jihozápadní Moravu, karton 170, inv. č. 799.
- Almanach moravského sněmu zvoleného od 11. listopadu do 7. prosince 1906. Brno 1906.
- Dačické listy 1898 – 1907.

Jednací řád pro zemský sněm moravský a zřízení zemské markrabství Moravského. Brno: 1906.

Korrespondence a zápisky Jana Helceleta. Vyd. Jan Kabelík. Brno: Historická komise při Matici moravské 1910.

Moravská orlice ze dne 13. května 1939, roč. 77, č. 110.

Moravské volby sněmovní roku 1890. Politická úvaha. Olomouc 1890.

NAVRÁTIL, Emil: Almanach sněmu markrabství moravského (1896 – 1902). Plzeň 1899.

Obrana Podyjí 1907 – 1909.

Sněmovní list o seděních moravského sněmu zemského svolaného Nejvyšším patentem ze dne (...) – Landtagsblatt über die Sitzungen des, mit dem Allerhöchsten Patente (...) einberufenen mährischen Landtages (v poznámkách pod čarou jako Msl.), roč. 1861 – 1914.

LITERATURA:

Almanach československých právníků. Životopisný slovník čs. Právníků, kteří působili v umění, vědě, krásném písemnictví a politice od Karla IV. počínaje až na naše doby. K III. sjezdu čs. právníků v Bratislavě s podporou české akademie a ministerstva spravedlnosti vydal Michal Navrátil. Praha 1930.

Almanach českých právníků. K prvnímu sjezdu právníků v Praze r. 1904, vyd. Michal Navrátil. Praha 1904.

Almanach Národního shromáždění. Sestavil M. Navrátil. Praha 1919.

Almanach sněmu Markrabství moravského 1896 – 1902. Sestavil Michael Navrátil. Plzeň 1899.

BALÍK, Stanislav a kol.: Politický systém českých zemí 1848-1989. Brno: IIPS 2006.

BARTOŠ, Josef a kol.: Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960. XII. svazek. Ostrava: Profil 1990.

BEDNÁŘ, František: Kdo byl kdo z telčských osobností. Telč: Městský úřad 1999.

Dějiny Moravských Budějovic. Od pravěku do r. 1945. Třebíč 1997.

BUDÍNSKÝ, Jaroslav: Morava za války. Ze vzpomínek na domácí odboj. Brno 1936.

Člověk na Moravě 19. století. Eds. L. Fasora, J. Hanuš, J. Malíř. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury 2004.

- DVOŘÁK, Jindřich: Moravské sněmování roku 1848 – 1849. Telč 1898.
- FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří (eds.): Moravské vyrovnání z r. 1905 – Der mährische Ausgleich: možnosti a limity národnostního smíru ve střední Evropě. Brno, Matice moravská 2006.
- FIALA, Petr: Česká politická reprezentace na Moravě. Sociální skladba zastoupení českých politických stran na moravském zemském sněmu, 1896-1913. Brno FF UJEP 1988.
- FIALA, Petr: Sociální skladba české politické reprezentace na Moravě na počátku 20. století. ČMM 106, 1987, s. 52-72.
- FIALA, Petr: Sociální struktura českého sněmovního zastoupení zvoleného v zemských volbách roku 1902. ČMM 111, 1992, s. 273-290.
- FIALA, Petr: Zastoupení českých politických stran na moravském zemském sněmu na konci 19. století. ČMM 107, 1988, s. 61-84.
- FIŠER, Zdeněk: Když jízda na kole vyžadovala celé muže aneb počátky cyklistiky v Kroměříži. In: Zpravodaj muzea kroměřížska 1194/1. Kroměříž 1994, s. 11-28.
- GRUNDA, Blahomil: Vondráček, Kancnýř. Dva z galerie zakladatelů. Blansko 2003.
- HELLER, Hermann: Mährens Männer der Gegenwart I. Brünn 1912 (2. rozšířené vydání): 1. Gesetzgeber und Politiker (Herrenhausmitglieder, Reichsrats- und Landesabgeordnete, Staatsmänner, Diplomaten etc.) Brünn 1912 (2. rozšířené vydání).
- HELLER, Hermann: Mährens Männer der Gegenwart II. Staats- und Landesfunktionäre. Brünn 1912 (2. rozšířené vydání).
- HÝSEK, Miloslav: Literární Morava v letech 1849-1885. Praha 1911.
- CHMEL, Zdeněk: Galerie brněnských osobností. Díl I: A – K. Brno 1998.
- JECH, František: Obrázky z dějin Moravských Budějovic. Moravské Budějovice: Městská spořitelna 1925.
- JENERÁL, Emil: Soupis biografii z Moravskobudějovicka. Moravské Budějovice 1994.
- KOŘALKA, Jiří: Češi v Habsburské říši a v Evropě 1815-1914. Praha: Argo 1996.
- MALÍŘ, Jiří: Od spolků k moderním politickým stranám. Brno: FF MU 1996.
- MALÍŘ, Jiří: „Vláda“ advokátů. K politické a socioprofesií skladbě moravského zemského výboru v letech 1878-1918. In: Andros probabilis. Sborník prací přátel a spolupracovníků historika prof. PhDr. Miloše Trapla, CSc., k jeho 70. narozeninám. K vydání připravili Jiří Malíř a Pavel Marek. Brno – Olomouc, Matice moravská a Univerzita Palackého 2005, s. 241-258.

MALÍŘ, Jiří: Das deutsche und das tschechische Bürgertum in Mähren und seine Landtagsvertretung. In: Spojující a rozdělující na hranici – Verbindes und Trennendes an der Grenze. Opera Historica 2. Editio Universitatis Bohemiae Meridionale. České Budějovice 1992, s. 97 – 106.

MALÍŘ, Jiří: Der mährische Landtag. In: Die Habsburgermonarchie 1848-1918. Hrsg. von Helmut RUMPLER und Peter URBANITSCH, Bd. VII:1. Teilband: Verfassung und Parlamentarismus, 2. Teilband: Die regionalen Repräsentativkörperschaften, Wien, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften 2000, s. 2057-2103.

Moravskobudějovicko; Jemnicko. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost 1997.

NAVRÁTIL, Emil: 1886-1936. Památník padesátileté práce a činnosti Národní jednoty pro jihozápadní Moravu v Brně. Brno 1936.

Ottův slovník naučný nové doby. Díl 2, sv. 2. Praha: Paseka 1999.

Pamětní spis k jubileu 25letého trvání Národní jednoty pro jihozápadní Moravu. Brno 1910.

RADIMSKÝ, J.: Zemský sněm 1861 – 1914. Prozatímní inventární seznam. 1960.

RAMPULA, Josef: Domy v Telči. Telč: Drdácký – Aristokrat 1999.

Sborník vlastivědných statí o politickém okrese mor.-budějovickém. Tiskárny Viktora Dvořáka v Mor. Budějovicích 1927.

SKOPALÍK, František: Zemský sněm Markrabství moravského do r. 1861 až do konce roku 1885. Brno 1885.

SKOTÁKOVÁ, Petra: Politická reprezentace Blanenska na moravském zemském sněmu od 60. let 19. století do roku 1914, bakalářská diplomová práce Brno: Masarykova univerzita 2008.

SMUTNÝ, Bohumír. Kdo byl kdo na jihozápadní Moravě. Dačicko, Jemnicko, Slavonicko, Telčsko. Dačice: Městské muzeum a galerie 2000.

SOLDÁNOVÁ, Zdeňka: J. E. Kornyšl a čeští zemští poslanci za okres Břeclav 1861 – 1914, bakalářská diplomová práce Brno: Masarykova univerzita 2008.

SOUŠEK, Josef: MUDr. Jan Helcelet. Brno: Moravský legionář 1937.

STEHLÍK, Michal: Židé na Dačicku a Slavonicku (1640 – 1948). Dačice: Městské muzeum a galerie v Dačicích 2002.

TOBOLKA, Zdeněk: Politické dějiny československého národa od r.1848 až do dnešní doby. II.díl (1860-1879). Praha 1933.

STEHLÍK, Michal: Židé na Dačicku a Slavonicku (1640 – 1948). Dačice: Městské muzeum a galerie v Dačicích 2002.

VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE Karel, KNOLL, Vilém: České právní dějiny. Plzeň 2008.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

[online]. [cit. 2008-10-12]. <<http://moravia.euweb.cz/fakta.htm#uzemi>>.

PŘÍLOHA

Obrázek 1: Bedřich Kancnýř

Obrázek 2: Předvolební brožura B. Kancnýře r. 1906

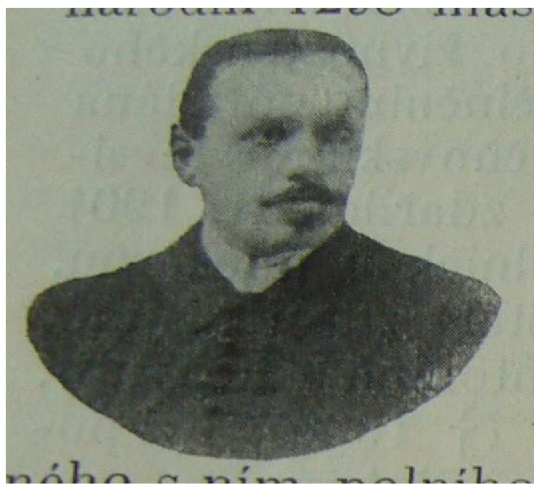

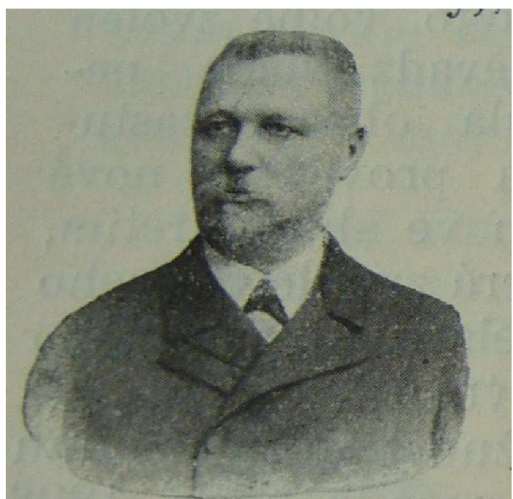
Obrázek 3: Oznámení o úmrtí B. Kancnýře v Lidových novinách

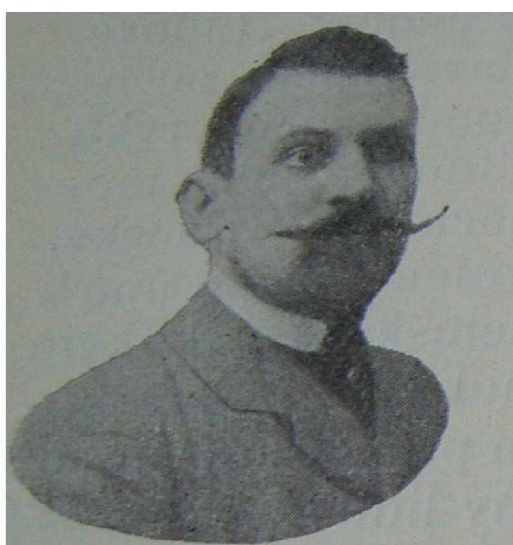
Obrázek 4: Jan Helcelet s rodinou

Obrázek 5: Antonín Kuchyňka

Obrázek 6: Josef Podbrdský

Obrázek 7: František Svoboda

